

T.C
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

FUTBOL TARAFTARLIĞI VE ŞİDDET OLGUSU
FARKLI TARAFTAR GRUPLARINDA ŞİDDET EĞİLİMLERİ
ÜZERİNE KARŞILAŞTIRILMALI SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Şahin TAŞTAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Nalan YETİM

MERSİN- 2009

T.C
MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

FUTBOL TARAFTARLIĞI VE ŞİDDET OLGUSU
FARKLI TARAFTAR GRUPLARINDA ŞİDDET EĞİLİMLERİ
ÜZERİNE KARŞILAŞTIRILMALI SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Şahin TAŞTAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Nalan YETİM

Tez No:.....

MERSİN- 2009

Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü

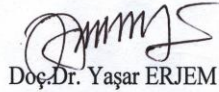
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan "Futbol Taraftarlığı ve Şiddet Olgusu" başlıklı çalışma, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 11.09.2009

Prof.Dr. Şefik TIRYAKI

Mersin Üniversitesi

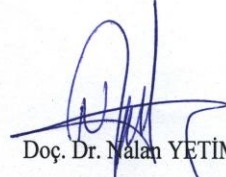
Jüri Başkanı

Doç.Dr. Yaşar ERJEM

Mersin Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Nalan YETİM

Mersin Üniversitesi

Jüri Üyesi

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunun ...24./...09./2009 tarih ve 2009/312 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ülkü ÇÖMELEKROĞLU

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Çalıőmaya görüş ve bilgileriyle destek olan, her türlü önerisiyle araştırmada yardımlarını esirgemeyen danıőmanım Doç.Dr.Nalan YETİM'e teőekkürlerimi sunuyorum.

Şahin TAŞTAN

2009 / MERSİN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

KABUL ve ONAY.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	vi
ÖZET.....	x
ABSTRACT.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	9
2.1 SPOR.....	9
2.1.1 Sporun Kavramsal Olarak Çözümlemesi.....	9
2.1.2 Toplum ve Spor.....	11
2.1.3 Modernleşme ve Spor.....	13
2.1.4 Spora İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	15
2.1.4.1 Yapısal İşlevselcilik.....	16
2.1.4.2 Çatışma Teorisi.....	19
2.1.4.2.1 Yabancılaşma.....	20
2.1.4.2.1.1 Hegel yabancılaşma.....	21
2.1.4.2.1.2 Marx yabancılaşma.....	21
2.1.4.2.1.3 Durkheim yabancılaşma.....	23
2.1.4.3 Eleştirel Teori (Frankfurt Okulu).....	25
2.1.5 Spor ve Futbol.....	27
2.2 TARAFTARLIK.....	29
2.2.1 Seyirci.....	30
2.2.2 Taraftar.....	30
2.2.3 Fanatik.....	31
2.2.4 Holigan.....	32
2.2.5 Taraftarlığa İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	32
2.2.5.1 Çatışma Kuramı Çerçevesinde Taraftarlık.....	37
2.2.6 Örgütlülük ve Taraftarlık.....	38

2.3	ŞİDDET.....	41
2.3.1	Şiddetin Kavramsal Olarak Çözümlemesi.....	41
2.3.2	Şiddete İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	45
2.3.3	Avrupa’ da Yapılan Kuramsal Çalışmalar.....	51
2.3.3.1.	Harrington Raporu.....	51
2.3.3.2	Lang’ın Raporu.....	52
2.3.3.3	Ian Taylor.....	53
2.3.3.4	Alt Kültür Teorileri.....	54
2.3.3.5	Leicester Okulu.....	56
2.3.3.6	Etnografik yaklaşımlar.....	57
3.	GEREÇ VE YÖNTEM.....	58
3. 1.	Amaç.....	58
3. 2.	Önem.....	58
3. 3.	Problem.....	58
3. 4.	Araştırmanın Temel Kavramları ve Modeli.....	59
3.5.	Evren.....	60
3.6.	Örnekleme.....	61
3.7.	Hipotezler.....	61
3.8.	Veri Toplama ve Araştırmanın Uygulanması.....	62
3.9.	Soru Kağıdı.....	63
3.10.	Kullanılan İstatistikler.....	64
4.	BULGULAR.....	65
5.	TARTIŞMA.....	98
6.	SONUÇ VE ÖNERİLER.....	105
7.	KAYNAKLAR.....	109
EKLER		
EK-1	Anket.....	112
ÖZGEÇMİŞ	117

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların yaş parametrelerine göre dağılımı.....	65
Çizelge 4.2.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların cinsiyetlerine göre dağılımı.....	66
Çizelge 4.3.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların medeni durumlarına göre dağılımı....	66
Çizelge 4.4.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların çocuk sayılarına göre frekans dağılımı.....	67
Çizelge 4.5.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların eğitim seviyelerine göre dağılımı.....	67
Çizelge 4.6.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların annelerinin eğitim seviyelerine göre frekans dağılımı.....	68
Çizelge 4.7.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların babalarının eğitim seviyelerine göre frekans dağılımı.....	68
Çizelge 4.8.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların doğum yerlerine göre dağılımı	69
Çizelge 4.9.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların Mersin ilinde ikamet etme sürelerine göre frekans dağılımı.....	70
Çizelge 4.10.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların Mersin iline göç etme sebeplerine göre frekans dağılımı.....	70
Çizelge 4.11.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların ikamet ettikleri mahallelere göre dağılımı.....	71
Çizelge 4.12.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların mesleklerine göre dağılımı.....	71
Çizelge 4.13.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların ekonomik gelirlerine göre dağılımı....	72
Çizelge 4.14.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların ailelerinin ekonomik gelirlerine göre dağılımı.....	73
Çizelge 4.15.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine göre dağılımı.....	74
Çizelge 4.16.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların tv' de hangi programları izlediklerine göre dağılımı.....	75
Çizelge 4.17.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların müzik dinleme türlerine göre dağılımı.....	76

Çizelge 4.18.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor yapma sıklıklarına göre dağılımı.....	77
Çizelge 4.19.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor haberlerini nereden takip ettiklerine göre dağılımı.....	78
Çizelge 4.20.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların futbol dışındaki karşılaşmaları izlemelerine göre frekans dağılımı.....	78
Çizelge 4.21.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların futbol oyun kurallarını takip edip etmemelerine göre frekans dağılımı.....	79
Çizelge 4.22.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların stadyumda maç seyretme sıklıklarına göre dağılımı.....	79
Çizelge 4.23.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların stadyumda maçları nereden seyrettiklerine göre dağılımı.....	80
Çizelge 4.24.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların stadyumda maçlara katılım şekillerine göre dağılımı.....	80
Çizelge 4.25.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların şifreli kanallardan futbol maçlarını nerede seyrettiklerine göre frekans dağılımı.....	81
Çizelge 4.26.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların futbol ile ilgili şans oyunu oynayıp oynamamalarına göre dağılımı.....	82
Çizelge 4.27.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların 5149 sayılı yasadan haberdar olmalarına göre dağılımı.....	82
Çizelge 4.28.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların takımlarının antrenmanlarına gitmelerine göre frekans dağılımı.....	83
Çizelge 4.29.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların takımlarının deplasman maçlarına gitmelerine göre frekans dağılımı.	83
Çizelge 4.30.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların dernek toplantılarına katılmalarına göre frekans dağılımı.....	84
Çizelge 4.31.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların taraftarı oldukları grup üyeleri ile maç saati dışında görüşmelerine göre frekans dağılımı.....	84
Çizelge 4.32.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların tribün liderleri ile görüşmelerine göre frekans dağılımı.....	85
Çizelge 4.33.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takım renklerini maç esnasında taşımalarına göre dağılımı.....	86
Çizelge 4.34.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takım renklerini stadyum dışında taşımalarına göre dağılımı.....	86

Çizelge 4.35.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların maç günlerinde alkol almalarına göre dağılımı.....	87
Çizelge 4.36.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların maç günlerinde kesici ve delici alet taşımalarına göre dağılımı.....	88
Çizelge 4.37.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların kavga içerisinde yer almalarına göre dağılımı.....	88
Çizelge 4.38.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların herhangi bir kavga içerisinde yer aldıktan sonra gözaltına alınmalarına göre frekans dağılımı.....	89
Çizelge 4.39.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların giriş biletlerini nasıl temin ettiklerine göre dağılımı.....	89
Çizelge 4.40.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların hakemin taraftarı oldukları takım lehine yanlış karar verdiklerinde ne yaptıklarına göre dağılımı.....	90
Çizelge 4.41.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takımları yenildiğinde ne tür tepkiler verdiklerine göre dağılımı	91
Çizelge 4.42.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takımları yendiği zaman ne yaptıklarına göre dağılımı.....	92
Çizelge 4.43.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların yabancı maddelerin saha içine nasıl alındığına dair görüşlerine göre dağılımı.....	93
Çizelge 4.44.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor yazarlarının şiddeti tetikleyip tetiklemediklerine ilişkin görüşlerine göre frekans dağılımı.....	94
Çizelge 4.45.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor yazarlarının hangi söylemleri şiddeti tetikledikleri görüşlerine göre frekans dağılımı.....	94
Çizelge 4.46.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor sahalarında yaşanan şiddetin sorumlusu olarak kimleri gördüklerine ilişkin görüşlerine göre dağılımı.....	95
Çizelge 4.47.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların güvenlik güçleri ile ilgili görüşlerine göre dağılımı.....	96
Çizelge 4.48.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların dindarlık ile şiddet arasındaki görüşlerine ilişkin beyanlarına göre frekans dağılımı.....	96
Çizelge 4.49.	Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların dindarlık ile şiddet arasındaki görüşlerine ilişkin beyanlarına göre frekans dağılımı.....	97

ÖZET

FUTBOL TARAFTARLIĞI VE ŞİDDET OLGUSU FARKLI TARAFTAR GRUPLARINDA ŞİDDET EĞİLİMLERİ ÜZERİNE KARŞILAŞTIRILMALI SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA

Futbolda farklı taraftar gruplarında şiddet davranışını karşılaştırmalı olarak araştırmayı amaçlayan bu çalışmanın temel amacı; şiddet davranışı sergileyen farklı taraftar gruplarının sosyo-demografik özelliklerini ve spor-futbol kültürlerinin düzeylerini belirleyerek şiddet davranışının arkasındaki etkenleri sorgulayarak sporda şiddetin sosyolojik boyutunu kuramsal çerçevede ortaya koymaktır.

Araştırmanın evrenini, Türkiye Futbol Federasyonunun 2008–2009 Futbol sezonunda 2. Lig 3. Grupta yer alan Mersin İdman Yurdu Spor Kulübünün maçlarını izleyen 150 taraftar oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama amacıyla anket kullanılmıştır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; taraftarların sosyo-demografik özelliklerini öğrenmek için, ikinci bölüm; taraftarların spor ve futbol kültürel düzeylerini öğrenmek için, üçüncü bölüm ise; taraftarların şiddet eğilimi ölçmek için toplam 51 adet soru sorulmuştur.

Verilerin analizinde; frekans dağılımı (f), yüzdeler (%) ve Ki-kare (Chi-square Test) istatistik teknikleri kullanılmıştır.

Herhangi bir taraftar derneğine üye örgütlü taraftarlar ile herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan örgütsüz taraftarlar arasında; sosyo-demografik, spor ve futbol kültürü ve şiddet eğilimleri açısından $p<0,01$ ve $p<0,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

ABSTRACT

PARTISANSHIP OF FOOTBALL AND THE FACT OF VIOLENCE A COMPARATIVE SOCIOLOGICAL RESEARCH ABOUT THE TENDENCY OF VIOLENCE IN DIFFERENT SUPPORTER GROUPS

The main goal of this study that aims to research the behavior of violence as comparative on different supporter groups in football is to expose the sociological dimension of violence in sports in a theoretical frame by both determining the social-demographic and sports-football cultural levels of different supporter groups that shows the behaviour of violence and interrogating the factors of the behaviour of violence. 150 supporters that watched the matches of Mersin İdman Yurdu Sports Club which is in the 2nd league 3rd group in the Turkey Football Federation' s 2008-2009 football season, form the survey of the research.

In the research a survey was used to gather data. The survey was consisted of three parts. The first part is to learn the social-demographic structures of the supporters, the second part is to learn the sports and football cultures of the supporters and the third part is to measure the tendency of violence of the supporters. In the survey 51 questions were asked.

In the analysis of the data, frequency distribution (f), percentages (%), chi-square test statistics techniques were used.

A meaningful difference in the social-demographic, sports and football culture, the tendency of violence in the level of $p < 0,01$ and $p < 0,05$ between the organized supporters club and unorganized supporters who aren't the members of any supporter club, was found.

1.GİRİŞ

Toplumsal bir olgu olarak spor yakın zamanlara kadar sosyal bilimlerde araştırma konusu olarak sınırlı oranda yer almıştır. Genel olarak toplumdaki sosyal olguları bilimsel olarak inceleyen sosyolojinin bu alandaki eksikliği de belirgindir. 2000’li yıllarda Türkiye’ de yapılan akademik çalışmalarda spor kavramı araştırmanın öznesi olarak incelenmiş fakat toplumsal yapı içerisindeki sorunun çözümüne sosyolojik anlamda cevap tam olarak karşılığını bulamadığını söyleyebiliriz.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda araştırmacılar spor ile ilgili kendilerine özgü çeşitli tanımlar yapmışlardır. Sosyolojik olarak da sporun tanımını yapmak isteyen sosyologlar sporun tanımını yapmanın güçlüğü üzerinde durmuşlardır. Yapılan tanımların ve içeriklerin her zaman spor kavramına karşılık gelmediğini, uluslararası düzlemde tek bir tanımın yapılamayacağını altını çizmişlerdir (1,2,3,4).

Tarihsel süreç içerisinde yapılan çalışmalardan bir tanımlama yapacak olursak; spor, profesyonel olarak (meslek-gelir sağlama) amaca yönelik teknik ve fiziki bir çaba, amatör olarak form, güzellik, haz, eğlence, mutluluk, sağlık meşguliyet, sosyal çevre vb. işlevler üstlenen bir araç, seyirci (izleyen-spor tüketicisi) açısından sosyal bir varlık olan insanın aitlik duygusuyla bağ kurduğu bir tüketim kültürü, bireysel açıdan sosyal bir varlık olan insanın sosyalleşmesinde kullandığı bir araç ve toplumsal açıdan; toplumun diğer kurumlarının (aile, ekonomi, siyaset, din, eğitim, iletişim, hukuk ve sağlık) araçsallaştırdığı, toplumsal yapı içerisindeki çatışma ve bütünleşmeleri yansıtan bir ayna olarak tanımlayabiliriz (5).

Toplum, sosyal gereksinmelerini karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın oluşturduğu bir birlikteliktir (6).

Tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar insanlar, beslenme, üreme, barınma ve korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için birlikte yaşamışlar, bu ihtiyaçları karşılamak için gereken araçları ve kuralları üretmişler, geliştirmişler ve kurumsallaştırmışlardır.

Demek ki yeni bireylerin topluma kazandırılabilmesi için “aile”, bu bireylerin toplumla uyum içerisinde yaşayabilmeleri için “eğitim”, ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin üretim ve tüketimi için “iktisat”, iç ve dış güvenliği temin eden “siyaset”,

kendilerini aciz hissettiklerinde sığınacakları olağan üstü güçler sunan “din”, hastalıklarını gidermek için “sağlık”, dinlenme ve eğlenme faaliyetlerini karşılayan serbest zaman faaliyetidir. Özü itibarıyla serbest zaman faaliyetinin kurumsal çerçevesinde yer alan spor, toplumsal konumu ve işlevleriyle diğer temel kurumlarla doğrudan ilişkilidir (6).

Yeniçağın dolayısıyla da kapitalizmin ekonomik gelişmesini belirleyen sosyal ve ekonomik güçler ile modern sporun ilkelerine damgasını vuran güçlerin aynı zamanda, aynı yerde ortaya çıkmış olmaları hangi biçimde olursa olsun, sanayi toplumunun gelişmesi ile sporun gelişmesi arasında kopmaz bir bağın olduğunu göstermektedir.

Spor, modern denilen toplumun bir olgusu olarak, bu toplumun başlıca özelliklerini bünyesinde taşıyacaktır. Örgütlenme, kitleselleşme, farklılaşma, küreselleşme, çeşitlenme, siyasallaşma, sekülerleşme, profesyonelleşme, endüstrileşme, ticarileşme, bilimselleşme, cinsiyetsizleşme, estetikleşme ve erotikleşme başlıkları adı altında incelediğimiz spor olgusunun modernitenin icadı olan yeni bir olgu mu, yoksa geleneksel oyunların evrimleşmiş biçimi mi olduğuna yönelik tarihsel analiz modern toplumun önceki toplum modelleriyle ilişkisinin ne olduğuna dair daha kapsamlı bir soruyu gerektirir (6).

Bu çerçevede “modern spor”, Ortaçağ’ın spora benzeyen faaliyetlerinden beslenen; toplumdaki sanayileşme ve kentleşme gibi makro değişim süreçlerinin etkisiyle evrimleşerek değişime uğrayan ve yukarıda da sıraladığımız niteliklere bürünen bir olgu olduğudur (6).

Sporu toplumsal uyuma katkı sağlayan işlevsel bir kurum olarak değerlendirmek ya da toplumun çatışma arenası olduğu bir sahnede güç ve iktidar gibi kavramlarla ilişkili olarak değerlendirmek sosyolojide farklı yaklaşımlara karşılık gelmektedir. Sporun toplumun diğer kurumları ile ilişkisi temelinde değerlendiren araştırmacılar sporu genel olarak işlevsel, çatışmacı ve çatışmacı kurum ekseninde şekillenen eleştirel kuramsal çerçevelerinden birisi içinde değerlendirmişlerdir.

Yapısal işlevselcilik (Fonksiyonalist) teorisi, sporun toplum düzenine ve istikrarına yaptığı katkı yönünde değerlendirmektedir. Bu teoriye göre spor, ritüelleri ve seremonileriyle yarı dinsel bir kurumu andırmakta ve toplumun ortak değerlerinin pekişmesine katkıda bulunmaktadır. Gençlerin yurttaşlık duygularının canlanmasını, rekabeti ve mücadeleyi öğrenmelerini temin etmekte; insanların beden ve ruh sağlığına

destek olmaktadır. Gerek seyircinin, gerekse kendiliğinden sportif faaliyete katılanların saldırganlık enerjisini, toplumca kabul edilebilir bir yöne kanalize etmekte; sosyal ilişkilerin gelişmesine ve yalnızlık hissini azaltmasına yardımcı olmakta ve böylece toplumsal dayanışmayı güçlendirmektedir (6).

Çatışma teorisi, Karl Marx' ın "tarihsel maddecilik" ve "diyalektik yöntem" ile temellendirdiği sosyal sınıf kuramına dayanan bir yaklaşımdır.

Çatışma kuramı, güç-iktidar ilişkileri ve itiatın toplumda nasıl algılandığı soruları üzerine odaklanarak, sporu ekonomik, toplumsal ve politik tahakkümü ellerinde tutanların yeni bir alanı olarak tanımlamışlardır. Yapısal işlevselci modeldeki gibi spor araçsallaştırılmıştır ve burada tahakkümü elinde tutanlarla emeği üretenler arasındaki çatışmada spor manipüle aracı olarak kullanılmaktadır. Gerçekte burjuvazi ve proletarya arasında süregelen çatışmanın yönü farklılaştırılmış, çatışmanın yönü ve dinamikleri sporun manipülasyonu ile başka bir formasyona dönüşmüştür. Çatışmanın yönü başka tarafa kanalize edilmektedir. Bu model bir bakıma işlevselciliğin eleştirisidir.

Çatışma kuramının güç-iktidar-itaat gibi temel kavramlarının yanı sıra yabancılaşma olgusu da spor olgusuyla yakından ilişkilidir. Spor ve yabancılaşma arasında iki yönlü bir ilişki vardır. Bir taraftan sporun yabancılaşmaya karşı araç olarak kullanılması diğer taraftan spor içerisinde yaşanan yabancılaşma sorunu.

Çatışma teorisi, sporu ekonomik ya da siyasal gücü elinde tutanların çıkarlarına, militarizme, milliyetçilik ve ırkçılığa, cinsiyet ayrımcılığına yaptığı katkılar açısından inceler. Özellikle tahakküm ilişkilerini vurgulayan çatışma teorisi spor, eşitsizlikleri yansıtan bir faaliyet olarak görmeyi ötesinde, bu eşitsizlikleri örtülü yollarla yeniden üreten; sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel hâkimiyeti ellerinde tutanlara yeni bir alan vererek hâkimiyetlerini pekiştirmeye yarayan bir alan olarak görmektedirler (7).

Eleştirel teori, Marx' ın çatışma teorisinin kültürel eksene taşınmış şeklidir. Frankfurt teorisyenleri diyalektik yöntemle kapitalist toplum modeline ağır eleştiriler yapmışlardır ve spor da bu eleştirilerden payına düşeni almıştır. Spora Marksist teoriden farklı olarak, yabancılaşmanın kültürel boyutunu ve kültür endüstrisi kapsamında gösterileşen sporda kitle kültürünü açıklamaya çalışmışlardır.

Frankfurt Okulunda özellikle Max Horkheimer ve Theodor Adorno tarafından kullanılan ve geliştirilen bu kavramın kuramsal yapısı oluşturulmuştur. Kültürün

kendisinin bir endüstri ve kültür ürünlerinin de metalar haline geldiği iddiası kültür endüstrisi kavramının ortaya çıkışına kaynaklık eder.

Kültür endüstrisi sporu gösteriye dönüştürmüş ve aynı zamanda bu gösteriyi tüketen taraftar kitlelerini oluşturmuştur. Tüketici kitlelerine dönüştürülmeye çalışılan taraftar kitlelerinin oynayacakları roller de önceden belirlenmiştir. Tüketici rolü önceden belirlenen taraftarlar üzerinde ekonomik kar elde etmek temel hedeftir. Stadyumların yeniden yapılandırılması, takımlara yıldız oyuncuların alınması ve oyunun şova dönüştürülmesi tüketici kitlesinin artmasındaki en büyük nedenlerdendir.

Futbolun çağdaş toplumlarda sporun bütün alanlarına başat bir anlayışa dönüşmesinin birçok nedeninden söz edilebilir. Ama bunlar içinde en önemli neden onun kitlesel güç ve uyarılar üretmiş olmasıdır. Oyuncuların matematiksel tanımı ve sınırlığına karşın çok sayıda insanın ilgi ve seyirlerine açık bir olaydır. Bu itibarla bir temaşa sporudur futbol. Temaşanın getirdiği haz ve zevk; renklerinden, oynayanların yerel ve ulusal mensubiyetlerine kadar bir özdeşlik olayı yaratmaktadır. Mensubiyetleri biz duygusu çevresinde, ortak bir toplumsal bilinç etrafında birleştiren futbol, bugün bu bilincin yalnızca sporuna ve eğlencesine cevap vermekle kalmamakta, ticaretine hatta siyasetine de katkıda bulunmaktadır (8).

Futbolun modernleşmesiyle, izleyici kitlesinin oluşumu arasındaki ciddi bir ilişki bulunmaktadır. Kapitalist üretim ilişkisi mantığıyla yönetilmeye çalışılan futbolun ekonomisi zamanla artmıştır. Doğal olarak da büyüyen bu ekonominin üreticileri ve tüketicileri belirlenmiştir. Üreticileri; medya, sponsorlar, şirketler, sporcular vb tüketicileri ise modernleşen futbolla birlikte tribüne izleyici/seyirci olarak gönderilen kitledir.

Tribüne gönderilen kitle kimdir ve nasıl tanımlamak gerekir. Sporla ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalarda, seyir açısından karşılaşmaları izleyenlerle ilgili izleyici/seyirci, taraftar, fanatik ve holigan kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Bundan dolayı yaptığımız çalışma açısından bu kavramlarının açıklamak gerekir.

Seyirci seyretmek fiili üzerinden pasif bir kabullenmeyi içerir. Kolektif harekete görece kapalı olduğundan, bir kolektif tanım içerisinde konumlandırılmaz (9).

Taraftarlığa, para, medya, profesyonellik gibi kapitalizme özgü bir grup olarak bakmamak gerekir. Her ne kadar taraftarlık bu ticarileşmenin içinde kendine özgün var oluşu, dili, kültürü ile endüstriyelleşen futbolun içinde doğmuşsa da, onun yaratmaya

çalıştığı formdan farklı bir biçimde gelişerek, oyundaki birliktelik ve isyan potansiyelini kısmen taşıyan bir biçimi olmuştur (9).

Fanatik aşırı tutkulu taraftardır. Müsabakayı sara hastası gibi seyrederek, oyunu görmez. Onun derdi tribünlerdir, orası onun savaş alanıdır. Rakip taraftarların varlığı onun için kabul edilemez bir durumdur (10).

Holigan, maçlara kavga çıkarmak için giden, çoğunlukla alkolün etkisinde olan ve taraftar kitlesi içerisinde hem rakip taraftarlara ham de tuttuğu takımı destekleyenlere şiddet uygulayan kişiler olarak da tanımlayabiliriz.

Taraftarlığa ilişkin kuramsal yaklaşımı açıklamak için, oyun formunda oynanan futbol oyununun modernleşmesiyle birlikte tribünlere gönderilen kitleyi grup ve yığın kavramları üzerinden açıklamak gerekir.

Yığın, birlikte olan kişileri işaret ederler. Sosyal yığındaki birliktelik oldukça zayıftır. Sosyal yığınların sınırları genellikle keyfi bir biçimde çizilir (11).

Fichter (11), sosyal grup tanımını şöyle yapmıştır; ortak sosyal hedefleri izleyen, sosyal normlar, ilgiler ve değerlere göre karşılıklı roller oynayan sosyal kişilerin tanınabilir, yapılanmış, sürekli birlikteliğidir. Her toplum, toplum içindeki grupların birleşimidir. Toplumdaki gruplar bir diğerlerinden merkezi işlevleri ile ayrılırlar.

Sanayi devrimiyle birlikte modernleşen futbol da, az sayıda kişinin oynadığı ve binlerce kişinin seyrettiği bir işbölümü yaratıldı. Yaratılan bu işbölümü çerçevesinde futbolun, modern toplumun başlıca özelliklerini bünyesinde barındırması hemen beklenemezdi. Bunun için gerekli bir zaman dilimine ihtiyaç vardı. Bu nedenle futbolda yaratılan işbölümünde tribünleri oluşturan kitleyi yığın olarak tanımlayabiliriz. Çünkü seyreden bu kitle, örgütlenememiş ve sosyal bağları halen oluşmamıştır. Futbolun kitleselleşmesi, örgütlenmesi, ticarileşmesi, endüstrileşmesi ve globalleşmesi ile taraftar gruplarının ortaya çıkması arasında ciddi paralellikler bulmak mümkündür. Modern toplumun başlıca özelliklerini bünyesinde taşıyan futbolun, tribün seyirci kitlesi de “yığından” “grup” a doğru değişim göstermiştir.

Taraftar kitlesini oluşturan grupların yapısını açıklamak için grup kavramının kavramsal olarak açıklanması gerekir. Fichter’e (11) göre grup teriminin açıklanabilmesi için grubun aşağıdaki özellikleri taşıması gereklidir.

Grup tanımlamasında bireylerin oluşturdukları yapı içerisinde bir etkileşimden/ilişkiden söz edilebilir. Çünkü etkileşimin/ilişkinin olmadığı gruplarda sosyolojik olarak grup oluşumu da düşünülemez. Grubu oluşturan bireyler arasındaki ilişki/etkileşim de dinamik ve süreklidir.

Toplumsal yapıyı oluşturan grupların her biri farklı özellikler gösterdiğinden bu grupları belli başlıklar adı altında sınıflamak gerekir. Fichter (11), grup sınıflamalarında bazı özelliklerin diğerlerinden daha önemli olduğunu belirtir. Yapıya göre sınıflamada, en katı yapılaşmadan en gevşek yapılaşmaya giden bir sürekliliğe dikkat çekerken, sosyal role göre sınıflamada, üyelere çok şey bekleyenden az şey bekleyene doğru bir sınıflama yapılabileceğini belirtir. Bunun gibi grupların, grup üyelerinin davranışlarının yöneldiği sosyal hedeflerin çeşitlerine göre sınıflandırıldığını da dile getirir.

Seyirci sporunun sosyal sistemi, norm ve roller üzerinden açıklanmıştır. Sosyal sistem içindeki seyircinin ortaya koyacağı davranış örüntüsü ya da roller beklentiler tarafından belirlenir. Seyircilerin belli bir beklentisi varsa, bu beklentilerin sürekliliği devam ediyorsa ve sosyal yaptırımlar sayesinde nasıl davranılacağı önceden belirlenmişse davranış modeli sosyal norma bürünmektedir. Taraftar gruplarının spor ortamı içerisindeki aykırı normları ise sosyal sorun olarak her zaman tartışılmaya devam etmektedir (12).

Lewis A. Coser toplumsal yapıyı oluşturan sosyal grupların kendi içerisindeki ve gruplar arasındaki çatışmayı incelerken, Marx'ın ve Simmel'in çatışma teorilerinden yararlanan modern kuramcılardandır. Asıl amacı toplumsal grubun kurulabileceği ya da korunabileceği toplumsal çatışmayı açıklamaktır. Coser, Simmel'in çatışma tartışmalarından yararlanarak çatışmanın grup bağlayıcı işlevini ve olumsuz etkilerinin koşullarını ortaya koymaya çalışmıştır (13).

Çeşitli toplumsal birimler, aile olsun, köy olsun, fabrika olsun, hepsi birer kişiler arası ilişkiler bütünüdür. Hepsinde, üyelerin uymaları gereken kurallar vardır. Böyle zaman içinde süreklilik gösteren kalıplaşmış ilişkiler düzenine sosyal yapı denir (14).

Örgütleri diğer toplumsal birimlerden ayıran özellik, sosyal yapılarının açık seçik, belirlenmiş bir amaca yönelik olarak planlanmış olmasıdır.

Farklı toplumsal yapılarda farklı şekillerde karşımıza çıkan şiddet olgusu, günümüz toplumlarında en çok konuşulan, düşünülen ve üzerinde bilimsel araştırma yapılması gereken konuların başında gelmektedir. Şiddet nedir, ne değildir, hangi

koşullar altında şiddettir, hangi koşullarda altında şiddet değildir tanımlamasını yapmak çok zordur. Şiddet, zamana ve topluma göre değişen bir kavram olduğundan, literatür incelendiğinde bugüne kadar yapılan çalışmalar, içinde yaşadığımız toplumda karşımıza çıkan şiddet olgusunu anlamakta yetersiz kalmaktadır. Çünkü yenedünya düzeni içerisinde teknolojinin ve bilimin gelişmesiyle farklı toplumsal yapılarda ortaya çıkan ve çıkacak olan şiddet olgusunun çözümünün, farklı bir araştırma başlığı adı altında araştırılması gerekir.

Modernleşmeyle birlikte toplumsal yapıdaki kuralların ve normların daha fazla içselleştirilip toplumsal uyumun sağlanacağı düşünülürken, kuralsızlığın ve normsuzluğun artması, şiddet olgusunun sosyolojik anlamda daha çok araştırılması gerekliliğini zorunlu kılmıştır. Şiddet olgusu, sosyologlar tarafından toplumsal ilişkilerin dinamikleri içerisinde makro düzeyde ele alınması gerekmektedir

Sonuç olarak şiddeti, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluk olarak değerlendirebiliriz (15).

Şiddete ilişkin kuramsal yaklaşımlar Simmel'in çatışma teorisi içerisinde tartışılmaktadır. Simmel çatışmayı, modern kültürün başlıca görünümleri içerisinde değerlendirerek, kent ve kültür bağlamında çözümlemiştir.

Simmel (16), moderniteye ilişkin kuramını, metropol hayatı ilişkilerine ve metropolde yaşayan birey üzerine oluşturmuştur. Modernite'nin özünü bilimsel teknolojik çağın gelişimi içinde betimler ve bu özün köklerini de kent hayatında arar. Metropol nasıl bir yerdir? Bireyi nasıl etkiler? Ekonomi, bireyler arası ilişkileri nasıl belirler gibi sorulara yanıt aramıştır.

Metropol her zaman para ekonomisinin merkezi olmuştur. Dolayısıyla bireyi metropol koşullarında incelemek modernitenin ikili yüzünü ortaya çıkarmak açısından Simmel' in moderniteye ilişkin kuramını açıklamak gerekir.

Simmel (16), ekonomik ilişkiler bağlamında taşra ile metropol hayatını karşılaştırır. Taşrada hayatın ritmi, metropolle kıyaslandığında yavaş, alışıldık ve düzenlidir. Bireyin karşılaştığı uyarıcılar belli ve sınırlıdır. Oysa metropolde yaşayan birey uyarıcı yoğunluğu ile karşı karşıyadır ve üstelik bu uyarıcılar hızlı, kesintisiz ve düzensizdir. Simmel'e göre insan zihninin tüm bu uyarıcıları ve birbirinden farklarını kaydeden bir yapısı vardır. Dolayısıyla zihin, metropolde taşra hayatından çok farklı bir biçimde işleyecektir

Metropol tipi kişiliğin en belirgin özelliği “bıkkınlıktır”. Simmel’e göre yaşama karşı bıkkınlığın iki temel nedeni vardır. Birincil neden, metropolde sınırları uyarıcıların yoğun ve sıkıştırılmış halde bulunmasında ve hızla değişiminde aranmalıdır. Bıkkınlığın ikincil nedeni metropolün para ekonomisinin merkez olmasında yatmaktadır. Para ekonomisinin her türlü nitel farkı görmezden gelen ve her şeyin değerini fiyatına indirgeyen yapısı nedeniyle birey farklılıklar karşısında kayıtsızlaşmaya başlar (16).

Büyük kentlerde şeylerin alınıp satılabilir niteliği, küçük yerleşimlere kıyasla daha ön plana çıktığından Simmel’e göre metropoller bıkkınlığın asli mekânını oluştururlar. “Para, her türlü nitel farkı fiyatı ne” sorusuyla ifade eder. Olanca renksizliği ve kayıtsızlığı ile bütün değerlerin ortak paydası haline gelir. Ancak, bitkin kişiliğin bu duruma tepkisi, onu bıkkınlıktan kurtaracak yeni uyarıcıların peşine düşmektir. Dolayısıyla birey, içinden çıkamadığı bir döngünün içinde bulur kendini.

Futbolda farklı taraftar gruplarında şiddet davranışını karşılaştırmalı olarak araştırmayı amaçlayan bu çalışmanın temel amacı; şiddet davranışı sergileyen farklı taraftar gruplarının sosyo-demografik ve spor-futbol kültürlerinin düzeylerini belirleyerek şiddet davranışının arkasındaki etkenleri sorgulayarak sporda şiddetin sosyolojik boyutunu kuramsal çerçevede ortaya koymaktır.

Dünya’da ve Türkiye’de futbolda giderek yaygınlaşan şiddet olgusunu betimlemeye ve anlamlandırmaya yönelik sosyolojik çalışmaların eksikliği bu çalışmanın yapılmasının zorunlu kılmasıdır.

. Bu çalışma, futbolda taraftarlık ve şiddet olgusu hakkında sosyolojik bilgi üreterek; spor olgusuna sosyolojik bir perspektifte yaklaşarak, sosyolojik kuramsal yaklaşımların ışığında sporda örgütlülükle bağlantılı şiddet, çatışma ve yabancılaşma gibi sorunları betimlemektedir.

2. GENEL BİLGİLER

Örgütlü ve örgütsüz taraftar grupları arasında şiddet davranışını karşılaştırmalı olarak araştırmayı amaçlayan bu çalışmada spor, taraftarlık ve şiddet tanımlarını kavramsal olarak çözümlenmek ve bu kavramları kuramsal çerçeve içerisinde değerlendirmek gerekir.

2.1. SPOR

Toplumsal bir olgu olarak sporun yakın zamanlara kadar sosyal bilimlerde araştırma konusu olması hep ihmal edilmiştir. Genel olarak toplumdaki sosyal olguları bilimsel olarak inceleyen sosyolojinin bu alandaki eksikliği de belirgindir. 2000’li yıllarda Türkiye’de yapılan akademik çalışmalarında spor kavramı araştırmanın öznesi olarak incelenmiş, fakat toplumsal yapı içerisindeki sorunun çözümüne sosyolojik anlamda cevap tam anlamıyla bulunamamıştır. Bu nedenle araştırma yapan sosyologlar yapılan çalışmaların eleştiriyeye açık olduğunu peşinen kabul etmişlerdir. Bir sonraki araştırma ise önce yapılanın alıntısı ve ya eleştirisi şeklinde yapılarak kısır döngü devam ettirilmiştir.

2.1.1. Sporun Kavramsal Olarak Çözülmesi

Tarihsel olarak “oyun, oyalanma, eğlenme ve işten uzaklaşma” terimleriyle anlatılmaya çalışılan spor kavramı (5) sosyolojik olarak tanımlanması son derece güç bir toplumsal olgudur. Bu güçlükleri sıralayacak olursak;

1-Günlük yaşam koşulları içerisinde her gün yeni bir spor dalının (bocce, futsal vb.) ortaya çıkması, spor içerisinde ki dinamizmi arttırmaktadır. Evrensel boyutta tüm dünya ülkeleri arasında yeni spor dallarının spor olarak kabul edilip edilmeme süreci kavram üzerinde önceden yapılan tanımlamaları hep eksik ve yetersiz bırakmıştır.

2-Spor faaliyeti içerisinde aktif olarak rol alan ya da bu faaliyeti yöneten ve yönlendiren kişi, grup, kurum ve kuruluşların bu faaliyete farklı anlamlar yükledikleri, sporun amaç olarak mı yapıldığı yoksa araç olarak mı kullanıldığı bilinmektedir. Sosyal bir çevre edinmeden meslekleşmeye, güzellikten fizik tedaviye, toplumsal yapının korunmasından reklâma, reytingden ekonomik gelir etmeye, profesyonellikten

amatörlüğe kadar birçok örneğin verildiği bu kavramın sınırları her geçen gün genişlemektedir.

3-Tarihsel süreç içerisinde farklı coğrafyalardaki toplumların geleneksel olarak kabul görüp evrenselleştirdikleri spor dallarına farklı anlamlar yüklemeleri sporun toplumsal boyutunu değiştirmiştir. Modernleşmeyle birlikte tarihsel geçmişinden mirasını devralan sporun toplum kültürüne dayalı anlamlılığı olimpik düzlemde yalnızca kazanmak için yapılması bu kavramın anlamını tek çatı altında toplanmasını zorlaştırmıştır. Örneğin; Orta Asya'da tekvando-cimnastik, Avrupa'da eskrim ve Ülkemizde güreş vb. spor dalları buna örnek olarak verilebilir.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda araştırmacılar spor ile ilgili kendilerine özgü çeşitli tanımlar yapmışlardır. Sosyolojik olarak da sporun tanımını yapmak isteyen sosyologlar sporun tanımını yapmanın güçlüğü üzerinde durmuşlardır. Yapılan tanımların ve içeriklerin her zaman spor kavramına karşılık gelmediğini, uluslararası düzlemde tek bir tanımın yapılamayacağını altını çizmişlerdir. Bu tanımlardan bazıları:

Spor, çok çeşitli amaç ve araçlarla yapılan, önceden belirlenmiş ve benimsenmiş kurallara farklı derecelerde olsa da uymayı gerektiren performansı artırıcı bedensel aktivitelerdir (6).

Spor, fiziksel bir gücü gerektirir ve şiddeti engelleyen kurallara uyularak bu fiziksel gücün kullanılmasını sağlar. Kurallar da en başından oyunun şematiğini belirledikleri gibi, yarışma boyunca oyuncuların da tutum ve davranışlarını düzenler (8).

Spor, oyunla yarışmayı birleştiren, bedensel yetenekleri daha fazla olduğu için kazananları ödüllendiren üst düzeyde oyun, mücadele ağır kas çalışması gerektirdiği için sürekli ve yoğun çabayı zorunlu kılan bir uğraştır (17).

Spor, insanın yapısallaşmış bir kurum içinde bir engele karşı zihinsel ve fiziksel bir davranış ve yarışma eylemine girmesidir (7).

Spor, bedene ve ruha hitap eden sosyal bir davranıştır. Hareketlerin gücü, biçimi, yoğunluğu, belli normlara yönelik oluşu, sağlıkla, neşeyle, performansla ilgili oluşu açısından spor, tek tek davranış alanlarında ve tek tek kişilerde çok farklı niteliklere ve standartlara ulaşabilir (12).

Tarihsel süreç içerisinde yapılan çalışmalardan bir tanımlama yapacak olursak; spor, profesyonel olarak (meslek-gelir sağlama) amaca yönelik teknik ve fiziki bir çaba, amatör olarak form, güzellik, haz, eğlence, mutluluk, sağlık meşguliyet, sosyal çevre

vb. işlevler üstlenen bir araç, seyirci (izleyen-spor tüketicisi) açısından sosyal bir varlık olan insanın aitlik duygusuyla bağ kurduğu bir tüketim kültürü, bireysel açıdan sosyal bir varlık olan insanın sosyalleşmesinde kullandığı bir araç ve toplumsal açıdan; toplumun diğer kurumlarının (aile, ekonomi, siyaset, din, eğitim, iletişim, hukuk ve sağlık) araçsallaştırdığı, toplumsal yapı içerisindeki çatışma ve bütünleşmeleri yansıtan bir ayna olarak tanımlayabiliriz (5).

2.1.2. Toplum ve Spor

Toplum hakkında çok sayıda farklı tanımlama yapılmış olmasına rağmen genel olarak toplum, sosyal gereksinmelerini karşılamak için etkileşen ve ortak bir kültürü paylaşan çok sayıdaki insanın oluşturduğu bir insan birlikteliğidir.

Toplumun Genel Özellikleri:

1. Toplumdaki kişiler demografik bir birliktelik oluştururlar.
2. Ortak coğrafi bir mekânda var olurlar.
3. İşlevsel olarak farklılaşmış temel gruplardan oluşmuştur.
4. Kültürel olarak benzer grupların toplamıdır.
5. Toplum baştan aşağı işlevsel bir birimdir.
6. Ayrı bir sosyal birim oluşturur (11).

Toplumun Özsel İşlevleri:

1. İnsanları belli bir yerde ve zamanda meydana getirir.
2. Kişiler arasında sistematik ve yeterli iletişim araçları sağlar.
3. Üyelerinin paylaşım oynadığı ortak davranış örüntülerini koruyup geliştirir.
4. Statü ve sınıf tabakalaşması sistemi ile her bir bireyin başkaları ile tanınabilecek bir pozisyona sahip olmasını sağlar.
5. Topluma üye sağlamak için düzenli ve etkili birtakım yollara sahiptir.
6. Resmi, örgütlenmiş ve örüntülenmiş eğitim sistemi yoluyla üyelerin sosyalleşmesini sağlar.
7. Siyasal yönetim ve çeşitli sivil gruplar yoluyla insanların dış güvenliğini sağlamak.
8. Örgütlenmiş çeşitli din formları aracılığıyla bireylerin dini ruhsal gelişimini sağlamak.
9. Toplumun sahip olduğu sosyal gruplar ve sistematik düzen aracılığı ile üyelerinin boş zamanlarının değerlendirilmesine olanak sağlar (11).

Toplumda farklı ihtiyaçları karşılamak ve toplumun üyelerine normatif rehberlik amacıyla farklı toplumsal örgütlenmeler ve kurumlar gelişmiştir. Bu çerçevede bireylerin topluma kazandırılabilmesi için “aile”, bu bireylerin toplumla uyum içerisinde yaşayabilmeleri için “eğitim”, ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlerin üretim ve tüketimi için “iktisat”, iç ve dış güvenliği temin eden “siyaset”, kendilerini aciz hissettiklerinde sığınacakları olağan üstü güçler sunan “din”, hastalıklarını gidermek için “sağlık”, dinlenme ve eğlenme faaliyetlerini karşılayan serbest zaman faaliyetleri ortaya çıkmıştır. Bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmelerini sağlayarak ve bu zamanlarında nasıl davranacakları konusunda rehberlik ederek spor toplumsal konumu ve işlevleri itibariyle diğer temel kurumlarla da ilişkilidir (6).

Genel toplumbilim içeriğinde incelenen sosyal davranış ve sosyal etkileşimlerin sayısı ve karmaşıklığı artarken, sporun da sosyal bilimler içerisinde ele alınıp değerlendirme zorunluluğu doğmuştur. Çünkü spor giderek daha çok kişi tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak ilgi görmeye başlamış daha organize hale gelmiş ve uluslar arası bir saygınlık prestij gösterisi konumunu alarak ulusları sevince ya da yasa sürüklemeye başlamıştır. Ancak spor toplumbilimi spora sadece bir yarışma ve fiziksel üstünlük değil, önemli ve sürekli bir sosyal olgu olarak yaklaşarak sporun sosyal karakteristiklerini açıklamaya çalışır (18).

Literatür incelendiğinde, bugüne kadar spor ile ilgili yapılan araştırmalar bize sporun sonuçları üzerinden değerlendirmeye alındığını ve spor ile ilgili toplumsal olguların araştırma konusu olarak hep eksik kaldığını göstermektedir.

Fişek (5), toplumsal olgu olarak sporu şöyle tanımlamıştır;

- Spor, yapan (sporcu) açısından kazanmaya dönük teknik ve fizik bir çaba,
- İzleyen (seyirci) açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç,
- Toplum genelince oluşturulan bütün içinde de, yerine göre o toplumun çelişki ve özelliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna (ya da bağımlı değişken), yerine göre onu yönlendirebilen etkili bir amaç, ama son tahlilde, önemli bir toplumsal kurumdur.

Bu tanım, sporun diğer yönlerini de göz ardı etmeksizin, toplumsal açıdan ele alarak yapılmış en gerçekçi tanımdır. Çünkü spor kendine özgü toplumsal kuralları, değerleri, etkileşim simgeleri ve süreçleriyle canlı bir toplumsal yapıdır.

Bir toplumsal kurum, toplumdaki düzenin birçok yönünü, özellikle günlük yaşamımızın şekillenmesinde etkili olan değerleri, beklentileri, ilgileri ve çıkarları tanımlar. Ayrıca, bu toplumsal kurumlar bireyin toplumda nasıl davranması, tavır göstermesi konusunda eğitici bir fonksiyona da sahiptir. Bir toplumsal kurum olarak spor da, bu fonksiyonları yerine getirmektedir. Ayrıca spor, iş dünyasını kitle haberleşmesini, televizyonu, giyim endüstrisini, sosyal prestiji, reklâm ve propagandayı, uluslar arası ilişkileri ve buna benzer uğraşları da etkileme gücüne sahiptir (19).

Spor kendi geçmişi ile toplum geçmişi arasında sıkı bir bağ oluşturur. Bu kuvvetli ilgi, sporun toplumsal süreçler yolu ile şekillenmesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle spor, otonom olarak kendiliğinden oluşmaz. Özellikle, toplumdaki ilişkiler yolu ile ortaya çıkarak, değişir ve yeniden biçim kazanır.

2.1.3. Modernleşme ve Spor

Sporun ortaya çıkışı, toplumsal işbölümünün gerçekleştiği neolitik döneme rastlamaktadır. Bu dönemde tarım ve hayvancılık ayrışmaya başlanmış, yerleşik döneme geçilmiş, kendisine yetenden fazlasını üretme (yeterlilik ilkesi) yeteneği ortaya çıktığından insanların serbest zaman faaliyeti içerisinde bulunabilmenin koşulları kendiliğinden oluşmuştur. Tarihte ilk devletlerin kurulmaya başlanması ile birlikte savaşlarda elde edilen kölelerin çalıştırılması, boş zaman artışının nesnel koşullarını yaratmıştır. İlk örgütlü spor karşılaşmaları olarak nitelendirilen Antik Olimpiyat Oyunları İ.Ö. 776 yılında Yunan site devletlerinde başlamıştır. Ortaçağda spor karanlıklara gömülmüş, sportif etkinlikler kilisenin baskısından payını almıştır. Sporun yeniden inşa edilmesi sanayi devrimi ve Fransız İhtilalinin yarattığı ekonomik, toplumsal ve siyasal dönüşümle yakından bağlantılıdır (5).

Yeniçağın dolayısıyla da kapitalizmin ekonomik gelişmesini belirleyen sosyal ve ekonomik güçler ile modern sporun ilkelerine damgasını vuran güçlerin aynı zamanda, aynı yerde ortaya çıkmış olmaları hangi biçimde olursa olsun, sanayi toplumunun gelişmesi ile sporun gelişmesi arasında önemli bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

19. yüzyılın başlarında sanayi devriminin sonuçlarının belirginleşmesiyle, hem ürün fazlasının artması, hem de çok sayıda insanın daha çok boş zamana kavuşması ile ilintilidir. Toplumsal boş zaman üstündeki tekelleri yüzünden spor yapma tekeli de elinde bulunduran egemen sınıf üyelerinin hızla tribüne çekilmesi, onların sahadaki boş

yerlerini sporu meslek edinmiş kişilere yani profesyonellere bırakmasının yolunu açmıştır. Bir grup insanın seyirci, bir başka bölümün sporcu olmasına dayanan yeni işbölümü planı sanayi devrimi ile tekelleşen burjuva toplumunun yeniden yapılanması olarak açıklanabilir (5).

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, sermayenin tekelci biçimde yeni yeni örgütlenmeye başladığı dönemde, sporun günümüzdeki gibi kitlesel ilgiye konu olabilmesi için gereken maddi koşullar söz konusu değildir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte boş zaman artışı arasındaki ilişki, yalnızca spora katılmayı değil, hızla kitlesel tüketime dönük seyir sporlarının yapılması ile açıklanabilir (5).

Kapitalizmin 1871 ekonomik bunalımı ile sporun gelişmesi arasında bir paralellikten söz edilebilir. Bu paralellik, ekonomik bunalım ile fabrikalarda ve kömür ocaklarında işsiz kalan işçilerin zamanlarını geçirmek için spor ile uğraşmaları olarak açıklanabilir (5).

Fabrikalar ve kömür ocakları arasında oluşturulan spor sahalarında zamanlarını geçirmek için spor yapan işçiler, zamanla fabrikalar arası müsabakalar yapmaya başladılar. Tribünlerde oturan büyük çoğunluğun sahada oynayan küçük azınlıkla özdeşleşmesi, ilk profesyonel sporcu, seyirci ve takımlarının kömür ocakları ve fabrikalardan çıkması, çağdaş sporun fabrika bacalarının ve işsizliğin gölgesinde geliştiğini söyleyebiliriz (5).

Sanayinin gelişmesiyle tekelleşen sermaye, gelir ve kar potansiyelini uygulayacağı ekonomi yasalarını spor üzerinde de uygulamaya başlamıştır. Öncelikle fabrikalarda oluşturulan takımlar bir araya getirilerek mahalli takımlar kurulmuştur. Bu süreci, işçi kökenli seyirci ve sporcuları barındıracak, kitlesel ilginin oluşturduğu gişe geliri potansiyelini gerçeğe çevirecek, dev stadyumların, spor alanlarının yapımı izlemiştir. Kitleselleşen spor faaliyetleri ile beraber spor yapmak için kullanılacak araç ve gerece ihtiyaç duyulmuş ve bununla ilgili yavaş yavaş bir sektör oluşturulmaya başlanmıştır.

Kapitalist örgütlenme mantığı ile şekillenen spor organizasyonlarının, özellikle de olimpiyatların yapılışı, yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde en hareketli dönemlerini yaşayan işçi sınıfının buna karşı bir alternatif koyması gerekliliğini ortaya çıkardı. Daha 1890'larda kurulmaya başlayan İşçi Sporları Birlikleri karşı bir etkinlik örgütlemek konusunda bir kararlılık sergilediler ve 1921 Prag İşçi Olimpiyatları'nı organize ettiler.

İlk denemeden sonra güvenlerini kazanan İşçi Federasyonları 1925'de Frankfurt İşçi Olimpiyatlarını düzenlediler, organizasyonun gayri resmi adıysa barış festivaliydi. 1928'de yapılan Moskova İşçi Olimpiyatlarının ise resmi adı Moskova Sosyalist İşçi Oyunları idi (5).

Spor, modern denilen toplumun bir olgusu olarak, moderniteye alt unsurları bünyesinde taşıyacaktır. Örgütlenme, kitleselleşme, farklılaşma, küreselleşme, çeşitlenme, siyasallaşma, sekülerleşme, profesyonelleşme, endüstrileşme, ticarileşme, bilimselleşme, cinsiyetsizleşme, estetikleşme ve erotikleşme başlıkları adı altında incelediğimiz spor olgusunun modernitenin icadı olan yeni bir olgu mu, yoksa geleneksel oyunların evrimleşmiş biçimi mi olduğuna yönelik tarihsel analiz modern toplumun önceki toplum modelleriyle ilişkisinin ne olduğuna dair daha kapsamlı bir soruyu gerektirir (6).

Bu çerçeveden spora bakıldığında, modern sporun Ortaçağ'ın spora benzeyen faaliyetlerinden beslenen; toplumdaki sanayileşme, kentleşme ve sekülerleşme gibi makro değişim süreçlerinin etkisiyle evrimleşerek değişime uğrayan ve yukarıda da sıraladığımız niteliklere bürünen bir olgu olduğu görülmektedir

Modernleşme evrensel boyutta spor kurumunun yaygınlaşması ve kitleselleşmesiyle sonuçlanmış olsa da, gelişmekte olan ülkelerde geleneksel sporlar kısmen yerelliklerde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Geleneksel ile modernlik arasında sürekli bir çatışma devam etmektedir. Toplumsal olgu olan sporun, modernleşmenin bir icadı mı yoksa geleneksel oyunların ve karşılaşmaların evrimleşmiş bir formatımı olduğunun cevabı tarihsel bir analizin cevabını oluşturacaktır.

Bu çerçevede toplumsal olgu olan sporu, geleneksel oyunların moderniteye ait alt unsurları bünyesinde taşıyan yeni bir format olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.4. Spora İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

XIX. Yüzyılın ortalarından itibaren kuramsal çerçeveleri oluşturulan birbirine taban tabana zıt iki teorik yaklaşımın temellerinin atıldığı bilinmektedir. Bunlardan biri temelleri A. Comte, H. Spencer, E. Durkheim'a dayanan ve daha sonra T. Parsons ve öğrencisi Merton tarafından geliştirilen yapısal işlevselcilik kuramıdır. Diğerisi ise Karl Marx ve Weber'in ortaya koyduğu Ralf Dahrendorf'un geliştirdiği çatışma teorisi.

XX. Yüzyılda Marx'ın çatışma teorisini kültürel eksene taşıyan Frankfurt Okulu teorisyenleri de "eleştirel teori" bağlamında spora farklı bir yaklaşım getirmişlerdir.

Sporu toplumsal uyuma katkı sağlayan işlevsel bir kurum olarak değerlendirmek ya da toplumun çatışma arenası olduğu bir sahnede güç ve iktidar gibi kavramlarla ilişkili olarak değerlendirmek sosyolojide farklı yaklaşımlara tekabül etmektedir. Sporun toplumun diğer kurumları ile ilişkisi temelinde değerlendiren araştırmacılar sporu genel olarak işlevsel, çatışmacı ve çatışmacı kuram ekseninde şekillenen eleştirel kuramsal çerçevelerinden birisi içinde değerlendirmişlerdir.

2.1.4.1. Yapısal İşlevselcilik:

Yapısal işlevselcilik, toplumu yaşayan bir organizma olarak görür ve toplumu oluşturan parçalar arasında sistemli bir ilişkinin olduğunu kabul eder. Her parça toplum yaşamının devam edebilmesi için bir işlev üstlenir ve parçalar arasında sistemli bir ilişki ağı vardır (13).

T.Parsons organizma benzetmesinin yanı sıra sistem olarak topluma yaklaşır. O, tüm toplumları oldukça farklı alt sistemlerden oluşan, hepsi karşılıklı ilişki ve bağımlılık içinde bağımsız ve kendine yeten sistemler olarak görür ve bu alt sistemlerin her biri, bir toplumun varlığını sürdürebilmek için yerine getirmesi gereken dört temel zorunluluğun veya temel ihtiyacın karşılanmasına katkıda bulunur. Bunlar; A= Adaptasyon, G=Amaca ulaşma, I=Bütünleşme, L=Varlığını sürdürme olarak tanımlanmaktadır (20).

—Adaptasyon: Her toplum kendi üyelerinin gıda, giyim ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır; bu yüzden kendi kaynaklarını üretmek ve dağıtmalarını yapmak e dış çevreye uyum sağlamak için ekonomik bir sisteme ihtiyaç duyar.

— Amaca Ulaşma: Her toplum kendi hedeflerini belirlemek, kararlar vermek ve organizasyonlar yaratmak zorundadır ve bu yüzden bir siyasal sisteme ihtiyaç duyar.

—Bütünleşme: Her toplum bir aidiyet, topluluk /cemaat duygusu ve bir ortak kimlik yaratmak zorundadır. O toplumsal bölünmeler ve çatışmaları engellemek zorundadır, aksi takdirde çözülmeye uğrayacaktır. Bu yüzden o yerleşik davranış kuralları (din), iletişim (medya) ve sosyal kontrole (hukuk, mahkemeler, polis ve hapishaneler) ihtiyaç duyar.

—Varlığını Sürdürme: Diğer bütün türler gibi, her toplum, kendini meydana getiren üyeler sürekli ölse ve onların yerine yenileri gelse bile, varlığını devam ettirmeye çalışır. O, kendi kuralları, adetleri ve kültürünü kuşaktan kuşağa aktarmaya çalışır ve bu örüntü/kalıp devamlılığı, Parsons'ın teorisinde, esas olarak akrabalık sistemine, çocuğun sosyalleştiği aileye bağlıdır. Bu süreç okul, medya, kilise ve hukuk gibi diğer toplumsal kurumlarla pekiştirilir (20).

Parsons'a göre; toplumun yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan bütünleşme ve koordinasyon noktalarında spor, araçsallaştırılıp toplumsal dengeyi/uyumu sağlamaktadır.

Merton'un işlevselci çözümleme modelinin temelinde Max Weber, W.I. Thomas ve Emile Durkheim gibi sosyologlardan yararlanmıştır (13).

Kurum veya yapının kişilik üzerindeki etkisi Merton'un çalışmalarının ana temasıdır. Metron kendini gerçekleştirme ancak kurumsal kontrolün yokluğunda gerçekleşebileceğini belirtir. Bazı toplumsal yapıların toplumda belirli kişilere kesin etkisi, onların nasıl uyumcu olmayan bir biçimde davranmalarına yol açtığı gösterme girişimindedir. Anomi (Durkheim' den alınmış bir kavram) kültürel amaçlar ve bu amaçlara ulaşmayı sağlayacak kurumsal araçlar arasındaki kopukluğun bir sonucudur. Metron, toplum barındırdığı kültürel hedeflerin edinilmesi için kurumlaşmış araçları sağladığında anomi var olmaz der. Burada arzulan amaçları sağlamak için sahip olduğumuz yasal araçların kullanıldığı bir uyumluluk durumudur. Fakat, kültürel hedefler ve kurumsallaşmış araçlar çakışmazsa anomi yada uyumsuzluk ortaya çıkabilir. Suç diye adlandırdığımız bir şey anomi örneğidir (13).

Anominin kelime anlamı normsuzluktur. O sosyal kontroller zayıfladığında, ahlaki ve siyasi kısıtlamalar ortadan kalktığında kendini gösterir ve özellikle sanayileşme ve kentleşme gibi hızlı toplumsal değişme dönemlerinde, geleneksel normların işlemediği veya ortadan kalktığı durumlarda yaygındır (20).

Merton'ın yapısal işlevselcilik modeli insan varlığını kurumsallaşma normu veya toplumsal kurallara dayanılarak önceden belirlenmiş yazılı kurallara göre rol oynayan canlılar olarak ima etmektedir. Toplumsal yapı ve kurumun bireylerin özgürce hareket edebilmelerini engellemekte ve toplumsal değişimleri sınırlı oranda yer almaktadır. Bu kuramda toplumsal yapı görece, durağan ve kalıplaşmış toplumsal birimler dizisi olarak görülmektedir.

Metron işlevsel çözümlemede hâkim olan üç postula belirler ve onları değiştirmeye yönelir. Bunların ilki, toplumun işlevsel bütünlüğüdür ve toplumsal sistemin tüm parçalarının yeterli derecede harmoni ve iç tutarlılıkla işlediği, ani ve çözümlenmeyecek çatışmaların olmadığı bir durumdur. İkincisi, birincisi ile bağlantılı olarak evrensel işlevselciliktir. Evrensel işlevselcilik tüm standartlaşmış toplumsal ve kültürel formların pozitif işlevlere sahip olduğuna inanır. Üçüncüsü, zorunluluktur. O her türlü uygarlıkta yaşamsal bazı işlevleri yerine getiren her gelenek, maddi nesne düşüncesi ve inancı, başarılacak bir takım görevlere sahip, işleyen bir bütün içinde zorunlu bir parça sergiler (13).

Metron bu üç postula ile mücadele de şu sonuçlara varmıştır.

- 1- Toplumunun tam bütünleşmesinin kabul edilmez olduğunu,
- 2- Kültürel maddenin pozitif işlevsel sonuçları kadar bozuk işlevlerini de onaylanmasını,
- 3- Her işlevsel çözümlemede işlevsel alternatiflerin olasılığı göz önüne alınmalıdır.

Metron sosyologların esas ilgisinin ilgi değil nesnel sonuçlar olduğunu ileri sürer. Fakat bu sonuçlar açık ve gizil olabilir. Açık işlevsel sistemde katılımcılara amaçlanan ve bilinen ve sisteme uyumu sağlayan nesnel sonuçlar: gizil işlevler, doğrusu, amaçlanmayan ve bilinmeyenlerdir (20).

Yapısal işlevselcilik (Fonksiyonalist) teorisi, sporu toplum düzenine ve istikrarına yaptığı katkı yönünde değerlendirmektedir. Bu teoriye göre spor, ritüelleri ve seremonileriyle yarı dinsel bir kurumu andırmakta ve toplumun ortak değerlerinin pekişmesine katkıda bulunmaktadır. Gençlerin yurttaşlık duygularının canlanmasını, rekabeti ve mücadeleyi öğrenmelerini temin etmekte; insanların beden ve ruh sağlığına destek olmaktadır. Gerek seyircinin, gerekse kendiliğinden sportif faaliyete katılanların saldırganlık enerjisini, toplumca kabul edilebilir bir yöne kanalize etmekte; sosyal ilişkilerin gelişmesine ve yalnızlık hissini azaltmasına yardımcı olmakta ve böylece toplumsal dayanışmayı güçlendirmektedir (6).

Parsons'ın ve Merton'ın yapısal işlevselcilik kuramı toplumsal değişmeden çok var olan toplumsal yapıda odaklanmaktadır. Toplumun düzenli bir biçimde birbirleri ile ilişkili olan parçaları içerdiği varsayılır. Çatışmanın ve değişimin toplumsal yapı içerisindeki dinamizmi kuramsal çerçevede hep eksik kalmıştır. Bu nedenle toplum

düzenine yaptığı katkı çerçevesinde araçsallaştırılan sporda yaşanan sorunların çözümü kuramsal çerçevede yanıtız kalmıştır.

2.1.4.2. Çatışma Teorisi

Çatışma teorisi, toplumun organik bir bütün değil bir süreç olduğunu, sosyal değişimin kaynağı olan çatışma unsurunun mevcut yapının bünyesinde doğal olarak bulunduğunu, bu yüzden çatışmanın kaçınılmaz ve gerekli bir olgu olduğunu ileri sürer. Toplum, bir bütün olmaktan çok zıtlaşan sınıfların zorunlu beraberliğidir ve denge ekonomi tarafından belirlenmektedir (21).

Çatışma teorisi, Karl Marx'ın "tarihsel maddecilik" ve "diyalektik yöntem" ile temellendirdiği sosyal sınıf kuramına dayanan bir yaklaşımdır. Marx tarihsel maddecilik ile toplumsal yapıyı iktisadi ilişkilerin belirlediğini ileri sürmüş, diyalektik yöntemle her yapının kendi zıddını bünyesinde barındırdığını ve bu zıtların gelişmesi ile ortaya çıkacak çatışmanın yeni bir sentezi oluşturacağını, sosyal değişimin motorunun sürekli çatışma olduğunu iddia etmiştir. Çatışma, "tahakküm" ve "yabancılaşma" gibi iki temel kavramın sosyal yapıdaki sonuçlarını açığa çıkarmaktadır. Tahakküm üst sınıfların toplumu şekillendirme kapasitesini ifade ederken, yabancılaşma ise sömürünün bulunduğu her sistemde oluşacak bir sistemdir (6).

Ralf Dahrendorf, Marx ve Weber'in toplumsal düzen ve değişimin temelinin çatışmanın oluşturduğu teorisini daha da ileri götürür. Analizini üretim araçlarının mülkiyetine sahip olma ve olmama üzerine değil, güce ve özelde otorite konumlarına katılma ve bu konumlardan dışlanma üzerine kurar (20).

Dahrendorf için, otorite bireylerde değil meşru güç konumlarında bulunur; otorite konumları bu konumların sahiplerine güç sağlar ve tabi olanlardan onlara itaat etmeleri beklenir. Otorite, tabi konumdakileri kontrole ve onları zorlayacak yaptırım gücüne ihtiyaç duyar. Fakat otorite konumları sabit değildir ve kişi belirli bir konum ve ilişkide egemen durumdayken, bir başkasında tabi konumda olabilir (20).

Otorite dağılımının yarattığı egemen ve tabi konumlar düşüncesi Dahrendorf'u çıkar gruplar ve çıkar ilişkileri kavramlarını geliştirmeye yöneltmiştir. Her ilişki ve organizasyonda otorite konumundakiler statükolarını sürdürmeye, tabi konumundakiler de değiştirmeye çalışırlar. Dahrendorf çatışma gruplarını üç tipe ayırır. Bunlar; yarı gruplar, çıkar grupları ve çatışma gruplarıdır. Dahrendorf'un teorisinde, çatışma sürekli

bir güç dengesi sayesinde statükonun temelini oluştururken, aynı zamanda toplumsal değişme ve gelişme yaratma potansiyeline sahiptir. Çatışmanın yoğun olduğu yer ve zamanlarda değişim köklü olabilir; ancak şiddet eşlik ettiğinde değişimin ani olması ihtimali yüksektir (20).

Ekonomik, toplumsal ve politik tahakkümü ellerinde tutanlara spor yeni bir alan yaratmıştır. Yapısal işlevselci modeldeki gibi spor araçsallaştırılmıştır ve burada tahakkümü elinde tutanlarla emeği üretenler arasındaki çatışmada spor manipüle aracı olarak kullanılmakta ve çatışmanın yönü başka tarafa kanalize edilmektedir. Bu model bir bakıma işlevselciliğin eleştirisidir.

Çatışma teorisi, sporu ekonomik ya da siyasal gücü elinde tutanların çıkarlarına, militarizme, milliyetçilik ve ırkçılığa, cinsiyet ayrımcılığına yaptığı katkılar açısından inceler. Özellikle tahakküm ilişkilerini vurgulayan çatışma teorisi spor, eşitsizlikleri yansıtan bir faaliyet olarak görmenin ötesinde, bu eşitsizlikleri örtülü yollarla yeniden üreten; sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel hâkimiyeti ellerinde tutanlara yeni bir alan vererek hâkimiyetlerini pekiştirmeye yarayan bir alan olarak görmektedirler (7).

Bu teoriye bakış açısı;

- Sporcu nasıl ve ne zaman bedenine yabancılaşır,
- Spor toplumsal eşitsizliğe nasıl katkı sağlar,
- Ticarileşme süreci sporu nasıl değiştirir ve toplumsal ilişkileri nasıl etkiler,
- Ekonomik açıdan güçlü kişiler sporu çıkarlarını geliştirmek için nasıl kullanırlar,
- Profesyonel sporunun bedeninin nasıl sömürülür sorularını cevaplamaktadır.

2.1.4.2.1. Yabancılaşma

Bilimsel literatürde ve günlük dilde çok sık kullanılan yabancılaşma kavramı, sosyal bilimlerde, özellikle sosyoloji alanında toplumsal çözümleme ve eleştirel yaklaşımın önemli kavramlarından. Yabancılaşma kavramının felsefi temellerini ilk defa Hegel açıklanmaya çalışmıştır. Hegel, bilinçle varlık arasındaki ilişkiyi çözümlemek için yabancılaşma kavramına başvurmuştur. Yabancılaşma kavramının daha sosyolojik kullanımına ise ilk olarak Marx'ın ekonomi-politik ve felsefe üzerine ele aldığı el yazmalarından ortaya çıktığı görülmektedir. Durkheim ise yabancılaşma kavramını anomi çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır.

Yabancılaşma kavramını daha iyi açıklayabilmek için, yabancılaşma üzerine kuram oluşturmuş Hegel'in, Marx'ın ve Durkheim'in kısaca kuramsal çerçevelerini açıklamamız gerekmektedir.

2.1.4.2.1.1. Hegel ve Yabancılaşma:

Hegel, yabancılaşma kavramını felsefi anlamda, öznel, tarihsel ve kurumsal uzanımları ile birlikte kullanan ilk düşünürdür. O, kavramı hem öznel, psikoloji süreçleri, hem de nesnel, yapısal-kurumsal süreçleri çağrıştıracak şekilde kullanmıştır. Bu nedenle, hangi felsefi, psikolojik ve sosyolojik bakış açısı ele alınırsa alınsın, yapılan çalışmalarda onun çözümlemelerine yer verilmektedir.

Hegel'e göre yabancılaşma kavramı, fiziki anlamda insanın var oluşu ile, ruhi anlamda varlığı arasındaki mesafeye dayanmaktadır. Hegel'in felsefesi "Mutlak Ruh" un yabancılaşması üzerine kurulmuştur. Bu felsefe "Mutlak Ruh" un sürekli hareket içinde kendisini gerçekleştirme sürecinde ifadesini bulmaktadır. Diyalektik süreç içerisinde "Mutlak Ruh" un hareketi, bir yabancılaşma ve yabancılaşmadan kurtulma hareketidir (22).

Yabancılaşma kavramı Hegel tarafından iki şekilde kullanılmıştır. Bireyle toplumsal varlık arasında meydana gelen yabancılaşma ve bireysel bilinci çevreleyen, kuşatan ve birinci türden yabancılaşmanın üstesinden gelme aracı olarak yabancılaşma. Hegel, birinci türden yabancılaşmayı, kişinin kendini algılayışı anlamında, daha psikolojik bir yolla; ikincisi ise, toplumsal münasebetler bağlamında ele alır. Burada karşımıza sıklıkla ayrışma, uyumsuzluk ve çatallanma kavramları çıkmaktadır. İkinci anlamda yabancılaşma, toplumsal varlıkla bütünleşmeyi amaçlar ve birinci türden yabancılaşma bu süreç sayesinde aşılabacaktır. Çünkü ikincisi devamlılık arz eden, kalıcı bir süreçtir ve bu özellikleri sayesinde ki, birinci türden yabancılaşmanın tekrar ortaya çıkmasını engeller. Hegel bu süreci, kuşatılma, kutsama ve terk etme gibi kavramlarla nitелеmektedir (23).

2.1.4.2.1.2. Marx ve Yabancılaşma:

Marx'ın "yabancılaşma" kavramının düşünsel zeminini Hegel ile Feuerbach'ın hazırladığı söylenebilir (24).

Marx'da yabancılaşma, insana ait olanın, insanın ürettiğinin, insan üzerinde yer alarak onun üzerindeki belirleyicilik kazanması halidir denilebilir (24).

Marx, yabancılaşmanın dört ana özelliğini şöyle saptamıştı: insanın doğadan, kendisinden, türsel varlığından ve başkalarından yabancılaşması. Kapitalizm, insanlığı kendi faaliyetlerinden, emeğin ürününü yabancı bir nesneye çevirerek kendi emeğinin ürününden yabancılaştırıyordu. Birey ne kadar çalışırsa, emeğin yarattığı nesnelere dünyasının egemenliğine o kadar giriyordu: “İşçi, yaşamını nesne haline getirir ve yaşamı artık kendisine değil, nesneye ait olur. Faaliyetler çoğaldıkça, sahip olduğu şeyler azalır. Kendi emeğinin ürününden somutlaşmış olan şey artık kendisi değildir. Bu ürün ne kadar çok büyürse, kendisi o ölçüde küçülür. “İnsanın” kendi kendini gerçekleştiren özü, kendi emeği, kapitalist sanayide giderek ona karşı bir hal almakta; kendi yeteneklerini güdükleştirmede, sefaleti, tükenişi ve zihinsel umutsuzluğu pekiştirerek, mecburi bir faaliyete, kendi varlığının reddine dönüşmektedir (24).

Kapitalist üretimin biricik amacı olan “artı değer”, yabancılaşmanın toplumsal boyutunun belirlenmesinde anahtar kavram haline gelmiştir. Çünkü toplumsal iş bölümü daha yüksek bir üretkenliğe ve daha fazla artı değere imkân vermektedir. Üretilen artı değer miktarı da yabancılaşmanın yoğunluğunun saptanmasında temel işlev görmektedir (25).

Hegel'in diyalektik sisteminde yabancılaşma, bireyin ekonomik, kültürel ve politik nesneleşme süreçlerinde rasyonel, öznel aktivitesini kaybetmesini ifade ederken, Marx'da ise yabancılaşma, rasyonel potansiyellerin ve benlik bilincinin kaybı değil, üretim-tüketim ilişkilerinin ortaya çıkardığı imkânları kullanamamadır. Yani Hegel fikirlere dayalı bir diyalektik geliştirmişken, Marx'ın diyalektiği toplumsal ilişkilere, birbirine karşıt ve çatışan güçlere dayandırılmıştır denilebilir. O, insanın doğası yerine üretim ilişkilerini, metafiziğin yerine tarihsel durumu koymuştur. Hegel'de tarihin yaratıcı doğasına yapılan vurgu, Marx'da üretim ilişkilerinin toplumsal organizasyonuna, mevcut ekonomik süreçlerin politik düzenleme ile ortadan kaldırılmasına yoğunlaşmıştır. Zaten Marx kapitalizmi, dini, ideolojisi, devleti hatta insan ilişkileri ve dili dahil yabancılaştırıcı bir düzen olarak görmektedir.

Marx yabancılaşmayı iki başlık adı altında açıklamıştır.

Ekonomik yabancılaşma: Ekonomik yabancılaşma, insanın doğayla girdiği ilk organik ilişki olan üretim aracılığıyla gerçekleşen nesneleşme sürecinin bir sonucudur.

Nesnelleşmeden kasıt, insan emeğinin kendi dışında somut bir gerçeklik olarak ortaya çıkmasıdır. Marx için emek, nesnel dünyasının nesnel bir değer kazanmasının ön koşuludur. Emek yalnızca meta üretmez, kendi kendini ve işçiyi de bir metaya dönüştürür (14).

Ekonomik yabancılaşmanın üç temel sebebi, insanın ve emeğinin metaya dönüştürülmesi, iş bölümü ve özel mülkiyettir. Bu süreçlerle insan hem kendi bireysel aktivitesine yabancı hale gelmekte, hem emeği ile ortaya çıkardığı nesne ondan bağımsız bir güç olarak çıkmakta ham de yalnızca fizik dünyaya ya değil, toplumsal yaşama ve insanlığa yabancılaşmaktadır (25).

Kültürel yabancılaşma: Yabancılaşmanın ortaya çıkarabileceği diğer bir alan da, genel olarak kültür dünyasıdır. Bu alanda yabancılaşma, insan ile onun zihinsel yapısı arasındaki ilişkiden doğar. Kültürel yabancılaşma, ekonomik yabancılaşmanın aksine, doğrudan bir nesnelleşme sürecinin sonucunda ortaya çıkmaz. Zira burada insanın yaratıcı etkinliğini somutlaştıran bir nesne değildir. Faka kültür dünyasının öğelerinin insan üzerinde bir güç olarak belirme olasılığı ve onun üzerinde meydana getirdiği baskı maddesel öğelerden az değildir (14).

Marx'ın düşünce sisteminde, özel mülkiyete ve iş bölümüne dayalı kapitalist düzen, aynı zamanda kültür dünyasında meydana gelen yabancılaşmadan da sorumludur. Zira kapitalizm, toplumsal yabancılaşmanın kabullenilmesi ve hoş görülmesini sağlayan; sömürülerin baş kaldırışını önleyecek ödünler sunarak bu sistemi pekiştirendin, felsefe, ahlak, hukuk gibi ideoloji yabancılaştırmaları da ortaya çıkarır. İdealist felsefe, insanların realiteyi doğru okumalarını engelleyerek; ahlak, özel mülkiyete saygıyı, hukuk ise devlete saygıyı öğütleyerek yabancılaşmış toplumsal düzeni ve ilişkileri sürdürmektedir (25).

2.1.4.2.1.1. Durkheim'de Yabancılaşma:

Durkheim sosyolojinin temel kavramlarından biri olan anomie kavramı, toplumbilim kitaplarında yabancılaşma kavramı ile yan yana kullanılmaktadır. Hatta bu iki kavram arasındaki benzerliklere dikkat çekilmekte veya aynı fenomenin adlandırmaları olduğu da söylenmektedir. Yabancılaşmanın anominin görünümlerinden biri olduğunu da öne sürenler vardır.

Toplumsal işbölümünün son derece yaygın olduğu, profesyonel meslek icralarının çoğaldığı toplumlarda, normatif düzenlemelerde meydana gelen belirsizlikler toplum uyumunun ve işlevsel bütünlüğünün bozulmasına yol açmaktadır. Böylece bir toplumsal durum göz önüne alındığında, yabancılaşma, bireylerin toplumun normal işleyişine beklenen katkıyı yapmaması yahut toplumun işlevsel bütünlüğünü temin eden ahlaki ve toplumsal dayanakları onaylamama anlamına gelir. Bu durum anomi dediğimiz patolojik durumun ortaya çıkmasının ve yaygınlaşmasının da sebebidir. Ancak Durkheim iş bölümünü ve iş bölümüne dayalı toplumsal farklılaşmayı, toplumun yeni varoluş şartlarında varlığın sürdürebilmesi için zorunlu görmektedir. Ona göre iş bölümü, kolektif bilinçle toplumsal hayatın iki kaynağından biridir (25).

Spor ve yabancılaşma arasında iki yönlü bir ilişki vardır. Bunlardan birincisi spor yabancılaşmaya karşı araç olarak kullanılırken diğer taraftan spor içerisinde yaşanan yabancılaşma. Bunlara örnek verecek olursak;

Birincisi, mensup olduğu gruba yabancılaşan bireyin tekrar sosyalleşmesinde ya da iş verimi düşen, ürettiğine yabancılaşan işçi kitlesinin verimini arttırmak için spor yabancılaşmanın karşısındadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde gerek devlet, gerek özel kuruluşlar, gerekse devlet ve özel kuruluşların işbirliği şeklinde, yabancılaşmanın ortadan kaldırılarak, çalışanların verimlerinin yükseltilmesi, çalışanların daha çok değer yaratabilmeleri için spor yatırımlarına öncelik verildiği görülmektedir.

İkincisi, sporu elit düzeyde yapan profesyonel sporcuların her zaman başarı için doping, şike ve şiddet uygulamalarına maruz kalmaları, bedenlerinin sömürülmesinde sporun kendisi yabancılaştırmaktadır.

Tribünde spor karşılaşmalarını izleyen taraftar kitlesi açısından da yabancılaşmanın iki yönünün açıklamak gerekir.

Birincisi; toplum içinde yalnızlaşmış ve terk edilmiş duygusu ile baş başa kalmış negatif bireylerin taraftar grubu içerisinde sosyalleştirmek

İkincisi; daha önceleri aktif spor yapan kişilerin, tüketici konumuna getirilerek tribünde gönderilmesi, bu kişilerin spora yabancılaşmasının sonucu olduğu söylenebilir.

2.1.4.3. Eleştirel Teori (Frankfurt Okulu)

Eleştirel Teori, Marx'ın çatışma teorisinin XX. Yüzyılda Frankfurt Okulu teorisyenleri tarafından kültürel eksene taşınmış biçimidir. 1923 yılında Marxizme, mevcut sosyoloji kuramlarına, geleneksel bilim felsefesi anlayışına bir tepki olarak doğan Frankfurt Okulunun temel savları kurucuları Theodor W. Adorno, Herbert Marcuse, Max Horkheimer ve ilerleyen yıllardaki en önemli temsilcisi Jürgen Habermas tarafından belirlenmiştir (26).

Frankfurt Okulu düşünürleri, genel görüşlerine uygun bir epistemoloji geliştirerek bilginin tarihsel olarak koşullandığı görüşünü korurken, diğer yandan da bu bilgiye ilişkin doğruluk iddialarının toplumsal veya sınıfsal çıkarlardan bağımsız olarak rasyonel bir biçimde değerlendirilebileceğini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre günümüz kapitalizmi, ağır şartlar altında çalıştırdığı insanları denetim altında tutup, reaksiyon gösterme ve başkaldırma ihtimaline karşı bilgiyi ve popüler kültür öğelerini manipüle etmek suretiyle varlığını devam ettirmektedir. Frankfurt Okulu düşünürleri bu durumu kültür endüstrisi olarak adlandırmıştır (26).

Frankfurt Okulunda özellikle [Max Horkheimer](#) ve [Theodor Adorno](#) tarafından kullanılan ve geliştirilen bu kavramın kuramsal yapısı oluşturulmuştur. Kültürün kendisinin bir endüstri ve kültür ürünlerinin de metalar haline geldiği iddiası kültür endüstrisi kavramının ortaya çıkışına kaynaklık eder.

Adorno ve Horkheimer'e göre kültür endüstrisi kavramı; bir kültür kuramından değil endüstri kuramından doğar. O zaman kültürü endüstri yönlendirir. Fakat bu aldatıcıdır. Para; kültür haline gelir ve kültürü para yönlendirir (26).

Kültür endüstrisi kitlelere tüketebilecekleri ihtiyaçlarına uygun ürünler ürettiğini savunur, ama asıl amacı üretilenin tüketilmesi için kitlelerde yanlış ihtiyaçlar uyandırmaktır. Böylece ekonomi tüketicide tüketime yönelik yaşam biçimleri ve dolayısıyla yanlış ihtiyaçlar yaratmak amacıyla kültür araçsallaştırılmıştır. Tüm kitle kültürü üretimi ekonomik çıkarlar doğrultusunda programlandığından kültür endüstrisi ürünleri hep yenisi reklâmıyla aynı ürünler kitlelere tüketilmektedir.

Marcuse göre kültür teknolojidir, teknoloji siyasettir, siyaset de kültürdür. Buradan bir yorum ve sonuç çıkarılacak olursa, siyaset hiçbir zaman spordan elini çekmez, çekmesi de beklenmemelidir. Bu sonuç, doğal bir sonuç olmasına rağmen, demokrasi tam yerleşmeyen ülkelerde katkı yapan etken (burada siyaset), katkı yaptığı

oranda kendini orada bulmaya hak görmektedir. Katkısının karşılığında, katkı yapma hakkının karşılığı olarak söz sahibi olmak istenmektedir. Uzmanlık alanına saygı ve değer, yerini kendi siyaset arkadaşlarına bırakır. Bunun da oy'a dönüşmesi beklentisi hor görülmemelidir. Kültür; endüstrileşirken, siyaset de şeyleşmektedir. Standartlar tüketicilere göre belirlenmekte, tüketiciler ise bilinçli yaratılmaktadır. Tüketiciler sporda taraftarlar ise, taraftarların yaratılması gerekmektedir. Ama bu yaratma işlemi, istenilen şekilde yaratma olmalıdır. Yani kültür endüstrisi, modern bireyi kendisi yaratmaktadır. Bundan yirmi beş yıl öncesinde bir takım taraftarı olmak alt kültür ögesi sayıldığı halde, bugünün taraftarı en üst yüksek kültürden sayılmaktadır. Tribünlerde oturdukları yerler yan yana olmasa da aynı müsabakanın içindeki değişik tribünlerde işsiz insandan en sosyete insana kadar bireyler olabilmekte, aynı kaderi paylaşan bireyler yaratılmaktadır (26).

Kültür endüstrisi sporu gösteriye dönüştürmüş ve aynı zamanda bu gösteriyi tüketen taraftar kitlelerini oluşturmuştur. Tüketici kitlelerine dönüştürülmeye çalışılan taraftar kitlelerinin oynayacakları roller de önceden belirlenmiştir. Tüketici rolü önceden belirlenen taraftarlar üzerinde ekonomik kar elde etmek temel hedeftir. Stadyumların yeniden yapılandırılması, takımlara yıldız oyuncuların alınması ve oyunun şova dönüştürülmesi tüketici kitlesinin artmasındaki en büyük nedenlerdendir.

Adorno ve Horkheimer'e göre, kültür endüstrisi çağında düzen bedenleri serbest bırakır ve ruhlara saldırır. Artık düzen "benim gibi düşün ya da yok ol" demek yerine "benim gibi düşünmemekte" serbestsin. Yaşamını ve tüm sana ait olanları da koruyabilirsin. Ancak o andan itibaren bir yabancısın demektir (26).

Frankfurt düşünürlerinin eleştirileri "yabancılaşma" olgusu etrafında da şekillenmektedir. Frankfurt düşünürleri kültürel yabancılaşma üzerinde durmuşlardır. Kültürel yabancılaşma, yabancılaşmanın güçsüzlük duygusu, kimlik kaybı ve anlamsızlık hissi subjektif sonuçlarını irdeleyen bir kavramdır. Bu düşünürler sporu, insanların bastırılmış özelemlerinin kanalize edildiği avutucu bir faaliyet olarak görmüşlerdir. Onlara göre kapitalizm, insanların sistemle özdeşleşmelerini sağlayan çeşitli ödüllendirme mekanizmalarıyla kimliksizleştirmeyi başarmaktadır. Bu mekanizma arasında sporda vardır (6).

Teorik planda biri Marx' ın, diğeri Freud' un çalışmalarına dayandığı görülen bu eleştirel yaklaşımın en önemli çağdaş referansı "freudo-marxisme" olarak isimlendirilen

akımın temsilcisi olan H.Marcuse; sadece bir sporun olduğunu ve bunun “burjuva sporu olduğunu ileri sürmüştür. Onlara göre kapitalist sistem içinde spor, gelişmenin değil yalnızca yabancılaşmanın aracı olabilmektedir (6).

1960’ların sonlarından günümüze kadar uzanan bu eleştirel spor yaklaşımının sözcüsü Fransız sosyal bilimci J. M. Brohm modern sporun endüstri toplumlarında ve endüstrileşmeyle ortaya çıktığını belirtmektedir. Tüm toplumlarda hakim sınıfın hakimiyetini meşru kılmak için, kendi hayat tarzının tüm sosyal sınıflar için doğal, meşru ve arzu edilir olduğu inancını yaymaya çalışırken spor kurumunun etkin olarak kullanıldığı, bir taraftan sporun ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçlarına duyulan ilgisizlik, diğer tarafta sporcuların marifetlerini, ayrıntılarına dalmadan yücelten övgücü bir söylem bu kurumun büyük bir bölümünü karanlıklar içinde bırakmaktadır (6).

Brohm’a paralel görüşleri olan Marksist sosyolog Henri Lefebvre, spora yönelik eleştirilerini özellikle seyir sporu üzerine yoğunlaştırmıştır. Lefebvre, kimliklerini terk ederek stadyumlara giren ve bir yöne doğru uluyan makinelere dönüşmüş delilerden” söz etmekte, taraftarın üçüncü bir kişi aracılığıyla spor yapmasını ve çılginca davranmasını ilginç bir yabancılaşma aracı olarak görmektedir (6).

Eleştirel teori, Marx’ın çatışma teorisinin kültürel eksene taşınmış şeklidir. Frankfurt teorisyenleri diyalektik yöntemle kapitalist toplum modeline ağır eleştiriler yapmışlardır ve spor da bu eleştirilerden payına düşeni almıştır. Spora Marksist teoriden farklı olarak, yabancılaşmanın kültürel boyutunu ve kültür endüstrisi kapsamında gösterileşen sporda kitle kültürünü açıklamaya çalışmışlardır.

2.1.5. Spor ve Futbol

Spor tarihsel süreç içerisinde serbest zaman faaliyeti olmaktan çıkıp işe (profesyonelleşme) dönüşmüştür. Bu geçiş süreci içerisinde yerelliklerde yapılan spor faaliyetlerinin yerini, ulusal ve uluslar arası düzeyde yapılan spor karşılaşmalarına bırakmıştır. Spor karşılaşmaları içerisinde futbolun, her türlü mekânda kolay oynanan bir spor dalı olması, futbolu spor içerisinde kiteselleştirmiş ve spor ile futbolu özdeşleştirmiştir.

Spor, görece ve az değerli konumda iken, günümüzde toplumun merkezinde yer alan ve çok değer verilen bir kurum haline gelmiştir. Bu bağlamda bir spor dalı olarak futbolun izlediği seyir çarpıcıdır. Futbol, modernleşme süreciyle birlikte, belli bir alt

kültüre ait olmaktan çıkararak kitlelerin peşinden sürüklediği popüler bir eğlence aracı olmak yanında, insanların dinsel ya da yarı dinsel biçimde bağlılık gösterdikleri temel bir doyum kaynağı statüsü edinmiştir (27).

Modern futbolun uluslararası boyutta ne kadar insanı etkilediği bilinmemektedir. Futbolun gerek ekonomik boyuttaki devasılığı gerekse de bu oyun üzerinden ortaya çıkan olayların etkisi her geçen gün şekil değiştirmektedir.

Yüzyıla aşkın bir geçmişi olan futbol bugün çok güçlü ve yaygın bir endüstri haline gelmiştir. Kitlesele tüketime çok yatkın heyecan ve coşkuya açık üstelik ucuz ve eğlenceli oluşu, geline aşamada önemli etkenler arasındadır. İşte bu duygusal ve mevcut para miktarı, futbolun benzer spor ve eğlence sektörlerinin önünde yer almasının da önemli nedenlerindendir (8).

Futbolun ticari boyutunun daha önceki yıllara oranla çok büyümesiyle, masumane şekilde yapılan bu oyunun yönünün nereye savrulduğu bilinmemektedir. Yapılan araştırmalar popüler kültür eğlencesi haline getirilen futbolun kitleleri uyuttuğu, toplumsal düzeyde eşitsizlikleri derinleştirdiği ve hâkim sınıfın meşruluğunu sağladığı sonuçlarına varmışlardır.

Aynı grubun üyesi olma mutluluğunu yaşama aitlik (mensubiyet) duygusu, sosyal bir varlık olan insanın sosyalizasyon zincirini oluştururken kullandığı en önemli kültürel değerlerden biridir. Aileye, takıma, siyasi bir gruba, millete ait olma, kişinin toplumda üstlendiği rolün belirlenmesinde ve sosyal statü kazanmasında mihenk taşı görevi üstlenmektedir. Hemşeri dernekleri, kabul günleri, dini etnik gruplar, öğrencisi olunan grup gibi aitlik duygusunun ön plana çıktığı topluluklar yanında, kent kökenli merkezlerde bu duygunun en yoğun yaşandığı alan futboldur (28).

Futbolda yaşanan ticarileşme, takımlarını destekleyen taraftar kitlelerini de beraberinde ortaya çıkarmıştır. Geleneksel olarak yerelliklerde oturdukları semtin ya da yörenin takımını destekleyen bu kitleler artık ulusal düzeydeki takımların taraftarlığına bürünmüşlerdir.

Toplum içinde farklı kişi ve ortamlarla ilişki kurarak varlığını sürdürme ihtiyacı hisseden insan, aradığı desteği, kimi zaman dinde, kimi zaman ideolojide, kimi zamanda tuttuğu takımda bulur. Şahsi kimliğinden sıyrılarak toplumsal kimliğe bürünen taraftar, bireyselleşmenin zıddı olarak futbolla toplumsallaşmaktadır. Kişisel mutsuzluklar, düş

kırıklıkları, başarısızlıklar, futbolun geniş kitlelere ulaşan misyonuyla umuda dönüşür ve toplumsal bir oyun haline gelir (8).

Futbol ve taraftar olunan takım bireyin din olgusundaki kendisinden daha üstün varlığa kayıtsız şartsız güvenme, inanma ve teslimiyet duygusunun dışında, aitlik duygusuyla koşulsuz her türlü paylaşımı aktarabileceği; toplumsal hayattaki statüsünden: başarısızlık, mutsuzluk ve hayal kırıklıklarından sıyrılarak yalnızca taraftar rolünü benimsediği, güven duygusunu hayata geçirdiği bir sosyalizasyon aracıdır. Oyuncusu, başkanı, teknik ekibi, yöneticisi, transfer ücretleri, yazılı ve görsel basınıyla büyük bir sektör haline alan futbolla, taraftar hiçbir maddi çıkarı olmadan gönüllü ilişkiler çerçevesinde bu sektöre destek veren tek elemanıdır (8).

Futbolun çağdaş toplumlarda sporun bütün alanlarına başat bir anlayışa dönüşmesinin birçok nedeninden söz edilebilir. Ama bunlar içinde en önemli neden onun kitlesel güç ve uyarılar üretmiş olmasıdır. Oyuncuların matematiksel tanımı ve sınırlığına karşın çok sayıda insanın ilgi ve seyirlerine açık bir olaydır. Bu itibarla bir temaşa sporudur futbol. Temaşanın getirdiği haz ve zevk; renklerinden, oynayanların yerel ve ulusal mensubiyetlerine kadar bir özdeşlik olayı yaratmaktadır. Mensubiyetleri biz duygusu çevresinde, ortak bir toplumsal bilinç etrafında birleştiren futbol, bugün bu bilincin yalnızca sporuna ve eğlencesine cevap vermekle kalmamakta, ticaretine hatta siyasetine de katkıda bulunmaktadır (8).

2.2. TARAFTARLIK

Futbol oyun olarak oynandığı günden beri, hep geniş kitlelerin ilgisiyle karşılaşmıştır. Sanayi devrimiyle birlikte, kapitalist üretim biçiminin zaman ve mekânları yeniden örgütlemesiyle, oyun formatında olan futbolun modern biçimi ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha önceleri kalabalık topluluklar şeklinde oynanan futbol oyunu, modern biçimiyle kuralları olan, yirmi iki kişinin oynadığı ve binlerce kişinin izleyici/seyirci konumuna getirildiği bir şekle bürünmüştür.

Futbolun modernleşmesiyle, izleyici kitlesinin oluşumu arasındaki ciddi bir ilişki bulunmaktadır. Kapitalist üretim ilişkisi mantığıyla yönetilmeye çalışılan futbolun ekonomisi zamanla artmıştır. Doğal olarak da büyüyen bu ekonominin üreticileri ve tüketicileri belirlenmiştir. Üreticileri; medya, sponsorlar, şirketler, sporcular vb

tüketicileri ise modernleşen futbolla birlikte tribüne izleyici/seyirci olarak gönderilen kitledir.

Tribüne gönderilen kitle kimdir ve nasıl tanımlamak gerekir. Sporla ilgili bugüne kadar yapılan çalışmalarda, seyir açısından karşılaşmaları izleyenlerle ilgili izleyici/seyirci, taraftar, fanatik ve holigan kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Bundan dolayı yaptığımız çalışma açısından bu kavramlarının açıklamak gerekir.

2.2.1. Seyirci (İzleyici)

Seyirciyi, kaba tabirle “seyreden insan topluluğu” olarak tanımlayabiliriz. Hiçbir şekilde seyrine tuttuğu olayın özüne ya da sonuçlarına taraf olmadan seyretme eylemini gerçekleştirenlerdir.

Seyirci seyretmek fiili üzerinden pasif bir kabullenmeyi içerir. Kolektif harekete görece kapalı olduğundan, bir kolektif tanım içerisinde konumlandırılmaz (9).

Guttman'a (22) göre, spor seyircisi spor olayını yerinde (canlı) ya da film ya da televizyon gibi görsel medya yoluyla izleyen bir kişidir. Guttman, sosyal roller açısından, sporu gazetelerden, radyodan ve ya dergiden izleyen kişilerle, sahadan ya da televizyondan izleyen kişilerin kesinlikle benzer olduğu, fakat bir spor olayını tam olarak deneyimleyenler arasında bir yere kavramsal bir çizgi çekilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Sanayi devrimiyle modernleşme dönemine giren futbol karşılaşmalarındaki tribün kitlesini seyirci olarak tanımlayabiliriz. Çünkü futbolda kapitalist üretim ilişkileri yerleşinceye kadar, aradan geçen süre zarfında tribünü oluşturan kitlenin taraf olma mantığı halen gelişmemiştir.

2.2.2. Taraftar

Bir takımı tutma, tuttuğu takımın başarısı için gerekli her türlü desteği sunma, takımın seyrinden haz duyma, taraftarın tuttuğu takım ile arasındaki bağın ilişkisine bağlıdır. İlişkinin değeri arttıkça seyircilikten taraftarlığa doğru ilişki yoğunlaşmaktadır.

Taraftarlığa, para, medya, profesyonellik gibi kapitalizme özgü bir grup olarak bakmamak gerekir. Her ne kadar taraftarlık bu ticarileşmenin içinde kendine özgün var oluşu, dili, kültürü ile endüstriyelleşen futbolun içinde doğmuşsa da, onun yaratmaya

çalıştığı formdan farklı bir biçimde gelişerek, oyundaki birliktelik ve isyan potansiyelini kısmen taşıyan bir biçimi olmuştur (9).

Taraftar, belli bir kulübün ona sadakatini sadece tribünlere devamlılığı ve futbol aktüalitesini izleme ile sınırlandırmayan, günlük yaşamda da dünya görüşü gibi benimsediği kulübü ile yaşayan bir kişi sayabiliriz (29).

Toplum içinde farklı kişi ve ortamlarla ilişki kurarak varlığını sürdürme ihtiyacı hisseden insan, aradığı desteği, kimi zaman dinde, kimi zaman ideolojide, kimi zaman da tuttuğu takımda bulur. Şahsi kimliğinden sıyrılarak toplumsal kimliğe bürünen taraftar, bireyselleşmenin zıddı olarak futbolla toplumsallaşmaktadır. Kişisel mutsuzluklar, düş kırıklıkları, başarısızlıklar futbolun geniş kitlelere ulaşan misyonuyla umuda dönüşür ve toplumsal bir oyun haline gelir (8).

Seyirci yalnızca sunulan gösteriyi takip eden iken, taraftar olan ve onun ötesinde kendi kolektif kimliğini oluşturandır. Sosyal ilişki ağları içerisinde yer alama durumu, taraftar olmanın olmazsa olmazıdır. Taraf olmayı yalnızca bir spor takımının destekleyicisi olma anlamında kullanmaktan ziyade, aktif olarak sosyal ilişki zemininde yer alanlar üzerinde kurmak daha etkili olacaktır (9).

Taraftar, desteklediği takımdan hiçbir ekonomik çıkar elde etmek için ilişkiye girmez ve yalnızca tüketen konumundadır. Gösteriye dönüştürülen organizasyonlarda ekonomik gelirin büyük çoğunluğu taraftar kitlesi grubunun üzerinden elde edilir. Maç biletlerinden takımın formasına kadar geniş bir yelpazede taraftara tüketecekleri ürünler sergilenir.

2.2.3. Fanatik

Her ne kadar fanatizm futbol olgusu ile iç içe değerlendirilse de, fanatizm sadece futbol ya da spor içinde değil ideoloji, siyaset, din alanında da kendini gösterebilmektedir.

Fanatizm futbol içerisinde zaman zaman olumlu, zaman zaman da olumsuz anlamlar içermektedir. Yani fanatiklik, bir taraftan bir takıma ölesiye sevmeyi ve ona çok sıkı bağlı olmayı sosyal bir onay çerçevesinde ifade ederken, öte yandan şiddeti içeren aşırı davranışları sosyal olarak kabul edilemez bir çerçevede ifade eder.

Fanatik aşırı tutkulu taraftardır. Müsabakayı sara hastası gibi seyreder, oyunu görmez. Onun derdi tribünlerdir, orası onun savaş alanıdır. Rakip taraftarların varlığı onun için kabul edilemez bir durumdur (10).

Toplumumuzda genellikle fan yerine fanatik kavramı kullanılmaktadır. Daha çok şiddet olaylarını sahnelendiği zamanlarda kamuoyunda bunları sergileyenler fanatik olarak adlandırılır. Yani şiddet kavramı ile fanatizm eşdeğer zamanda kullanılır olmuştur. Sosyolojik olarak fanatizm normsuzluk olarak da adlandırılabilir.

Özellikle gösteriye dönüşen karşılaşmalarda fanatik olarak adlandırılan bu kişilerin, karşılaşma öncesi, sonrası ve karşılaşma anında ortaya çıkan gösteriyi seyretmekten ziyade taşkınlık yaratmakla görevlendirilmiş gibi davranmaları, fanatizmin sosyal sistem içerisindeki yeri her zaman tartışılır olmuştur.

2.2.4. Holigan

Holigan kavramı, İngiltere’de yapılan futbol karşılaşmaları öncesinde, esnasında ve sonrasında ortaya çıkan şiddet olaylarına karışan kitleler için kullanılmıştır. Holigan kavramı İngilizcede “sokak serserisi” olarak tanımlanmıştır.

Holigan, maçlara kavga çıkarmak için giden, çoğunlukla alkolün etkisinde olan ve taraftar kitlesi içerisinde hem rakip taraftarlara hem de tuttuğu takımı destekleyenlere şiddet uygulayan kişiler olarak da tanımlayabiliriz.

Kerr (27), futbol holiganlarının kendilerini bir futbol takımına bağlı olduklarını iddia etmelerine rağmen, takımlarının oyun biçimi ya da başarılarının onlar için önemli olmadığını, takımın onlar için diğer takım taraftarlarına, polis ve kamuoyuna karşı kendi holigan faaliyetlerini devam ettirmek için sadece “uygun bir tür bayrak” olduğunu ileri sürmektedir.

Holigan olarak bilinen taraftarlar toplumumuzda her zaman suçlu olarak bilinir ya da görülür. Son yıllarda futbol karşılaşmalarında artan şiddet olayları, suça karışanları terör suçlusu statüsüne sokma yasa çalışmaları dahi yapılmaya çalışılmaktadır.

2.2.5. Taraftarlığa İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Taraftarlığa ilişkin kuramsal yaklaşımı açıklamak için, oyun formunda oynanan futbol oyununun modernleşmesiyle birlikte tribünlere gönderilen kitlenin, yığın mı yoksa grup mu olduğu konusunda açıklama yapmak gerekir.

Yığın, birlikte olan kişileri işaret ederler. Sosyal yığındaki birliktelik oldukça zayıftır. Sosyal yığınların sınırları genellikle keyfi bir biçimde çizilir. Sosyal yığının eksiksiz bir tanımını yapmak için şu öğeleri göz önünde tutmak gerekir:

- 1- Yığınları oluşturan kişiler oldukça anonimdir, birbirlerine yabancısıdır.
- 2- Sosyal yığın örgütlenmemiştir.
- 3- Fiziki mekân ne denli geniş olursa olsun, sosyal temas son derece sınırlıdır.
- 4- Yığın içinde olanların davranışlarında kısıtlamalar, düzenlemeler yapmalarını gerektiren davranış kurallarının sayısı çok azdır.
- 5- Sosyal yığınların çoğu bölgeseldir.
- 6- Yığınların çoğu geçicidir (11).

Sosyal bir varlık olan insanın, ilişkilerinde hangi yığın içinde yer aldığı sürekli değişmektedir. Bu bakımdan sosyal yığınları sınıflamak son derece güçtür. Yığınlar içerisinde bulunan insan ilişkilerinin zayıf olması ve mekânın sürekli değişmesi bu güçlüğü ortaya koymaktadır.

Fichter (11), sosyal yığınları kalabalık, mob, izleyici, gösterici, oturan ve işlevsel yığınlar olarak sınıflamaktadır.

- 1- Kalabalık, göreceli olarak etkileşim içinde olmayan kişilerin oluşturduğu bir yığındır. Sadece fiziki bir mekân işgal ederler.
- 2- Mob, hem içsel hem dışsal kontrolden uzak yığınlardır. Düzensiz, kısa ömürlü ve çok sayıda bireyi içeren bir sosyal birimdir.
- 3- İzleyici, çeşitli gösterileri izleme, dinleme aracılığıyla bir araya gelen kişilerin oluşturduğu sosyal yığınlardır. İzleyici, sadece sınırlı bir mekânda bulunan birliktelikleri gösterir. İzleyici dinleyici veya gözleyicidir. Kalabalıktan farkları, daha uzun süreli olmaları ve dikkatlerini aynı yöne odaklamalarından ileri gelir. Spor yarışmaları buna örnek olarak gösterilebilir.
- 4- Gösteri'de sosyal bir yığın çeşididir. Gösteriyi oluşturan sadece birer gözleyici ve dinleyici değil fakat başkalarıyla birlikte birtakım ortaklaşa davranışlara fiilen katılan kişilerdir. Gösteri genellikle örgütlüdür.
- 5- Oturan yığınlar, bir kentte yaşayan kişilerin oluşturduğu yığınlardır.
- 6- İşlevsel yığınlar, yaşadıkları mekânın sınırları oldukça belirsiz bir biçimde çizimli kişilerin oluşturduğu yığınlardır (11).

Toplum içindeki insanlar birbiriyle sürekli ilişki içerisindedir. Bu ilişkideki iletişim ve etkileşim, hem birey için hem de grup için son derece önemlidir. Bireyler ve gruplar birbirleriyle çok sayıda ilişki kurabilirler. Toplum ise çok sayıda kurulan bu ilişki ağının toplamıdır. Bireylerin kendi aralarındaki, bireylerin gruplarla ya da grupların gruplarla olan ilişkisinde ilişki sürekli bir bağ görevi görmüştür. Bu anlamda bireylerin veya grupların aile, akrabalık, arkadaşlık, okul, iş, siyasi parti, sivil toplum örgütü, spor kulübü gibi birincil, ikincil, referans vb. gruplarla olan ilişkisi/etkileşimi bize sosyolojik anlamda toplumsal yapıyı anlamamıza yardımcı olur.

Taraftar kitlesini oluşturan grupların yapısını açıklamak için grup kavramının kavramsal olarak açıklanması gerekir. Fichter'e (11) göre grup teriminin açıklanabilmesi için grubun aşağıdaki özellikleri taşıması gereklidir.

- 1- Grup olarak adlandırılan sosyal birim hem üyelerince hem de dışarıdaki gözlemcilerce tanınabilmelidir.
- 2- Grupların sosyal yapıları vardır.
- 3- Gruptaki her üye kendi sosyal rolünü oynar.
- 4- Grubun sürekliliği için karşılıklı ilişkiler son derece önemlidir.
- 5- Her grup, içindeki rollerin oynandığı yolları etkileyen davranış normlarına sahiptir.
- 6- Grup üyeleri belirli ortak ilgi ve değerleri paylaşırlar.
- 7- Grup eyleminin yöneldiği bazı sosyal hedefler bulunmalıdır.
- 8- Bir grubun görelisi de olsa sürekliliği olmalıdır.

Tüm bu özellikleri dikkate alan Fichter (11), sosyal grup tanımını şöyle yapmıştır; Ortak sosyal hedefleri izleyen, sosyal normlar, ilgiler ve değerlere göre karşılıklı roller oynayan sosyal kişilerin tanınabilir, yapılanmış, sürekli birlikteliğidir. Her toplum, toplum içindeki grupların birleşimidir. Toplumdaki gruplar bir diğerlerinden merkezi işlevleri ile ayrılırlar.

Grup tanımlamasında bireylerin oluşturdukları yapı içerisinde mutlaka bir etkileşimden/ilişkiden bahsetmek gerekir. Çünkü etkileşimin/ilişkinin olmadığı gruplarda sosyolojik olarak grup oluşumu da düşünülemez. Grubu oluşturan bireyler arasındaki ilişki/etkileşim de dinamik ve sürekli dir.

Futbolun modernleşmesiyle birlikte tribüne gönderilen kitle yığın mı, yoksa grup mu? Bu sorunun yanıtını verebilmek için futbolun tarihsel sürecini yığın ve grup kavramları ile birlikte açıklamak gerekir. Sanayi devrimiyle birlikte modernleşen futbol

da, az sayıda kişinin oynadığı ve binlerce kişinin seyrettiği bir işbölümü yaratıldı. Yaratılan bu işbölümü çerçevesinde futbolun, modern toplumun başlıca özelliklerini bünyesinde barındırması hemen beklenemezdi. Bunun için gerekli bir zaman dilimine ihtiyaç vardı. Bu nedenle futbolda yaratılan işbölümünde tribünleri oluşturan kitleyi yığın olarak tanımlayabiliriz. Çünkü seyreden bu kitle, örgütlenememiş ve sosyal bağları halen oluşmamıştır. Futbolun kitleselleşmesi, örgütlenmesi, ticarileşmesi, endüstrileşmesi ve globalleşmesi ile taraftar gruplarının ortaya çıkması arasında ciddi paralellikler bulmak mümkündür. Modern toplumun başlıca özelliklerini bünyesinde taşıyan futbolun, tribün seyirci kitlesi de “yığından” “grup” a doğru değişim göstermiştir.

Toplumsal yapıyı oluşturan grupların her biri farklı özellikler gösterdiğinden bu grupları belli başlıklar adı altında sınıflamak gerekir. Fichter, grup sınıflamalarında bazı özelliklerin diğerlerinden daha önemli olduğunu belirtir. Yapıya göre sınıflamada, en katı yapılaşmadan en gevşek yapılaşmaya giden bir sürekliliğe dikkat çekerken, sosyal role göre sınıflamada, üyelere çok şey bekleyenden az şey bekleyene doğru bir sınıflama yapılabileceğini belirtir. Bunun gibi grupların, grup üyelerinin davranışlarının yöneldiği sosyal hedeflerin çeşitlerine göre sınıflandırıldığını da dile getirir.

Fichter(11), insanların grup yaşamında yerine getirmek zorunda oldukları temel evrensel, sosyal işlevlere dayanarak bir sınıflama yapar. Temel gruplar dediği ve evrensel olarak nitelediği bu toplulukların, toplumun sürekliliği açısından vazgeçilmezliğini vurgular. Ona göre açıklıkla tanımlanmış, belirli sosyal hedefe sahip her grup bu sınıflamadan birisine girer ve temel grup çeşitleri şunlardır;

a) Aile Grubu: Cinsel ilişkilerin düzenlenmesi, çocukların doğum ve bakımı, karşılıklı güven, sevgi gibi temel gereksinimleri karşılamak üzere kurulmuş gruptur.

b) Eğitim Grubu: Toplumun kültürünü, resmi ya da gayri resmi yollarla yeni kuşaklara aktarmak amacıyla kurulan gruplardır.

c) Ekonomik Gruplar: Toplumdaki bireylerin yaşamını sürdürmesi için zorunlu mal ve hizmetlerin üretilip dağıtıldığı gruplardır.

d) Siyasal Gruplar: Yasa yapma, yorumlama ve uygulama; kamu düzenini sağlama vb. işlevleri yerine getiren gruplardır.

e) Dini Gruplar: Tanrı ile insan arasında örüntüleşmiş ilişkiyi paylaşan kişiler tarafından oluşturulan gruplardır.

f) Boş Zaman Değerlendirme Grupları: İnsanların dinlenme ihtiyaçlarını sosyal bir biçimde karşılayan gruplardır.

Referans grubu adı verilen bir grup tipi ise sosyolojik açıdan bir takım özelliklere sahiptir. Referans grubu pek çok kişi için bir davranış modeli sağlar. Referans grubu tarafından derinliğine etkilenen kişi bu grubun üyeliğine katılmamış olabilir. Referans grupları toplumsal yapıya yaptıkları katkıya göre pozitif, yapıyı tehdit edecek oluşumlara göre de negatif olarak değerlendirilebilir.

Fichter'in yaptığı grup çeşitlerine göre taraftar grubunu boş zaman (serbest zaman) değerlendirme faaliyeti içinde değerlendirebiliriz. Fakat serbest zaman faaliyeti içerisinde değerlendirilen bu grup oluşumunun, zamanla bir yaşam biçimi haline gelerek hayatın her alanında dinamik olarak kendini var etmektedir. Taraftar grubunun, oynanan müsabaka esnasında veya sonrasında takımlarını desteklemek adına ortaya koydukları davranışlarının sonuçlarına göre bu gruplar negatif-pozitif referans grubu olarak da değerlendirilebilir.

Grup sınıflamalarında en yaygın olarak kullanılan ölçütlerden biri grupların ortak temelleridir. Grup yaşamını sürdürüldüğü dört temel noktayı Fichter (11) şöyle açıklamaktadır;

a) Ortak Geçmiş: Modern, karmaşık ve geniş ölçekli toplumlarda büyük oranda önem kaybına uğramakla birlikte ortak geçmiş, geleneksel olarak insanları sosyal ilişkilerde birbirine bağlayan en güçlü bağdır.

b) Ortaklaşa Paylaşılan Mekân: Mekânsal yakınlık da sosyal gruplar için sık kullanılan bir temel oluşturur. Tüm gruplar zorunlu olarak zaman ve mekânda bulunurlar.

c) Benzer Bedensel Özellikler: bedensel özelliklere dayalı grup sınıflamalarına modern toplumlarda daha sık rastlarız.

d) Ortak İlgiler: Gerçekte ilgi grubu yukarıda tartışılan diğer grupların çoğundan daha nemlidir. Ortak ilgi, ortak bir hedefin ilerlemesinde birlikte işlevde bulunma isteğinin varlığına işaret eder.

Grup kavramı içerisinde değerlendirilen taraftar kitesini sosyolojik olarak kuramsal çerçevede, Parsons'ın yapısal işlevselcilik teorisindeki insan davranış modellerini içerisinde açıklamak gerekir.

Parsons insan davranışının bütün sistemi içerisinde seyirci davranışını önerilen dört davranış sistemi boyutunda ele almaya çalışmıştır. Bu alt sistemler;

1- Organizma: Organik sistemde psikolojik süreçlerden geçerek bütün sistemin maddi organik çevreye uyumunu etkileyen bedensel bir yapı buluruz.

2- Kişilik: Kişilik sisteminde bütün sistem açısından konulan hedeflere varmayı garantileyen bir yapıdan oluşan motifler ve düşünüş biçimleri vardır.

3- Sosyal sistem: Sosyal sistemin norm ve rol yapısı karşılıklı, sürekli, yaptırımlara bağlı beklentilerle birbirine eklemlenen özgül rollerle (antrenör, seyirci, oyuncu ve hakem gibi) bir çeşit entegrasyon işlevi yerine getirir.

4- Kültürel sistem: Kültürel sistem ise bütün sistemin var olan yapısının devamına ve içsel çatışmalara ya da dışarıdan gelebilecek müdahalelere karşı yapıyı korumaya yarayan inançlardan, sembollerden, değerlerden ve ritüellerden oluşur (30).

Henemann'a (25) göre ise sosyal bir rol; bir grubun ya da toplumun, sosyal pozisyonu olan birinin dışsal imgesine ve davranışına yönelik ve bunların haklarıyla ödevlerini saptayan beklentilerin ve istemlerin hepsinde oluşur. Gerçek davranış, beklenti yapısından ayrılabilir. O halde sosyal sistem içindeki davranış beklentiler tarafından belirlenir. Beklentiler, eğer belli bir sürekliliği varsa, eğer bu beklentilere uygun davranılıp davranılmadığı kontrol ediliyor, yaptırımlara bağlanıyorsa ve diğer normatif beklentilere bağlı ise sosyal norm karakterine bürünür.

Seyirci sporunun sosyal sistemi, norm ve roller üzerinden açıklanmıştır. Sosyal sistem içindeki seyircinin ortaya koyacağı davranış örüntüsü ya da roller beklentiler tarafından belirlenir. Seyircilerin belli bir beklentisi varsa, bu beklentilerin sürekliliği devam ediyorsa ve sosyal yaptırımlar sayesinde nasıl davranılacağı önceden belirlenmişse davranış modeli sosyal norma bürünmektedir. Taraftar gruplarının spor ortamı içerisindeki aykırı normları ise sosyal sorun olarak her zaman tartışılmaya devam etmektedir.

2.2.5.1. Çatışma Kuramı Çerçevesinde Taraftarlık

Lewis A. Coser toplumsal yapıyı oluşturan sosyal grupların kendi içerisindeki ve gruplar arasındaki çatışmayı incelerken, Marx'ın ve Simmel'in çatışma teorilerinden yararlanan modern kuramcılardandır. Asıl amacı toplumsal grubun kurulabileceği ya da korunabileceği toplumsal çatışmayı açıklamaktır. Coser, Simmel'in çatışma

tartışmalarından yararlanarak çatışmanın grup bağlayıcı işlevini ve olumsuz etkilerinin koşullarını ortaya koymaya çalışmıştır. Bunlar;

— Toplumsal Çatışmanın Grup Bağlayıcı ve Korucu İşlevi: Çatışma, toplumsal yapının oluşumu, birleşimi ve korunması açısından araçsal olabilecek bir süreçtir. Grup içi ve gruplar arası sınırların belirlenmesi ve korunmasını olanaklı kılar. Diğer gruplarla çatışma, grubu çevreleyen toplumsal dünya ile bütünleşmesini önleyerek, grup kimliğinin yeniden benimsenmesine katkıda bulunabilir.

— Emniyet Supabı Kurumları: Çatışma yoluyla grubun korunmasını sağlayacak mekanizmalardan biri emniyet-süpabı kurumu olabilir. Emniyet-süpabı aracılığıyla düşmanlık akımları yapıyı patlatmadan dışarı atılır ve böylece çatışma çalkantılı bir gruptaki havanın temizlenmesini mümkün kılar.

—Gerçekci ve Gerçekci Olmayan Çatışma: Gerçekci çatışma, ilişki içinde belirli taleplerin ve katılanların kazanmayı umdukları kazanımların engellenmesinden doğan ve varsayılan engelleyici nesneye yöneltmiş olandır. Gerçekci olmayan çatışma ise, uzlaşmaz tarafların rakip amaçlardan değil, fakat en azından bir tarafın gerilimden kurtulma gereksiniminden doğan çatışmalardır (13).

Spor kulüpleri takımlarının taraftarlarını oluşturan grupların toplumsal yapı üzerindeki pozitif ve negatif işlevselliğini, Coser'ın ortaya koyduğu sosyal grupları çatışma teorileri ile açıklayabiliriz. Özellikle emniyet supabı kurumları ve negatif referans grupları açısından taraftar grubunu ele aldığımızda, grubu oluşturan bireylerin yapı içerisindeki şiddet ve saldırganlık davranışları görmezden gelinir. Çünkü bu kurumların temel amacı sorunun çözümüne yönelik değildir. Toplusal yapı içerisindeki temel yapısal değişikliklere yönelik eylemlilikleri taraftar grupları içerisindeki kotada eritmektir.

2.2.6. Örgütlülük ve Taraftarlık

Çağdaş toplum dendiği zaman akla örgütlü toplum gelir. Büyük, güçlü ve karmaşık bir örgütler ağından oluşan toplum söz konusudur. Geleneksel-çağdaş, gelişmiş-az gelişmiş, ya da endüstrileşmiş geri kalmış gri kalmış toplumlar arasında ayırım yaparken hangi göstergeleri kullanırsak kullanalım aynı sonuca varırız. Eğitim ve gelir düzeyi yüksek olan, enerji tüketimi fazla olan, nüfusun çoğunluğunun kentlerde

oturduğu toplumlar, aynı zamanda bireylerin yaşamlarını dev örgütler içinde sürdürdüğü toplumlardır (14).

Kentli dediğimiz zaman, örgütlerin yoğurduğu, şekillendirdiği insanı kastederiz. Örgütler içinde doğan, eğitilen, çalışan, boş zamanlarını değerlendiren insanlardır, kentli.

Örgütlerin kapsamının genişlemesi ve etkinleşmesi, toplumsal değişme ve gelişmenin bir yüzüdür. Bu nedenle ekonomik, sosyal ve siyasal kalkınmanın temel öğelerini kavramak isteyen bir araştırmacının örgütlere eğilmesi; onların doğuş, davranış ve yok oluşlarındaki düzenlilikleri kavramaya çalışması doğaldır ve gereklidir (14).

Örgütleri içinde buldukları toplumsal sisteme bağlı olarak ele almamız mümkündür. Örgütler, içinde buldukları toplumun tarihsel gelişme sürecini, sosyo-ekonomik özelliklerini, sosyal bölünmelerini, çatışmalarını, kültürel değerlerini ve kurumsal yapısını yansıtırlar.

Örgüt Kavramı; çeşitli toplumsal birimler, aile olsun, köy olsun, fabrika olsun, hepsi birer kişiler arası ilişkiler bütünüdür. Hepsinde, üyelerin uymaları gereken kurallar vardır. Böyle zaman içinde süreklilik gösteren kalıplaşmış ilişkiler düzenine sosyal yapı denir (14).

Örgütleri diğer toplumsal birimlerden ayıran özellik, sosyal yapılarının açık seçik, belirlenmiş bir amaca yönelik olarak planlanmış olmasıdır.

Örgütlerin belli bir amaca erişmek için tasarlanmış, planlanmış sosyal yapılar olduğuna işaret ettik. Ancak bu, yaşayan, işleyen, canlı bir örgütün sosyal yapısının, kâğıt üstünde planlanan, yazılı kurallarla belirtilen ilişkilere indirgenebileceği anlamına gelmez. Çünkü kâğıt üstünde söz konusu olan daima belli kademeler ve mevkilerdir. Planlanan iş bölümü ve emir-komuta zinciri bu mevkiler arasındaki ilişkileri kurallara bağlar. Ama gerçek bir örgüt kişilerden oluşur. Örgütün günlük işleyişindeki karşılıklı ilişkiler, yazılı kuralların belirlediği yalın çizginin dışına taşacak, arkadaşlıklar, çekememezlikler, çatışmalar, çıkar gruplaşmaları, kâğıt üstünden planlanandan farklı bir dinamik getirecektir (14).

Bu fark, örgüt incelemelerinde biçimsel örgüt ve doğal örgüt ayrımına yol açmıştır. Biçimsel örgüt dendiğinde, yazılı kurallarla belirlenen ve verilmiş amaçları gerçekleştirmek için öngörülen iş bölümü, bildirişme ağı ve otorite hiyerarşisi kastedilir.

Doğal örgüt ise kendiliğinde oluşan, biçimsel olarak düzenlenmiş kalıplar etrafında gelişen kişiler ilişkiler düzenine işaret eder. Ama bu ayrımın bir soyutlama olduğunu gerçekte tek bir örgüt ve karmaşık bir ilişkiler bütünüün var olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Yazılı kuralların oluşturduğu bir iskelettir. Gerçek bir örgüt ise yaşayan ve dinamik bir varlıktır (14).

Her örgüt çeşitli sosyo-psikolojik özellikleri olan bireylerin toplamı olarak ele alınabilir. Burada üyelerin sosyal kökenleri, kişilikleri, tutumları ve eklentileri gibi özellikler önem kazanır.

Örgüt türleri; örgütler arasında çeşitli özelliklere göre birçok ayırım yapılabilir. Bunlardan bir kısmı günlük yaşamda alışlagelmiştir. Örneğin; mülkiyete göre, büyüklüğe göre, üyelerin özelliklerine göre ayrımlar sık sık kullanılır.

Toplum birimlerinde sınıflandırma yapılırken amaç, çok yönlü sosyal olguları, süreçleri, toplulukları ya da birimleri, önde gelen bir ya da birkaç temel etmene göre gruplayarak çözümlemeyi kolaylaştırmaktır. Dolayısıyla sınıflandırma yaparken kullanılan ölçüt, önde gelen ve diğer özellikleri tayin edici bir değişken olduğu ölçüde verimli ayrımlar getirecektir (14).

Spor ile örgütlülük arasındaki ilişkiyi kurmak için, spor ile modernleşme arasındaki bağı açıklamak gerekir. Sanayi devrimiyle birlikte modernleşen toplumun bir olgusu haline gelen spor, toplumun başlıca özelliklerini bünyesinde taşımıştır. Bu özellikleri ticarileşme, endüstrileşme, bilimselleşme, profesyonelleşme, örgütlenme, kitleselleşme, farklılaşma, estetikleşme vb. başlıklar adı altında sıralayabiliriz.

Modernleşen toplumun özelliklerini hayata geçirmeye çalışan spor kurumu, çok kısa sürede kitleselleşen futbolu örgütlemeye başlamış ve bununla ilgili bir yönetim mekanizması oluşturmuştur. Özellikle 2. Dünya Savaşından yerelliklerde kurulan spor birlikleri ulusal ve uluslar arası düzeyde örgütlenmişlerdir.

Profesyonelleşme ve ticarileşmeyle beraber daha önceleri sporun içerisinde aktif olarak yer alan milyonlarca insan hızla tribüne gönderildi. Kapitalist üretim mantığıyla yönetilmeye çalışılan futbolda, saha içerisinde üretenler ve tribünde bunu tüketenler şeklinde bir iş bölümü oluşturuldu. Oluşturulan bu yeni işbölümünde, tribüne gönderilen kitlenin spor içerisinde aktif olarak yer almayı, taraftarı oldukları takımları hakkında söz sahibi olmayışları bu kitlenin zaman içerisinde meşru olarak örgütlenmesinin yolunu açmıştır.

Futbolun kitleleşmesiyle ulusal ve uluslar arası alanda yapılacak karşılaşmalarının sayısı artmaya başladı. Özellikle yerelliklerde taraftarların buldukları semtin, kasabanın ve kentin futbol kulüplerini sahiplenip resmi olarak dernekler çatısı altında örgütlenmeye başladılar.

Grup sınıflamalarında Fichter'e (11) göre yaygın olarak kullanılan ölçütler, taraftarların örgütlenme modelini ortaya koymaktadır. Bu ölçütler; ortak geçmiş, ortaklaşa paylaşılan mekân, benzer bedensel özellikler ve ortak ilgilerdir. Taraftarların bu ölçütler çerçevesinde kurdukları örgütün yapısını, tribünde tüketici konumuna sokulan kitlenin, taraftarı oldukları takımın transfer işlemlerinde, işleyişinde, kulüp organizasyonunda vb durumlarda söz ve yetki sahibi olmasındaki anlayış oluşturmaktadır.

2.3. ŞİDDET

Farklı toplumsal yapılarda farklı şekillerde karşımıza çıkan şiddet olgusu, günümüz toplumlarında en çok konuşulan, düşünülen ve üzerinde bilimsel araştırma yapılması gereken konuların başında gelmektedir. Şiddet nedir, ne değildir, hangi koşullar altında şiddettir, hangi koşullarda değildir' i tanımlamaya çalışmak, çok zordur. Şiddet, zamana ve topluma göre değişen bir kavram olduğundan, literatür incelendiğinde bugüne kadar yapılan çalışmalar, içinde yaşadığımız toplumda karşımıza çıkan şiddet olgusunu anlamakta yetersiz kalmaktadır. Çünkü yeni dünya düzeni içerisinde teknolojinin ve bilimin gelişmesiyle farklı toplumsal yapılarda ortaya çıkan ve çıkacak olan şiddet olgusunun çözümünün, farklı bir araştırma başlığı adı altında araştırılması gerekir.

Modernleşmeyle birlikte toplumsal yapıdaki kuralların ve normların daha fazla içselleştirilip toplumsal uyumun sağlanacağı düşünülürken, kuralsızlığın ve normsuzluğun artması, şiddet olgusunun sosyolojik anlamda daha çok araştırılması gerekliliğini zorunlu kılmıştır. Şiddet olgusu, sosyologlar tarafından toplumsal ilişkilerin dinamikleri içerisinde makro düzeyde ele alınması gerekmektedir.

2.3.1.Şiddetin Kavramsal Olarak Çözülmesi

İnsanlık tarihiyle birlikte ortaya çıkmış olan şiddet olgusu, birçok bireysel ve toplumsal öge ile birlikte karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. Bu nedenle şiddet olgusunu tanımlamak ve ortaya çıkarmak da kolay olmamaktadır. Kendini çok farklı

biçimlerde gösterebilen şiddet olgusu, günümüzde gerek bireysel ve gerekse toplumsal boyutta sık sık karşılaşılabileceğimiz bir olgudur. Sosyologlar tarafından şiddet olgusunun en iyi, toplumsal ilişkilerin dinamikleri içinde, bütüncül bir yaklaşımla ele alınabileceği savunulmaktadır. Çünkü çatışmalar daha çok birbirleriyle ilişki içinde olan bireyler ya da gruplar arasında olmaktadır.

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda araştırmacılar şiddet olgusu üzerine çeşitli tanımlar yapmışlardır. Bu tanımlardan bazıları;

Şiddet; violentia kökeninden gelerek, insanların ve nesnelere kaba kuvveti, yamanlık, zorluk, birine karşı zor kullanmak, (violen) ırza geçmek, kirletmek anlamlarında kullanılmaktadır (31).

Şiddet kavramı sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanma olarak tanımlanır. Şiddet olayları ise; insanları sindirmek, korkutmak için yaratılan olay ya da girişimler olarak tanımlanmaktadır (15).

Şiddet ile ilgili davranışlar, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onuru kırmak, huzura son vermek, birinin haklarını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, zor kullanmak şeklinde kendini gösterirler (32).

Bir başka tanıma göre de şiddet, çatışan çıkarları olan tarafların arasındaki sosyal ilişkilerden kaynaklanmaktadır (33).

Michaud'a göre, şiddet eylemi her şeyden önce bedensel bir saldırdır fakat normlara bağlıdır ve görecelidir (özellikle bu bağlamda, insanın kişisel bütünlük normlarına). Norm değişince, eylem şiddet eylemi niteliğini yitirebilir. Spor alanında, cerrahi alanda ve kanunları koruma görevi sırasında başvuru yasalarındaki şiddet eylemleri gibi. Michaud, bedensel saldırı olarak şiddetin kolaylıkla tanımlanabildiğini, fakat kuralların çiğnenmesi bağlamında hemen her şeyin şiddet olarak algılanabileceğini vurgulamaktadır. Ona göre bu durum, şiddeti tanımlamayı zorlaştırmakta ve önerilen tanımlarda bir çeşitliliğe yol açmaktadır. Sadece kapsamı ve sonuçları ima edici tanımlamalardan ziyade daha karmaşık şiddet hareketlerini de içeren hem şiddet durumlarını, hem de şiddet eylemlerini açıklayan bir tanımlamaya gidilmelidir (34).

Bu durumda Michaud (34) şiddeti şöyle tanımlamaktadır: “Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya bir kaç doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya bir kaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve

kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır.

Köknel'e (35) göre, bireysel ve toplumsal şiddetin doğal, bedensel, ruhsal, toplumsal birçok nedeni ve bu nedenler arasında sınırsız ilişki ve etkileşim vardır. Sözlü iletiden yakmaya, yıkmaya, yok etmeye varan saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleriyle iç içe yaşar duruma geldiğimizden bahseden Köknel'e göre, günlük yaşantıda karşılaşılan bireysel ve toplumsal şiddet olaylarının ardında, insanlık tarihi boyunca sür gelen birikimlerin bulunduğu unutulmamalıdır. Ayrıca günümüz koşullarının yarattığı, saldırganlık ve şiddet doğuran, kışkırtan ve besleyen ortamlar ve etkenlerde söz konusudur.

Şiddet vardır. Şiddetin nedeni yoktur. Şiddetin olmayışının sebebi vardır. Çünkü şiddet kendiliğindedir, doğrudandır. Şiddet, yaşamın en korkunç gerçeğidir” diyen Yakupoğlu'na (36) göre, ahlaki kuralların yaşamı düzenleme yetersizlikleri her zaman şiddete yol açar. Toplumsal ahlaki kurallar yetersiz kaldığında yaşamı düzen altına almak için devletin hukuksal veya hukuk-dışı (diktatörlük, krallık vs.) şiddeti devreye girer. Bireysel ahlak kuralları yetersiz kaldığında bireyin toplumla ilişkileri hep şiddet ilişkileri olarak gerçekleşir. Yakupoğlu'nun bireysel ahlak kurallarından kastı ise, toplumsal ahlak kurallarının bireysel düzeyde içselleştirilmesi, var oluşun gerçekleşme nedeni olan özgürlüğün yitirilmesi anlamına gelir. Özgürlük ahlaksallaşma sürecine giremediğinde ise şiddet ortaya çıkar.

Şiddetin araç ve amaç olarak kullanılmasının farklı türde şiddet eylemlerine neden olduğundan bahseden Ünsal'a göre, şiddet, genel anlamda gücü aşan bir olgudur; başkasını öldürme, sakat bırakma ya da yaralama yoluyla zarar verilmesini içerdiği için, bu tür eylemlerin başkasına karşı tehdit oluşturması ve kısaca insana fiziksel veya ruhsal zarar veren bir edim ya da davranış olması gerekir. Öyleyse, şiddetin, gücün kullanımı ile ilişkisi, verdiği zararlarla ölçülebilir. Bu noktada birinci türde (araç olarak şiddette), belli hedeflere varılması için şiddet yoluyla başkalarına zarar verilir ya da caydırıcı bir etki yaratılır. İkinci türde (amaç olarak şiddette) ise şiddet, ister bireysel olsun ister kolektif olsun bir amaçtır, sonucu dikkate alınmayan bir kahramanlık eylemi gibi (15).

Şiddet kavramı siyasal, sosyal ve ekonomik sistemlerin veya sömürge yönetimlerinin varlığını karşılayan ve yürürlükteki sistemin ancak karşı şiddetle ortadan

kalkacağını ve yeni bir düzene geçileceğini savunan Marksist, sendikalist vb. görüşlerle de ortaya konulmaktadır. Ayrıca şiddeti yücelten, ona olumlu bakan faşizm gibi görüşler de vardır (15).

Sonuç olarak şiddeti, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluk olarak değerlendirebiliriz

“Histoire de la violence” başlıklı çok kapsamlı bir incelemenin yazarı olan Fransız Araştırmacı Jean Claude Chesnais’ in Şiddet ile ilgili sınıflamasını Ünsal (15) günümüze uyarlanmıştır.

Özel Şiddet

1-Cürümsel Şiddet

- a- Ölümle sonuçlanan
- b- Bedensel
- c- Cinsel

2- Cürümsel Olmayan Şiddet

- a- İntihar
- b- Kaza

Kolektif Şiddet

1-Grup Şiddeti

- a-Grubun Kendi İçindeki Şiddeti
- b-Grubun Karşı Gruba Şiddeti (Stadyum ya da taraftar kavgası)
- c-Grubun İktidara Karşı Şiddeti

2-Devlet Şiddeti

- a-Devlet Terörü
- b-Endüstriyel Şiddet

3-Uluslararası Şiddet

Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, şiddet olgusunun tanımı iki eksenle değerlendirilmiştir. Birincisi, bireyin biyolojik yönünü işaret ederken ikincisi, sosyal etkenleri ön plana çıkarmaktadır. Şiddet olaylarını ise, bireysel ve toplumsal etkenleri birlikte şekillendirdiği olaylar olduğu, bireysel düzlemde yaşanan şiddet olaylarının bireyin içinde bulunduğu toplumsal koşullardan ayrı düşünülmemeyeceği, aynı zamanda

toplumsal düzeyde yaşanan olayların da, bireyin kişilik özelliklerinden ayrı tutularak değerlendirilemeyeceği söylenebilir.

Bu bağlamda şiddet davranışına etki eden nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir.

Şiddet Davranışının Nedenleri

1- Biyolojik Nedenler

- Erkeklik doğası
- Patoloji
- Uyuşturucu ve alkol kullanımı
- Kendini kaybetme vb...

2- Öğrenme ile ilgili nedenler

- Aileden şiddet görme
- Şiddet kullanmayı öğrenme(Öğr. Kuramı) vb...

3- Toplumsal Nedenler

- Şiddetin toplumda paylaşılan bir değer olması
- Cinsiyet rolleri
- Sosyo-ekonomik yapı
- Şiddetin getirdiği kazanç
- Güç ve kontrol sağlama
- Görsel basın ve medya
- Teknolojinin kötüye kullanılması
- Yabancılaşma
- Göç ve kentleşme sorunu vb...(37).

2.3.2. Şiddete İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Şiddete ilişkin kuramsal yaklaşımlar Simmel'in çatışma teorisi içerisinde tartışılmaktadır. Simmel çatışmayı, modern kültürün başlıca görünümleri içerisinde değerlendirerek, kent ve kültür bağlamında çözümlenmiştir.

Simmel'e kadar olan dönemde sosyoloji kuramcıları, ağırlıklı olarak, toplum denen nesneyi bütünlükçü bir bakışla betimlemekte, toplumu meydana getiren bireylerin toplamından farklı bir varlık alanı olarak görüp, toplumsal kurumların bireysel benliğin oluşumundaki önemli rolüne dikkat çeken pozitivist ve yapısal

yaklaşımı savunmaktaydı. Simmel'e göre ise birey, çok sayıda etkinin bir kesişme noktasıdır. Çünkü toplum gibi birey de bir 'çokluk' tan çıkmaktadır. Toplum bireyi, birey de toplumu karşılıklı olarak etkilemekte, birbirini dönüştürmekte ve hiç durmaksızın yeniden inşa etmektedir. Bu yüzden ne toplum ne de birey kavramı sosyoloji için temel kavramlar olamazlar, incelenecek tek alan bireyin toplumu, toplumunda bireyi dönüştürdüğü 'karşılıklı etki' alanıdır.

Simmel (16), moderniteye ilişkin kuramını, metropol hayatı ilişkilerine ve metropolde yaşayan birey üzerine oluşturmuştur. Modernite'nin özünü bilimsel teknolojik çağın gelişimi içinde betimler ve bu özün köklerini de kent hayatında arar. Metropol nasıl bir yerdir? Bireyi nasıl etkiler? Ekonomi, bireyler arası ilişkileri nasıl belirler gibi sorulara yanıt aramıştır.

Metropol her zaman para ekonomisinin merkezi olmuştur. Dolayısıyla bireyi metropol koşullarında incelemek modernitenin ikili yüzünü ortaya çıkarmak açısından Simmel' in moderniteye ilişkin kuramını açıklamak gerekir.

Simmel (16), ekonomik ilişkiler bağlamında taşra ile metropol hayatını karşılaştırır. Taşrada hayatın ritmi, metropolle kıyaslandığında yavaş, alışıldık ve düzenlidir. Bireyin karşılaştığı uyarıcılar belli ve sınırlıdır. Oysa metropolde yaşayan birey uyarıcı yoğunluğu ile karşı karşıyadır ve üstelik bu uyarıcılar hızlı, kesintisiz ve düzensizdir. Simmel'e göre insan zihninin tüm bu uyarıcıları ve birbirinden farklarını kaydeden bir yapısı vardır. Dolayısıyla zihin, metropolde taşra hayatından çok farklı bir biçimde işleyecektir.

Binlerce farklı bireyde, farklı şekillerde vücut bulan metropol tipi kişilik, tehdit edici seyri ve aykırılıkları ile kendisini köksüz bırakacak dışsal çevresine karşı, koruyucu bir organ geliştirir. Yüreği ile değil, zihni ile tepki gösterir. Burada, ruhun ayrıcalıklı konumuna, bilinç uyanıklığı sahip olur. Metropol hayatı, metropol insanındaki yüksek bilincin ve zihin hakimiyetinin temelini oluşturur (16).

Simmel (16), metropolde zihinsel hâkimiyetin öne çıkmasının nedenini sadece uyarıcı yoğunluğuna bağlamaz. Metropolün, para ekonomisinin merkezi olmasının da önemli etkisi söz konusudur. Ancak son tahlilde Simmel, para ekonomisinin mi zihinsel egemenliği tetiklediği yoksa zihinsel egemenliğin mi para ekonomisini teşvik ettiği sorusunu ortaya koyacak ve yoruma açık bırakacaktır. "Kesin olan tek bir şey var: Metropolde özgü hayat tarzı, ikisi arasındaki bu mütakabiliyet için en verimli zemindir.

Bunu göstermek için İngiliz Anayasa tarihçisinin şu sözlerini yinelemekle yetineceğim: Bütün bir İngiliz tarihi boyunca Londra İngiltere'nin asla kalbi olmamış, sıklıkla zihni, ama her zaman para kesesi olmuştur.

Simmel'e (16) göre duygusal ilişkiler kişilerin bireysel yapılarından yola çıkılarak kurulur oysa zihin, sadece nesnel ve sayısal yapılarla ilgilendiğinden bireysellikleri görmezden gelmektedir. Bu nedenle metropol insanı etrafındaki insanları satıcı, müşteri, hizmet veya ilişki kurmak zorunda olduğu kişiler olarak görmektedir. İlişkilerdeki duygusal bağı koparan, insanları nesnel olarak ölçülebilen bir konuma indirgeyen zihinsel egemenliğin varlığın nedenlerini Simmel para ekonomisinde bulmaktadır.

Simmel'e (16) göre metropoldeki bu zihinsel egemenlik metropolün karmaşık toplumsal örgüsünden de kaynaklanmaktadır. Metropolde, farklı ve çok sayıda insan bir araya gelmekte ve karmaşık bir yapı içinde ilişkilerini sürdürmektedir. Dolayısıyla günlük hayat nesnel bir kesinlik içinde işlemek zorundadır. Simmel bu durumu yine para ekonomisinin sonucu olarak görmektedir. Paranın hesaba dayalı doğası, hayatın öğeleri arasındaki ilişkilere yeni bir kesinlik kazandırmış, özdenliklerin ve farklılıkların saptanmasına bir katıyet, anlaşmalara ve sözleşmelere bir netlik getirmiştir... Ancak metropol hayatının koşulları, bu özelliğin aynı zamanda hem nedeni, hem de sonucudur. Tipik bir metropol insanının ilişkileri ve işleri, genellikle çok çeşitli ve karmaşıktır öyle ki verilen sözlerde ve hizmetlerde çok sıkı bir kesinlik olmasa, bütün yapı içinden çıkılmaz bir kaosa dönüşebilir.

Metropol tipi kişiliğin en belirgin özelliği "bıkkınlıktır". Simmel'e göre yaşama karşı bıkkınlığın iki temel nedeni vardır. Birincil neden, metropolde sınırları uyarıcıların yoğun ve sıkıştırılmış halde bulunmasında ve hızla değişiminde aranmalıdır. Bıkkınlığın ikincil nedeni metropolün para ekonomisinin merkez olmasında yatmaktadır. Para ekonomisinin her türlü nitel farkı görmezden gelen ve her şeyin değerini fiyatına indirgeyen yapısı nedeniyle birey farklılıklar karşısında kayıtsızlaşmaya başlar.

Büyük kentlerde şeylerin alınıp satılabilir niteliği, küçük yerleşimlere kıyasla daha ön plana çıktığından Simmel'e göre metropoller bıkkınlığın asli mekânını oluştururlar. "Para, her türlü nitel farkı "fiyatı ne" sorusuyla ifade eder. Olanca renksizliği ve kayıtsızlığı ile, bütün değerlerin ortak paydası haline gelir. Ancak, bitkin

kişiliğin bu duruma tepkisi, onu bıkkınlıktan kurtaracak yeni uyarıcıların peşine düşmektir. Dolayısıyla birey, içinden çıkamadığı bir döngünün içinde bulur kendini.

Bıkkınlık hali, metropolde yaşayan bireyin her şeyin değer ölçüsünün para olduğu varsayımıyla işleyen zihin, nesnelere arası değer farklılığını yitirdiği gibi insan'a atfetmesi gereken değeri de yitirir.

Simmel'e (16) göre bu metropol hayatının formlarına uyum sağlama yolundaki bir tür savunmadır. Metropol insanı, taşra insanına göre ilişkilerinde daha mesafeli ve görece soğuk bir tavır sergiler. Bu, bıkkın ruh halinin uyarıcılara karşı takındığı tepkisiz tutumun ilişkilerdeki yansıma biçimidir. Birey nesnelere olduğu kadar yaşadığı çevredeki insanlara karşı da kayıtsız bir tutum sergiler.

Simmel'in (16) metropole özgü "ruhsal mesafe" olarak adlandırdığı bu tutum, bireyin metropol yaşam tarzına adapte oluşunun bir göstergesidir." Kasaba sakini, karşılaştığı insanların hemen hemen hepsini tanır ve herkesle olumlu bir ilişki içerisindedir. Ama böylesi bir durum büyük kentte gerçekleşecek olsa, yani kişi sınırsız insanla sürekli kurduğu dışsal temasla içsel olarak yanıt verecek olsa, içsel bakımdan paramparça olur, tasavvur bile edilemeyecek bir ruhsal duruma düşerdi. Kısmen bu ruhsal olgu, kısmen de metropol hayatının üstün körü temaslarla gelip geçen unsurları karşısında insanların haklı olarak kapıldıkları güvensizlik, bizi mesafeliliğe zorlar.

Simmel (16), metropolde, bireyin kişiliğine etki eden iki tipik tehlikeden bahsetmektedir. Bunlardan biri kayıtsızlık, diğeri "antipati"dir. Bu antipati kendini karşılıklı bir yabancılık, hoşnutsuzluk ve hatta tikslenme hissi ile belli etmektedir. Kayıtsızlık ve antipati birlikte metropole özgü ruhsal mesafeyi oluştururlar ki bu da Simmel'e göre metropole özgü hayat formlarından birini oluşturur." Metropole özgü hayat tarzında, birbirinden kopma olarak görünen şey, gerçekte onun temel toplumlaşma formlarından yalnızca biridir.

Metropolde yaşayan birey aslında hangi sebeplerden ötürü özgür değildir? Aslında metropolde yaşayan bireyin sahip olduğu bu hareket serbestliği kendi içinde başka bir tutsaklığı barındırmaktadır. Geniş ve özgür mekânsal alan içinde yaşayan birey kendisini bir anlamda kaybolmuş hissetmeye başlar. Mekânsal özgürlüğün bedeli yalnızlığın tutsaklığı ile ödenmektedir Simmel'e göre. "Birey geniş çevrelerde zihinsel hayat koşullarını, karşılıklı mesafe ve kayıtsızlığı kendi bağımsızlığı üzerindeki etkisi bağlamında en çok büyük kentin kalabalığında hisseder. Çünkü bedensel yakınlık ve

mekan darlığı, zihinsel uzaklığı daha da görünür kılmaktadır. Metropol kalabalığı ile kıyaslandığında, insanın kendini böylesine yalnız, böylesine kaybolmuş hissettiği başka bir yer yoktur. Bu açıkça sözünü ettiğimiz özgürlüğün diğer yüzüdür(16).

Simmel'in (16) tezine göre, insanlar kendilerini dış yaşam koşullarına uyarlarlar. Modern dönemde bu yaşam koşullarına büyük kent damgasını basmıştır. "Modern büyük kentte dış yaşamın karmaşıklığı ve keşmekeşliği içinde giderek artan soyutlamalara, mekânsal olarak en yakında bulunana karşı kayıtsız kalmaya ve fakat mekânsal olarak en yakında bulunanla sıkı bağ kurmaya çalışır.

Metropole özgü özgürlüğün bir başka bedeli de bireyin kişiselliğini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasıdır. Nesnel tin, öznel tin karşısında ağırlık kazandıkça bireysel varoluş gerçekleşmemekte, birey sistemin içinde sadece bir dişli vazifesi görmektedir. Simmel (16) bunu artan işbölümünün ve neticesinde ortaya çıkan uzmanlaşmanın bir sonucu olarak görmektedir. Çünkü işbölümü, bireyden giderek daha da tek yanlı olan bir faaliyet bekler. Birey tek yanlı bir uğraşta ilerleme kaydettiği ölçüde, kişiselliğini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Nesnel kültürün genişlemesiyle başa çıkma gücünü giderek kaybeder. Artık o, bütün içinde göz ardı edilebilir bir niceliğe indirgenmiştir. Bilinci bakımından olmasa da, yaptığı iş ne işinden kaynaklanan belirsiz duygusal durumların toplamı bakımından böyledir bu.

Aynı mekan içerisindeki birey sayısının artması ve müşteri kapmak için edinilen rekabet, bireyi, belli bir alanda uzmanlaşmaya zorlar. Bu uzmanlık, onu bir başkası tarafından kolayca yerinden edilmekten uzak tutacaktır. Kent hayatı, insanın hayatta kalmak için doğa ile giriştiği mücadeleyi, insanlar arası bir kazanç mücadelesine dönüştürmüştür. Buradaki kazanç, doğadan değil, başka insanlardan elde edilir. Çünkü uzmanlaşmanın kökleri, sadece kazanç elde etme yolundaki rekabete dayanmaz. Satıcı, baştan çıkmış müşteri de sürekli yeni ve farklı ihtiyaçları ortaya çıkarmanın yolunu bulmak zorundadır. Henüz tüketilmemiş bir gelir kaynağı, kolay ikame edilemeyen bir işlev bulmak için, verilen hizmette uzmanlaşma şarttır (16).

Simmel (16) metropol tipi kişiliğin bir özelliği daha ortaya koyar. "Abartılı öznellik". Bireyin kişiselliğini ortaya koyma çabası, genel bir kayıtsızlıkla karşılaştığında, diğerlerinden farklı olduğu yönünde bir duygu uyandırma çabası biçimini almaktadır. "Sonunda insan, kasıtlı bir şekilde tuhaf olmaya teşvik edilir, yani yapmacık tavırlar, ani değişkenlikler gibi metropole özgü aşırılıklara yönelir. Bu tür

davranışların anlamı içeriklerinde değildir asla. Farklı olma çarpıcı bir şekilde diğerleri arasında sivrilme ve böylece dikkat çekici olma şeklinde ortaya çıkan formlarındadır.

Metropolde bireyler arası temaslar, küçük şehirlere kıyasla daha kısa ve seyrek olduğundan, göze çarpma ihtiyacı daha çok kendini gösterir. İnsanlar kendilerini olabildiğince çabuk ve özlü bir şekilde ifade etme en kısa sürede, en kısa sürede en çarpıcı izlenimi bırakma zorunluluğu ile karşı karşıyadır (16).

Simmel modern kültürde metropol tipi kişiliği, toplumsal yapı içerisindeki ilişkiler, etkileşim ve sosyalleşme-sosyal yapı (aile, grup, kurumlar vb...) kavramları üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Spor karşılaşmalarının yapıldığı statları, Simmel'in kuramsal çerçevesindeki mekânlara benzetebiliriz. Statlarda yerini alan bireyleri, metropol hayatında uyarıcıların yoğunluğu karşısında oluşan bıkkın kişiliğin kendisini yeni uyarıcıların peşine düşmesinin ifade etme biçimi olarak açıklayabiliriz.

Toplumsal yapının bütünlüğü ve devamlılığı yerleşik normlara uymaya ve temel sosyal değerleri benimsemeye bağlıdır. Ancak dinamik bir yapıya sahip olan toplumda, benimsenen ortak normlara ve sosyal değerlere karşı bir duruş her zaman vardır. Sapma ve suç olarak adlandırılan bu tür davranışlar, şiddet başlığı adı altında toplumsal düzenin sürekliliğini tehdit eder bir nitelik taşır. Bu nedenle bu kavramların açıklamak gerekir

Sapma: Sosyal normlara aykırı davranmak.

Suç: Yasaklanan veya cezalandırılan davranışlardır (38).

Yukarıda da görüleceği üzere suç ve sapma, toplumsal yapıda patolojik birer durum olarak tanımlanmaktadır. Oysa Durkheim (38), suç ve sapmanın toplum için pozitif sonuçlara sahip olduğuna dikkati çeker. Onun, suç ve sapma olgularına bakışı, genel fonksiyonalist yaklaşımın temel sayıltılarıyla uyumdadır. Ona göre, tüm sosyal olgular toplumun uyumuna katkıda bulunmaya yönelirler ve sapan davranışlar belirli sınırlar içinde oluştukları takdirde normal toplumsal olgu gibi görülürler. Aynı yargı suç içinde geçerlidir.

Durkheim'e (38) göre bir olgu, oluşumunun belli bir döneminde, belirli tipteki bir toplumda genel olarak görülüyorsa normaldir". Bu nedenle Durkheim, suçun patolojik olarak çözümlenmesini eleştirir. Suç yalnızca şu ya da bu tür toplumların çoğunda değil, ama her türden tüm toplumlarda gözlemlenir. Suçluluğun var olmadığı toplum yoktur. Suçluluk biçim değiştirir ve böyle nitelendirilen edimler her yerde aynı

edimler değildir, ama her yerde ve her zaman, ceza baskısını üzerine çeker. Bu nedenle suç normaldir.

Durkheim, suçun her sağlıklı toplumun bütünleyici bir parçası, kamusal sağlığın bir unsuru olduğunu ileri sürer. Durkheim'a göre suç gereklidir ve toplumsal yaşamın temel koşullarına bağlıdır. Çünkü bağlı olduğu bu koşullar ahlakın ve hukukun normal evrimi açısından vazgeçilmez koşullardır. Ona göre suçlular, adeta yarımkı ahlakın birer öncüleridir.

Yukarıda da görüleceği üzere, suça ve sapmaya pozitif işlevler atfeden Durkheim' a (38) göre, ancak, bir toplumda suç ve sapma oranlarının beklenilenin altında ya da üstünde olması ise toplumsal yapıda patolojik bir duruma işaret eder ki; Durkheim buna "anomi" der".

2.3.3. Avrupa' da Yapılan Kuramsal Çalışmalar

Avrupa' da günümüz futbol hooliganlığı türlerini ve onların nedenlerini anlamak için çok sayıda teorik yaklaşım çalışmaları yapılmıştır.

2.3.3.1. Harrington' un Raporu

Modern futbolda şiddete değinen ilk yayınlar arasında İngiliz psikiyatrisi John Harrington vardır. Yeni bir sosyal fenomen olan şeyi ortaya atmaya kalkışan ilk ciddi çaba olarak kabul görülür. Onun çalışması, soru cevap datasına ve futbol maçlarındaki direkt gözleme dayanır. Polisi, ambulans ekibini ve taşıma operatörünü de kapsayan, olayın içinde yer alan gruplardan elde edilen ilave bilgilerde mevcuttur. Buna ek olarak, Sun gazetesinin aracılığı ile yapılan bir kamuoyu yoklaması da vardır. Sonuçlar şunu göstermiştir; katılımcıların %90' ı futbol hooliganlığının arttığını ve ciddi bir sorun haline geldiğini düşünmektedir. Bu, polis yetkililerinin görüşleri ile oldukça çelişmektedir. Bunların yaklaşık %50'si futbol ile bağlantılı şiddetin artmadığını, azaldığını belirtmiştir. Harrington' un raporunda öne çıkan, onun ilkesel olarak, kişisel patoloji ve fanatiklerin yerleştiği yerde oluşan ani uyarıcıya verdiği tepkiler üzerinde durmasıdır. Olgunlaşmama ve kontrol kaybı gibi terimler, grup dinamiklerinin daha geniş sosyal unsurlarına gösterilen az bir dikkat ile birlikte sıkça kullanılmıştır(39).

Harrington (39) durumu şöyle değerlendirmiştir:

“Holiganizm üzerindeki bu daha derin ve uzak olan etkilerin önemi göz ardı edilmemeli, burada hızlı davranmanın aciliyetini hissetmeli ve oyunla bağlantılı olan hem kişisel hemde sosyal faktörler hesaba katılmalıdır”.

Elbette, klinik sosyologları gibi çareler, sosyal ve politik güçlerden daha çok, az sayıdaki bu kişiler üzerinde hızla yoğunlaşmalıdır. Çünkü Harrington’ un raporu, zamanın spor bakanı Dennis Howell tarafından dikkate değer bulunmuştu (39).

Ian Taylor (39), raporda göze çarpan eksiklikleri şöyle sıralamıştır: İlginç olmasına karşın, raporun tatminlik boyutu, ortaya koyduğu sosyal işlev kadar önemlidir. Ulusal Hükümet raporuna sadece bir psikiyatristi dâhil etmek, özellikle olaya karışanların durağan olmayan, sıra dışı mizaç yapısının varlığı sürecinde, holiganizmin açılanabilir olduğuna dair popüler olan fikri mantıksallaştırmaktır. Kendi değişken olan davranışlarını sergiledikleri alan gibi futbolun ele alındığı, açıklanmayan bazı nedenler de vardır. Holiganların gerçek destekçiler olmadığı mantığıyla hareket edilerek, gerçek destekçilerden ayrı tutulabileceği ve onlarla yasanın gücü ve psikiyatristler aracılığı ile baş edebileceği fikrine, imkân ve güç katan psikolojik yaklaşımlarda mevcuttur.

Harrington’ un (39) raporuna karşı gelen diğer itiraz da, spor konseyi ve hükümetçe finanse edilen sosyal bilimler araştırma konseyinin birleştirilen bir raporunda yapılmıştır. Bu rapor, hem açıklama teorisinden yoksun olmakla hem de ana çalışmada kullanılan örnekleme prosedürleri ile eleştirilmektedir. Harrington’un raporunun başarısızlıkları öyle hale gelmişti ki; artık yazılarda çok az değinilmektedir ve İngiliz Hükümeti bir sonraki yıl daha geniş bir rapor için hızla bir komisyon kurmuştur.

2.3.3.2. Lang’ ın Raporu

Bu çalışma ekibi, spor konseyinin başkanı Sir John Lang tarafından idare edilmiştir ve rapor 1969 yılında yayınlanmıştır. Bu ekip, futbol federasyonları ve liglerinden, işleri yetkilisi, polis güçleri, İskoç yetkili ve futbol oyuncusu ve menager temsilcilerinden oluşmuş, fakat hiçbir psikiyatrist, sosyolog ve akademisyen yer almamıştır. Kendi referans terimlerini ve şaşırtıcı olmayan bir biçimde kendi kompozisyonunu oluşturması kendisine bırakılmış ve sadece futbol maçlarındaki genel olaylarla ilgilenmiştir. Daha geniş sosyal meseleler göz ardı edilmiş, futbol alanları bu tanımların dışında tutulmuştur (39).

Çalışma ekibi üçüne özel vurgu yapılan 23 tane tavsiye kararı almıştır.

- 1- Futbol kulübü ve polis arasında maksimum işbirliğinin sağlanması
- 2- Hakem kararının kesin bir biçimde herkesçe kabul edilmesi
- 3- Uygun yerlerde koltuk tahsis edilmesi

Suçlularla başa çıkmak için de şu öneri yapılmıştır:

“.....böylesi saldırganların maç günleri ve maç saati sahadan uzak bir yerde olduğunu rapor etmek zorunda olma gerekliliğini içeren, yanlış davranışlarda bulunan seyircilerin ceza aldığı bir yaklaşım şiddetle desteklenmelidir. Şu da anlaşılmalıdır: yakalanan suçluların cezalandırılmasının, saldırının boyutu ile eşdeğer olması gerektiği de arzu edilmektedir” (39).

Her nasılsa yatıştırıcı olan buna benzer sonuçlar, 27 yılı kapsayan, hükümetinkine benzer araştırmalara dayanan, çok sayıdaki diğer raporların sonuçlarının habercisi oldular. Lang’ın raporunda en dikkat çekici olan şey, o zamanlar daha anlaşılır düzeyde bile, açıkça tanımlanamayan bir probleme ilk kez olarak çözümler aramaya çalışan olmasıdır. Problem skalasını gösteren bir data mevcut değildi ve yakalama ve yaralanmaları gösteren temel bir istatistik bile raporda yer almamıştı. Suçlu davranışı ile basit yanlış davranış arasında hiçbir ayırım verilmemişti ve çoğu insan sert gerçeklerin görünüşlerini germeye çalışan fikrin örnekleri üzerinde yorum yaptılar. Örneğin, futbol fanatikleri arasında içki içme davranışının sıklığı ve uzantısının ortaya konmadığı bir kanıt olmadan, şu ifadeyi bulmaktayız; alkol tüketiminin, kalabalık içinde yanlış davranışta önemli bir faktör olduğuna hiç şüphe yoktur (39).

2.3.3.3. Ian Taylor

“Hem Harrington’ un hem de Lang’ ın raporların eleştirisi, aralarında Ian Taylor’ un da ilk kez olarak sosyolojik analizler sunduğu, futbol holiganizmi üzerine alternatif kuramsal yaklaşımlar geliştirdiği kritiklerdir. Marksist bakış açısından hareketle, futbolun ortaya çıkışının, sporun kendisinin değişen doğasını yansıttığını- özellikle de çalışan sınıf, yerel kulübün değişen rolünü tartışmaktadır. Profesyonel futbol 2. Dünya savaşıdan sonra artış gösterdiğinde, yerel kulübün rolü, daha az toplumun bir parçası olmuş ve seyircileri hedef alan daha ticari spor halini almıştır. Taylor, işçi sınıfının 19. y. y. sonlarında gelişen, önceden gelenekselleşen boş zamanı birleştiren geleneksel hafta sonunun, genel bir çöküşün parçası haline geldiğini ortaya koymaya çalışmıştır. Bu

gelişmeler sadece futbolu değil, aynı zamanda grup etkileşimini, kırbaç yarışı ve hatta okçuluğu bile içine almaktadır. Bu yüzden tribünlerdeki şiddet, açıkçası erkeksi ve kabilevari unsurlarla birlikte, geleneksel hafta sonunu yeniden oluşturmak için, etki altında kalmayan işçi sınıfı gençlerinin girişimi olarak görülebilir. 1970' in başında kaleme alınan Taylor' ın yazıları içinde, futbol kulüplerindeki demokrasinin erozyonu üzerine büyük vurgu vardır. Sadece varlıklı işadamları tarafından yönetilen kulüplerde bir artış yok, aynı zamanda kendilerini destekleyen yerel topluluklardan uzaklaşmalara neden olan süper starların konumlarının yükselmesinde ve oyuncuların ücretlerinde artış olmaktadır. Fanatiklerin yaşadığı bu yabancılaşma duygusu, Taylor' a göre pek çok işçi sınıfı toplumunun bozulması ve işçi piyasasındaki yaşanan değişimlerin sonucu olan çalışan sınıftaki hizipleşmenin daha genel bir soğuma ile kötüleşmesidir. Bu yüzden, futbol maçlarındaki şiddet, kısmen işçi sınıfının değerlerindeki düşüş, özelde de seçkin kesimin oyunu üzerinde, tekrar ele almak için yapılan bir teşebbüs yüzünden ortaya çıkmıştır”(39).

Taylor' ın kendisi, futbolda yaşanan şiddet konusunda ortaya koyduğu çözüm önerilerini ve açıklamalarını şöyle sıralamıştır. *“Futbol kulüplerinin demokratikleşmesine dair çağrılar, kulüp çalışması ile ilgili aktivitelere gençlerin katılımı için belirli planlar olmasına rağmen, profesyonel futbol kulüplerinden bütünüyle aktif bir karşılık alamamıştır. Profesyonel futbol, yerel ekonominin bir parçasıdır ve belki de yerel halkın gücü açısından daha önemlidir ve gerçek bir demokratikleşme hedefi, gücün politik yapısı ve ekonomiden daha kolay değildir (39).*

2.3.3.4. Alt Kültür Teorileri

Alt-kültür türlerindeki futbol fanatiği davranışını anlamaya yarayan dönük yaklaşımlar, Birmingham Üniversitesi kültürel çalışmalar merkezindeki sosyologlar tarafından ortaya atılmıştır. Özellikle de John Clark ve Stuart Hall özel alt kültür biçimlerinin, genç çalışan sınıf insanların, özelliklede erkeklerin, hayatlarında ikinci derecede yer alan çatışmaları, tekrar çözmelerine olanak sağladığın ileri sürmüştür. Aynı zamanda da çalışan sınıfın bir üyesi olmada, ikincil bir anlam sunar. Savaş sonrası alt- kültürler, Teddy Boys, ve Rockers, Skinheads, son yıllarda da Glamrock, Punk House vb. gibi olanlar, yapısal ve materyal problemleri çözmek için, sembolik girişimlere örnek teşkil etmektedir. Clarke için, Britanya' da futbol holiganlığının ilk

temsilcileri arasında yer alan Skinheadin stili, çalışan erkeklerin kotları ve botlarına, onların özgüvenlerine, dayanıklılıkları ile ırklarına olan vurgularla birlikte, işçi sınıfı geleneklerinin hemen hemen bir parodisini yansıtır. Clarke göre, oldukça sembolik olan tarzlara ve şiddet içeren tutumlara olan bağlılık yoluyla, topluluğun sihirli bir şekilde iyileşmesi adına yapılan bir teşebbüstür bu. Mods gibi diğer alt-kültürler, öncülüğü Skinheads tarafından çok açık bir biçimde yapılan, işçi sınıfı değerlerinden kaçış ve yukarı yönlü hareket ile bağlantılı olan, dikkatli ve ince bir görünürde olan kendi ortak sosyal kimliklerinin çözümlerinin bir aracı olarak, çok farklı tarz benimsemişlerdir. Ancak bu noktada, neden bazı kişilerin, birini değil de ötekini çözüm yolu olarak seçtiğini anlamamızı sağlayacak çok az şey vardır Clark'ın çalışmasında Skinheads'ı ve diğer futbol hooliganlarını anlamak için, gittikçe ticari bir oyun haline gelen duruma karşı, işçi sınıfının yaşadığı yabancılaşmaya yapılan vurgu ile birlikte Ian Taylor tarafından ortaya atılana benzemeyen biçimde, sosyo politik analizleri dâhil etmeye zorlanmıştır. Ancak Clarke için, çalışan sınıfın genç nesilleri, futbol ile ilgili geleneksel bağları miras almalarına karşın bu davranışları ile uyumlu olan, söylenmeden anlaşılan sosyal kontrolleri miras almakta başarısız olmuşlardır. Şiddet, kendi atalarının takımlarına olan sadakat ve bağlılıklarını gösterirken yapmış oldukları yol olmuştur. Problemler, İngiltere'nin sınıfsal yapısında meydana gelen geniş çaptaki değişimleri yansıtan nesiller-arası değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Futbol, giderek artan bir şekilde, alt-kültür tarz ve etkinliğin ilgi odağı haline geldikçe, stadyumdaki davranışları, oyunun özelliklerine bağlı olarak pek çok şekilde kendini göstermiştir (39).

Onların kendi ortak organizasyon ve etkinlikleri, oyunun kendisi ile ilgili benzer bir form yaratmıştır. Fakat kendi durumları açısından, sahalarda değil de tribünde meydana gelen bir yarışmaya dönüşmüştür. Birbirleri arasındaki meydan okuma ve çatışma türleri, sahadaki fiziksel mücadele ve çarpışma ile paralel bir durum halini almıştır. Saha içinde kazanma ya da kaybetme olduğunda, stadyumlarda bölge kazanılıp kaybedilir. Bunun sonucu, takımlarının almış olduğu sonuçtan da önemli olabilir benzer biçimde, sürekli tekrar edilen slogan ve şarkılar, takımlarına olan desteklerin gösterir ve takımlarının ayağa kaldırıp ona cesaret vererek ve rakiplerinden ayırarak oyunun kendisine müdahale etmek anlamına gelen çabayı da kapsar. Fanatikler arasında cereyan eden şiddet, oyuna katılmanın bir parçasıdır. Ve de tribünleri de işin içine katmak, sahadaki oyunun uzantısını oluşturur. Futbol fanatikleri ve takımları arasındaki bu yakın

ilişkiyi Clark'ın yaptığı vurgu önemlidir. Futbol oyunlarındaki şiddetin, o zamanlar özellikle, gerçek destekçiler olmayan ancak futbol sahasını kendi saldırgan yaşam tarzları için uygun bir yer olarak kullanan gençlerce çıkarıldığını iddaa eden pek çok yorumcu vardır. Clark'ın fanatik davranışı ve konuşmalarının detayına dikkat çeken yaklaşımı, Ian Taylor'ın daha spekülative olan teorisinden ileri yönde atılmış daha önemli bir adım anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında, aralarında Peter Marsh ve Oxford School Ethogenic yaklaşım olarak bilinenlerce uygulanan çalışmalar, geniş ölçekli, daha açıklayıcı sosyolojik yaklaşımlar sağlamıştır (39).

2.3.3.5. Liechester Okulu

Liechester School, Norbert Elias'ın medeniyetleşme sürecine yaptığı vurgu ve onun sosyolojisine dayanan holiganizmi daha güçlü bir şekilde açıkladığı iddiasını ortaya atarak, bu durumda değişiklik arayışına girdi. Sık sık figürasyonel sosyoloji olarak adı geçen bu yaklaşımı kısaca özetlemek çok zordur. Ancak onun ortaya attığı önemli noktalardan birisi, tarih boyunca toplumun daha uygar bir dünya ve daha uygar davranış beklentilerinin Avrupa da sosyal sınıflar aracılığıyla aşama aşama süzülüp geldiğidir. Ancak böylesi değerler, Dunning ve meslektaşlarının kaba işçi sınıfı olarak andıkları, düşük düzeyde çalışan sınıfa tam olarak nüfuz edememiştir. Toplumun bu kesimindeki sosyal davranışa, maçoçluk ve saldırganlığın, alt-kültür değerleri eşlik etmektedir. Bu yüzden, günümüzdeki futbol şiddetini anlamak için bu tabakada ve oyunda yer alan üyeler arasındaki geleneksel ilişkiyi ve toplumun bu kesiminin yapısal özellikleri üzerinde durmamız gerekmektedir. Bunu ortaya koymanın uygun bir yolu da, alt tabakadaki çalışan sınıf topluluğunun bu kısımlarının pozitif geri dönüşüm ile karakterize olduğunu söylemek olurdu ki bu da, sosyal hayatın pek çok alanında saldırganlığı çare bulmak adına yapılan bir girişim anlamına gelir. Aslında kumar oynama, soksak sertliği ve cinsiyeti istismar etmek ve aşırı alkol almak... büyük miktarlarda alkol tüketim kapasitesi, çalışan sınıfların bu kesimlerden gelen erkekler arasında oldukça değer gören bir değer unsurudur. Kavga etmek, toplumun bu kesiminden gelen erkeklerin statüsüne uyan, onların sosyal düzeyleri ile uyuşan ve heyecan veren birkaç noktadan biridir (39).

Aşağı düzeydeki çalışan sınıfın dinamiklerine yaptığı vurgularla birlikte, Liechester School'un yaptığı bu yaklaşımın, Taylor ve Clark'ın yaklaşımlarıyla büyük

ölçüde ortaklaşmaktadır. Çalışan sınıf gençleri arasında kimlik ve önemin kaynaklarını oluşturan noktalar, Marsh tarafından da açıkça incelenmiştir. Ancak Dunning'in çalışmalarında ince farklılıklar vardır. Sınıf sorunu üzerine çıkan nokta, yabancılaşıma ve üzülmeyi takip eden şiddet ile birlikte, ancak şiddet davranışının mantıksal bir açıklamasını sağlayan özel alt-kültürel nitelikler üzerinde, çalışan sınıfın ilgili yoksunluklarının olmadığıdır. Ancak bu türden vurgulanan radikal bir tutuma götürdüğü şeklindeki yaklaşım bazı şüpheler içermektedir. Belki de bu yüzden, kendi tanımını ortaya koymak için Leichester School bu alandaki diğer sosyal bilimcilerin çalışmalarını eleştiriye harcadığı zaman ve çabanın miktarı ile ün yapmıştır. Futbol Trust'dan büyük mali destek gören Leichester School, son yıllarda hem İngiltere de hem de yurt dışında İngiliz futbol fanatikleri üzerinde önemli saha araştırmaları yapmıştır ve diğer Avrupa ülkelerindeki araştırma yapanları bir araya getirmede de büyük sorumluluk almıştır (39).

2.3.3.6. Etnografik Yaklaşımlar

Gary Armstrong ve Rosemary Haris tarafından, Sheffield United'in taraftar gruplarına odaklanan detaylı bir etnoğrafik çalışma gerçekleştirilmiştir. Tahmin edebileceğimiz gibi bu yazarlar, hem Taylor, Hall vb.nin Yapısal-Marksist yaklaşımları, hem de Dunning ve Williams vb. nin Figürasyonel ekolü konusunda hayli eleştirildiler. İlk olarak, onların bakış açısı, şiddetin, futbol fanatikleri için merkezde bir hareket olmadığı şeklindeydi (39).

İşte burada, Sheffield United fanatikleri arasındaki holiganların özellikle şiddet yanlısı insanlar olmadıkları, alt kültürden yoksun bırakılmış, şiddetten yana olan adamlardan olmadıkları, Sheffield'daki futbol holiganlığından gelen şiddetin çoğunun, medya ve polis tarafından üretilen abartılı korkulara dayandığı ileri sürülmektedir. Şunu iddia edebiliriz; katılımcıların gözlemine dayanan kanıtlar, açıkça göstermiştir ki; futbol holiganlığını ele alan temel veri, önceden varsayılandan oldukça farklıdır ve bu yüzden konu üzerine geliştirilen pek çok teori boşa harcanan çabadan ibarettir. Armstrong ve Haris tarafından gerçekleştirilen bu önemli açıklama eğer yapılan bu çalışma kuzey İngiltere de bir kasabada sadece küçük fanatik grupları kapsamıyorsa daha geçerli olabilirdi (39).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Amaç

Bu çalışma futbolda farklı taraftar gruplarında şiddet davranışını karşılaştırmalı olarak araştırmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda örgütlülük ekseninde belirlenen farklı taraftar gruplarının sosyo-demografik düzeylerinin ve spor-futbol kültürlerinin şiddet davranışıyla olan ilişkisini çözümlenmekte çalışmada hedeflenmiştir.

3.2. Önem

Bu temel amacı gerçekleştirmeye yönelik çalışma, özellikle Dünyada ve Türkiye’ de futbolda giderek yaygınlaşan şiddet olgusunu betimlemeye ve anlamlandırmaya yönelik sosyolojik çalışmalardan birisini oluşturacaktır. Bu çalışma, futbolda taraftarlık ve şiddet olgusu hakkında sosyolojik bilgi üretme ve alanda bu konudaki eksikliği gidermek açısından önem taşımaktadır. Çalışma, sporu sosyolojik kuramsal perspektifte değerlendirerek, sporun sosyolojik boyutunda çok önemli bir alan taraftarlık olgusunu örgütlenme ekseninde ele alarak toplumsal çatışma, şiddet gibi olgular ilişkilendirilmiştir.

Bu çalışmanın temel kavramları şiddet ve taraftarlıktır. Şiddet ve taraftarlık değişkenlerinin sosyolojik olarak açılımlarının yapılmasına rağmen, spor sosyolojisinde bu temel kavramlarla yapılan tez çalışmalarında, çalışmanın yönü sosyolojik olarak karşılığını yitirmiştir. Çünkü taraftarlık, aidiyet duygusu ve özdeşleşme ile açıklanmaya, şiddet ise toplumsal boyutu göz ardı edilerek yalnızca gerçekleştirilen alan içerisinde, genel olarak da sadece bireysel özellik olarak ele alınmıştır. Bu nedenle yapılan bu çalışmaları sosyolojik olarak değerlendirmek, spor sosyolojisi perspektifli bir çözümlenme açısından bizi yanılgıya düşürecektir.

3.3. Problem

Futbolda farklı taraftar grupları arasında şiddet davranışında bulunma açısından farklılıklar var mıdır? Varsa bu farklılıkları etkileyen faktörler nelerdir?

3.4. Araştırmanın Temel Kavramları ve Modeli

Araştırmanın temel kavramları taraftarlık ve şiddettir.

Taraftar, belli bir kulübün ona sadakatini sadece tribünlere devamlılığı ve futbol aktüalitesini izleme ile sınırlandırmayan, günlük yaşamda da dünya görüşü gibi benimsediği kulübü ile yaşayan bir kişi sayabiliriz (24).

Toplum içinde farklı kişi ve ortamlarla ilişki kurarak varlığını sürdürme ihtiyacı hisseden insan, aradığı desteği, kimi zaman dinde, kimi zaman ideolojide, kimi zaman da tuttuğu takımda bulur. Şahsi kimliğinden sıyrılarak toplumsal kimliğe bürünen taraftar, bireyselleşmenin zıddı olarak futbolla toplumsallaşmaktadır. Kişisel mutsuzluklar, düş kırıklıkları ve başarısızlıklar futbolun geniş kitlelere ulaşan misyonuyla umuda dönüşür (8).

Araştırma alanı içerisinde yer alan taraftarları, yaptığımız alan çalışmasının sonucuna göre, iki grupta sınıflandırabiliriz.

1- Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar.

2- İkincisi herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan örgütsüz taraftarlardır.

Örgütlü taraftar gruplarını örgütsüz taraftar gruplarından ayıran en önemli özellikleri sıralayacak olursak;

- Maç öncesi, esnası ve sonrasında grubun organize bir şekilde hareket etmesi
- Olaylara karşı tepkilerini benzeştirmeleri (güvenlik güçleri ve farklı taraftar gruplarına karşı)
- Kulüp yönetimlerinin alacakları kararlarda etkili olmak isteyişleri
- Sporcu transferlerinde söz sahibi olmak isteyişleri
- Tribün liderlerinin örgütlü taraftar derneklerinin yönetiminde olmaları
- Deplasman maçlarına gitmeleri vb...

Şiddet, Michaud'a (34) göre, şiddet eylemi her şeyden önce bedensel bir saldırdır fakat normlara bağlıdır ve görecelidir (özellikle bu bağlamda, insanın kişisel bütünlük normlarına). Norm değişince, eylem şiddet eylemi niteliğini yitirebilir. Spor alanında, cerrahi alanda ve kanunları koruma görevi sırasında başvuru yasal şiddet eylemleri gibi. Michaud, bedensel saldırı olarak şiddetin kolaylıkla tanımlanabildiğini, fakat kuralların çiğnenmesi bağlamında hemen her şeyin şiddet olarak algılanabileceğini vurgulamaktadır. Ona göre bu durum, şiddeti tanımlamayı zorlaştırmakta ve önerilen tanımlarda bir çeşitliliğe yol açmaktadır. Sadece kapsamaları ve sonuçları ima edici

tanımlamalardan ziyade daha karmaşık şiddet hareketlerini de içeren hem şiddet durumlarını, hem de şiddet eylemlerini açıklayan bir tanımlamaya gidilmelidir. Bu durumda Michaud şiddeti şöyle tanımlamaktadır: bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya bir kaç doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya bir kaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/moral/manevi) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranı ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa, orada şiddet vardır.

Şiddetin araç ve amaç olarak kullanılmasının farklı türde şiddet eylemlerine neden olduğundan bahseden Ünsal'a göre, şiddet, genel anlamda gücü aşan bir olgudur; başkasını öldürme, sakat bırakma ya da yaralama yoluyla zarar verilmesini içerdiği için, bu tür eylemlerin başkasına karşı tehdit oluşturması ve kısaca insana fiziksel veya ruhsal zarar veren bir edim ya da davranış olması gerekir. Öyleyse, şiddetin, gücün kullanımı ile ilişkisi, verdiği zararlar ölçülebilir. Bu noktada birinci türde (araç olarak şiddette), belli hedeflere varılması için şiddet yoluyla başkalarına zarar verilir ya da caydırıcı bir etki yaratılır. İkinci türde (amaç olarak şiddette) ise şiddet, ister bireysel olsun ister kolektif olsun bir amaçtır, sonucu dikkate alınmayan bir kahramanlık eylemi gibi (15).

Şiddet kavramı siyasal, sosyal ve ekonomik sistemlerin veya sömürge yönetimlerinin varlığını karşılayan ve yürürlükteki sistemin ancak karşı şiddetle ortadan kalkacağını ve yeni bir düzene geçileceğini savunan Marksist, sendikalist vb. görüşlerle de ortaya konulmaktadır. Ayrıca şiddeti yücelten, ona olumlu bakan faşizm gibi görüşler de vardır (28).

Sonuç olarak bu çalışmada şiddet, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluk olarak değerlendirilmiştir.

Mersin İdman Yurdu spor kulübü futbol takımını destekleyen örgütlü ve örgütsüz taraftarlar grupları arasında şiddet eğilimleri açısından farkın olup olmadığını araştırmaya yönelik bu araştırma, betimsel bir çalışmadır.

3.5. Evren

Araştırmanın evrenini, Türkiye Futbol Federasyonunun 2008–2009 Futbol sezonunda 2. Lig 3. Grupta yer alan Mersin İdman Yurdu Spor Kulübünün maçlarını izleyen taraftar kitlesi oluşturmuştur.

3.6. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Mersin İdman Yurdu Spor Kulübünün kendi sahasında hafta içi ve hafta sonunda oynadığı üç karşılaşmayı izleyen taraftar kitlesi oluşturmaktadır. Bu maçlar; 2 Kasım 2008 Pazar günü Alibeyköy, 5 Kasım 2008 Çarşamba günü İstanbulspor ve 20 Kasım 2008 Perşembe günü Etimesgut Şekerspor ile oynanan maçlardır. Taraftar kitlesini Genç Mersin İdman Yurdu Taraftarlar Derneği üyeleri (Kırmızı Şeytanlar) ile Mersin İdman Yurdunun maçlarını izleyen taraftarlar arasından tesadüfî örnekleme tekniği ile 75 kişi örgütlü, 75 kişi ise örgütsüz toplam 150 (yüz elli) taraftar oluşturmaktadır. Mersin İdman Yurdu spor kulübünün ligin başlangıcında oynadığı ilk dört maçı izlemeye gelen biletli izleyici sayısının aritmetik ortalaması, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünün verileri esas alındığında 2032 olduğu tespit edilmiştir.

3.7. Hipotezler

Futbolda taraftarlık ve şiddet olgusu arasındaki ilişki Türkiye’ de dahil pek çok ülkede gözlemlenen bir fenomendir. Bu fenomenle ilgili üzerinde yeterince durulmayan konulardan birisi farklı futbol taraftar gruplarının şiddet eğilimlerini gözlemleyip karşılaştırmaktır. Bu çerçevede araştırmanın hipotezlerini şöyle ifade edebiliriz;

*Futbolda farklı taraftar grupları arasında şiddet davranışında bulunma eğilimleri açısından anlamlı bir farklılaşma vardır.

* Farklı taraftar gruplarında, şiddet davranışında bulunmada yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, doğum yeri ve ekonomik gelir gibi sosyo-demografik faktörler açısından anlamlı bir farklılaşma vardır.

*Farklı taraftar gruplarında, spor-futbol kültürleri açısından anlamlı bir farklılaşma vardır.

*Farklı taraftar gruplarında, takım renklerinin sembollerini taşıma, giriş biletini ücretini karşılama ve stadyuma yabancı madde sokulması açısından anlamlı bir farklılaşma vardır.

*Farklı taraftar gruplarında, maç günlerinde alkol alma, kesici alet taşıma, kavgaya karışma ve gözaltına alınma açısından anlamlı bir farklılaşma vardır.

*Farklı taraftar gruplarında, taraftarı olduğu takımın mağlup olmasında veya galip gelmesinde, şiddet eğilimleri açısından verdiği tepkiler arasında anlamlı bir farklılaşma vardır.

*Farklı taraftar gruplarında, hakemin yanlış kararlarına karşı verilen tepkiler açısından anlamlı bir farklılaşma vardır.

*Farklı taraftar gruplarında, spor yazarları ve güvenlik güçleri ile ilgili ne düşündükleri açısından anlamlı bir farklılaşma vardır.

3.8. Veri Toplama ve Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla anket kullanılmıştır. Kullanılan anket formu aşağıdaki basamaklar izlendikten sonra oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunlar;

*2008-2009 futbol sezonunda Mersin İdman Yurdu spor kulübünün maçları başladığında, kendi sahasında yapılan maçlara gidilerek, stadyumun kale arkası, açık ve maraton kısımlarında maçları izlemeye giden taraftarlarla ilgili gözlem yapılmıştır.

*Maçları raporlaştırmaya gelen yerel gazetelerin muhabirleri ile Mersin İdman Yurdu spor kulübünün kendi sahasında yaşanan şiddet olayları ile ilgili görüş alınmıştır.

*Resmi taraftar derneğine bağlı olan tribün liderleri (amigo) ile derneklerinde ve stadyumda görüşülerek yapılacak çalışma ile ilgili bilgi alınmıştır.

*Maçları izlemeye giden taraftarların taraftarlık ve şiddet ile ilgili görüşleri alınmıştır.

*Gençlik Spor İl Müdürlüğü' nde çalışan ve MİY spor kulübünün maçlarında görev alan kişilerle görüşülerek bilgi alınmıştır.

*Yerel gazetelerde taraftarların şiddet olayları ile ilgili haberleri taranmıştır.

*Mersin ilinin yerel televizyonları Sun Tv, Mersin Tv ve Kanal 33' ün taraftarlarla ilgili programları seyredilmiştir.

*Mersin Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünden bugüne kadar 5149 sayılı yasa çerçevesinde gözümlenmiş ve ceza alan taraftarlarla ilgili sözlü bilgi alınmıştır.

*Mersin İli Emniyet Müdürlüğüne bağlı dernekler masasındaki Bilgi Edinme Kanunu çerçevesinde Mersin İline bağlı taraftar derneklerinin resmi kayıtları istenmiştir.

*Taraftarlarla ilgili “Forza Şeytanlar”, “Kırmızı Şeytanlar”, “Mersin33”, “Youtube” ve “Google” vb. internet sitelerine girilerek bunlarla ilgili tarama yapılmıştır.

*Gençlik ve Spor İl Müdürlüğüne bağlı Tefvik Sırrı Gür Stadyumundan, hafta içi ve hafta sonu oynanan maçları seyretmeye giden taraftarlarla ilgili sayısal bilgi alınmıştır.

Yukarıda yapılan çalışmalardan sonra oluşturulan anket formu hazırlık aşamasında 67 (altmış yedi) adet sorudan oluşmaktaydı. Taraftarlarla yapılan pilot çalışmasından sonra; soru kâğıdına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Soruların kategori sayıları göz önünde bulundurularak birleştirilmiş, düzenlenmiş ve de yeni bir soru kâğıdı oluşturulmuştur. Bunun sonucunda 51 (elli bir) adet soru araştırmanın alan çalışması için hazır hale getirildi.

Araştırmanın uygulanmasında ise aşağıdaki basamaklar izlenmiştir.

*Mersin İdman Yurdu Spor Kulübünün kendi sahasında oynadığı üç maçta, maraton, açık ve kale arkasında maçları izlemeye gelen taraftarlara uygulanan anket formu, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği açısından, yüz yüze bizzat araştırmacı tarafından taraftar olan katılımcılara sorularak uygulanmıştır.

3.9. Soru Kâğıdı

Araştırmada veri toplama amacıyla anket kullanılmıştır. Anketin başında araştırmanın amacı, kapsamı ve anket maddelerinin nasıl cevaplanacağına ilişkin bir açıklamaya yer verilmiştir. Ankette sorulan soruların tamamı kapalı uçludur.

Anket soruları üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar;

1. Bölüm: Araştırmaya katılan taraftarların yaş, cinsiyet, medeni durum, çocuk sayısı, eğitim seviyesi, doğum yeri, ikamet yılı, oturulan semt, meslek ve ekonomik gelir ile ilgili sosyo-demografik yapılarını öğrenmek için 12 adet soru sorulmuştur.

2. Bölüm: Araştırmaya katılan taraftarların boş zamanlarını değerlendirmesi, tv izleme, müzik dinleme, spor yapma, spor haberlerini takip etme, futbol dışındaki karşılaşmaları izleme, oyun kurallarını takip etme, stadyumdaki maçları ne kadar sıklıkla, stadın hangi bölümünde seyrettikleri, maçlara katılım şekli, şifreli kanallardan maç seyretme durumu, şans oyunu oynama ve şiddet ve düzensizliği önleme yasasından

haberdar olma ile ilgili spor ve futbol kùltürlerini öğrenmek için 14 adet soru sorulmuştur.

3. Bölüm: Araştırmaya katılan taraftarların üyeliklerini, taraftarı olduğu takımın sembollerini taşıma, alkol kullanma, kesici alet taşıma, olaylar içerisinde yer alma, giriş biletlerini nasıl aldıkları, hakem kararlarına karşı nasıl davrandıkları, takımları yenildiğinde ve yendiğinde neler yaptıkları, yabancı maddelerin sahaya nasıl alındığını, spor yazarları ve güvenlik güçleri ile ilgili neler düşündükleri, şiddetin sorumlusu olarak kimleri gördükleri ve inanç ile şiddet arasındaki ilişki düzeylerini belirlemek için 25 adet soru sorulmuştur.

3.10. Kullanılan İstatistikler

Elde edilen veriler frekans dağılımı (f), yüzdeler (%), iki değişken için Ki-kare (Chi-square Test) istatistik teknikleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyine ise 0.05 ve 0.01 düzeyinde bakılmıştır.

4.BULGULAR

Çizelge 4.1. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların yaş parametrelerine göre dağılımı

Yaş ve Üyelik		Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
		Evet	Hayır		
Yaş	20 ve altı	n	30	13	43
		%	%40	%17,4	%28,7
	21-30	n	32	21	53
		%	%42,6	%28,0	%35,3
	31-40	n	10	19	29
		%	%13,4	%25,4	%19,4
	41 ve üstü	n	3	22	25
		%	%4,0	%29,4	%16,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=26,237 sd=3 p=0,000

Çizelge 4.1. incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların yaş oranları, yaşları 20 yaş ve altı olanlarda %40, yaşları 21-30 yaş arasında olanların oranı %42,6, yaşları 31-40 yaş arasında olanların oranı %13,4, 41 yaş ve üstü olanların oranı ise %4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların yaş oranları; yaşları 20 yaş ve altı olanlarda %17,4, yaşları 21-30 yaş arasında olanların oranı %28,0, yaşları 31-40 yaş arasında olanların oranı %25,4, 41 yaş ve üstü olanların oranı ise %29,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.1'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların yaş parametreleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.2. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların cinsiyetlerine göre dağılımı

Cinsiyet ve Üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Cinsiyet	Kadın	n	7	4	11
		%	%9,4	%5,4	%7,3
	Erkek	n	68	71	139
		%	%90,6	%94,6	%92,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=0,883 sd=1 p=0,347

Çizelge 4.2 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların cinsiyetlerine bakıldığında; kadınların oranı %9,4 ve erkeklerin oranı ise %90,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların cinsiyet oranları ise; kadınların %5,4, erkeklerin ise %94,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.2’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların cinsiyetleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.3. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların medeni durumlarına göre dağılımı

Medeni durum ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Medeni durum	Evli	n	20	44	64
		%	%26,6	%58,6	%42,7
	Bekâr	n	55	31	86
		%	%73,4	%41,4	%57,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=15,698 sd=1 p=0,000

Çizelge 4.3 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların medeni durumlarının oranı; evli olanlarda %26,6 ve bekâr olanlarda %73,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların medeni durumlarının oranı ise; evli olanlarda %58,6 ve bekâr olanlarda ise %41,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.3’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların medeni durumları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.4. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların çocuk sayılarına göre frekans dağılımı

Çocuk sayısı	n	%
0-2	48	75,0
3-5	15	23,4
6 ve üzeri	1	1,6
Toplam	64	100

Çizelge 4.4’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların 64’ ünün evli olduğu görülmektedir. Evli olan taraftarların çocuk sayılarına göre dağılım oranlarına bakıldığında; 0/2 aralığında çocuk sahibi olanların oranı %75,0, 3-5 aralığında çocuk sahibi olanların oranı %23,4 ve 6 ve üzeri çocuk sahibi olanların oranı ise %1,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.5. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların eğitim seviyelerine göre dağılımı

Eğitim seviyesi ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Eğitim seviyesi	İlkokul	n	9	9	18
		%	%12,0	%12,0	%12,0
	Ortaokul	n	15	17	32
		%	%20,0	%22,6	%21,3
	Lise ve dengi	n	47	33	80
		%	%62,6	%44,0	%53,3
	Üniversite	n	4	16	20
		%	%5,4	%21,4	%13,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=9,775 sd=3 p=0,04

Çizelge 4.5 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların eğitim seviyelerinin oranı; ilkokul olanlarda %12,0, ortaokul olanlarda %20,0, lise ve dengi okul olanlarda %62,6, üniversite olanlarda %5,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların eğitim seviyelerinin oranı ise; ilkokul olanlarda %12,0, ortaokul olanlarda %22,6, lise ve dengi okul olanlarda %44,0, üniversite olanlarda %21,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.5’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların eğitim seviyeleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.6. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların annelerinin eğitim seviyelerine göre frekans dağılımı

Annenin eğitim seviyesi	n	%
Okur Yazar Değil	30	20,0
İlkokul	64	42,7
Ortaokul	36	24,0
Lise/dengi	17	11,3
Üniversite	3	2,0
Toplam	150	100

Çizelge 4.6’da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların annelerinin eğitim seviyelerine bakıldığında; okuryazar olmayanların oranı %20,0, ilkokul olanların oranı %42,7, lise/dengi olanların oranı %11,3 ve üniversite olanların oranı ise %2,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.7. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların babalarının eğitim seviyelerine göre frekans dağılımı

Babanın eğitim seviyesi	n	%
Okuryazar değil	13	8,7
İlkokul	61	40,7
Ortaokul	39	26,0
Lise/dengi	30	20,0
Üniversite	7	4,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.7’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların babalarının eğitim seviyelerine bakıldığında; okuryazar olmayanların oranı %8,7, ilkokul olanların oranı %40,7, Lise/Dengi olanların oranı %20,0 ve Üniversite olanların oranı ise %4,7 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.8. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların doğum yerlerine göre dağılımı

Doğum yeri ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Doğum yeri	Mersin	n	50	53	103
		%	%66,6	%70,6	%68,7
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	n	8	5	13
		%	%10,6	%6,6	%8,7
	Doğu Anadolu Bölgesi	n	6	9	15
		%	%8,0	%12,0	%10,0
	Marmara, Ege, İç Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi	n	11	8	19
		%	%14,6	%10,6	%12,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=1,853 sd=3 p=0,603

Çizelge 4.8 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların doğum yerlerinin oranı; Mersin ili olanlarda %66,6, Güneydoğu Anadolu bölgesinde olanlarda %10,6, Doğu Anadolu bölgesinde olanlarda %8,0, Marmara, Ege, İç Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi olanlarda %14,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların doğum yerlerinin oranı ise; Mersin ili olanlarda %70,6, Güneydoğu Anadolu bölgesinde olanlarda %6,6, Doğu Anadolu bölgesinde olanlarda %12,0, Marmara, Ege, İç Anadolu, Karadeniz ve Akdeniz Bölgesi olanlarda %10,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.8’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların doğum yerleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.9. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların Mersin ilinde ikamet etme sürelerine göre frekans dağılımı

Mersin ilinde ikamet etme süreleri	n	%
1-10 yıl	13	27,7
11-20 yıl	22	46,8
21-30 yıl	9	19,1
31 yıl ve üzeri	3	6,4
Toplam	47	100

Çizelge 4.9’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların, Mersin İline Türkiye’ nin çeşitli bölgelerinden göç ettikten sonra ne zamandan beri bu ilde ikamet etiklerine bakıldığında; 1-10 yıl arasında ikamet edenlerin oranı %27,7, 11-20 yıl arasında ikamet edenlerin oranı %46,8, 21-30 yıl arasında ikamet edenlerin oranı % 19,1 ve 31 yıl ve üzeri ikamet edenlerin oranı ise %6,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.10: Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların Mersin iline göç etme sebeplerine göre frekans dağılımı

Mersin iline göç etme sebepleri	n	%
Ekonomik	32	68,1
Siyasal	3	6,4
Sosyal	7	14,9
Doğal	2	4,3
Diğer	3	6,4
Toplam	47	100,0

Çizelge 4.10’da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların, Mersin iline göç etme sebeplerine bakıldığında; ekonomik sebeplerden dolayı göç edenlerin oranı %68,1, siyasi sebeplerden dolayı göç edenlerin oranı %6,4, doğal sebeplerden dolayı göç edenlerin oranı %4,3, diğer sebeplerden dolayı göç edenlerin oranı ise 6,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.11. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların ikamet ettikleri mahallelere göre dağılımı

Oturulan mahalle ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Mahalle	Gecekondu	n	23	9	32
		%	%30,6	%12,0	%21,3
	Karma	n	46	52	98
		%	%61,4	%69,4	%65,4
	Kentli	n	6	14	20
		%	%8,0	%18,6	%13,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=9,692 sd=2 p=0,008

Çizelge 4.11 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların ikamet ettikleri mahallere göre oranlarına bakıldığında; gecekondu mahallerinde oturanların oranı %30,6, karma mahallelerde oturanların oranı %61,4 ve kentli mahallelerde oturanların oranı ise %8,0 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların ikamet ettikleri mahallere göre oranlarına bakıldığında ise; gecekondu mahallerinde oturanların oranı %30,6, karma mahallelerde oturanların oranı %61,4 ve kentli mahallelerde oturanların oranı ise %8,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.11’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların ikamet ettikleri mahallelere göre dağılımları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.12. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların mesleklerine göre dağılımı

Meslek ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Meslek	İşsiz	n	15	10	25
		%	%20,0	%13,4	%16,7
	Öğrenci	n	28	12	40
		%	%37,4	%16,0	%26,7
	İşçi, memur ve emekli	n	5	30	35
		%	%6,6	%40,0	%23,3
	Serbest meslek	n	27	23	50
		%	%36,0	%30,6	%33,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=25,577 sd=3 p=0,000

Çizelge 4.12 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların mesleklerinin oranı; işsiz olanlarda %20,0, öğrenci olanlarda %37,4, işçi, memur ve emekli olanlarda %6,6, serbest meslek olanlarda %36,0 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların mesleklerinin oranı ise; işsiz olanlarda %13,4, öğrenci olanlarda %16,0, işçi, memur ve emekli olanlarda %40,0, serbest meslek olanlarda %30,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.12’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların meslekleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.13. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların ekonomik gelirlerine göre dağılımı

Ekonomik gelir ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Ekonomik gelir	1000 TL ve altı	n	22	10	32
		%	%68,7	%19,2	%38,1
	1001-1500 TL	n	6	28	34
		%	%18,8	%53,8	%40,5
	1500 TL ve üstü	n	4	14	18
		%	%12,5	%27,0	%21,4
Toplam		n	32	52	84
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=20,73 sd=2 p=0,000

Çizelge 4.13 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların ekonomik gelirlerinin oranı; 1000 TL ve altı olanlarda %68,7, 1001-1500 TL arasında olanlarda %18,8, 1500 TL ve üstü olanlarda %12,5 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların ekonomik gelirlerinin oranı ise; 1000 TL ve altı olanlarda %27,0, 1001-1500 TL arasında olanlarda %53,8, 1500 TL ve üstü olanlarda %16,7 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.13’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların ekonomik gelirleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.14. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların ailelerinin ekonomik gelirlerine göre dağılımı

Ailenin ekonomik geliri ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Ailenin ekonomik geliri	1000 TL ve altı	n	26	7	33
		%	%60,4	%30,4	%50,0
	1001-1500 TL arası	n	12	11	23
		%	%28,0	%47,8	%34,8
	1500 TL ve üstü	n	5	5	10
		%	%11,6	%21,8	%15,2
Toplam		n	43	23	66
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=5,420

sd=2

p=0,67

Çizelge 4.14 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların ailelerinin ekonomik gelirlerinin oranı; 1000 TL ve altı olanlarda %60,4, 1001-1500 TL arasında olanlarda %28,0, 1500 TL ve üstü olanlarda %11,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların ekonomik gelirlerinin oranı ise; 1000 TL ve altı olanlarda %30,4, 1001-1500 TL arasında olanlarda %47,8, 1500 TL ve üstü olanlarda %21,8 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.14'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların ailelerinin ekonomik gelirleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.15. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların boş zamanlarını nasıl değerlendirdiklerine göre dağılımı

Boş zaman değerlendirme faaliyetleri ve üyelik		Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
		Evet	Hayır		
Boş zaman değerlendirme faaliyetleri	Müzik dinlemek	n	8	10	18
		%	%10,6	%13,4	%12,0
	Kitap okumak ve sinemaya gitmek	n	4	10	14
		%	%5,4	%13,4	%9,3
	TV izleme	n	9	8	17
		%	6%12,0	%10,6	%11,3
	Spor yapmak	n	9	16	25
		%	6%12,0	%21,4	%16,7
	Arkadaşlarla	n	24	12	36
		%	%32,0	%16,0	%24,0
	İnternet	n	16	7	23
		%	%21,4	%9,4	%15,3
	Diğer	n	5	12	17
		%	%6,6	%16,0	%11,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=15,217 sd=6 p=0,019

Çizelge 4.15 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerinin oranı; müzik dinleyenlerde %10,6, kitap okuyan ve sinemaya gidenlerde %5,4, TV izleyenlerde %12,0, spor yapanlarda %12,0, zamanlarını arkadaşlarla geçirenlerde %32,0, internette %21,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların boş zamanlarını değerlendirme faaliyetlerinin oranı ise; müzik dinleyenlerde %13,4, kitap okuyan ve sinemaya gidenlerde %13,4, TV izleyenlerde %10,6, spor yapanlarda %21,4, zamanlarını arkadaşlarla geçirenlerde %16,0, internette %9,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.15’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların boş zamanlarını değerlendirme faaliyetleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.16. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların tv’ de hangi programları izlediklerine göre dağılımı

Televizyon programlarını izleme ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Televizyonda izlenen programlar	Haber	n	5	11	16
		%	%6,6	%14,6	%10,7
	Diziler	n	12	16	28
		%	%16,0	%21,4	%18,7
	Spor	n	34	16	50
		%	%45,4	%21,4	%33,3
	Film	n	5	8	13
		%	%6,6	%10,6	%8,7
	Magazin/eğlence	n	10	7	17
		%	%13,4	%9,4	%11,3
	Yarışma	n	5	7	12
		%	%6,6	%9,4	%8,0
	Belgesel	n	4	10	14
		%	%5,4	%13,4	%9,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare =13,428 sd=6 p=0,037

Çizelge 4.16 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların tv’ de izlenen programların oranı; haber izleyenlerde %6,6, dizi izleyenlerde %16,0, spor programı izleyenlerde %45,4, film izleyenlerde %6,6, magazin ve eğlence programlarını izleyenlerde %13,4, yarışma programlarını izleyenlerde %6,6 ve belgesel izleyenlerde %5,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların tv’ de izlenen programların oranı ise; haber izleyenlerde %14,6, dizi izleyenlerde %21,4, spor programı izleyenlerde %21,4, film izleyenlerde %10,6, magazin ve eğlence programlarını izleyenlerde %9,4, yarışma programlarını izleyenlerde %8,6 ve belgesel izleyenlerde %13,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.16’da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların televizyonda izlenen programlar arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.17. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların müzik dinleme türlerine göre dağılımı

Müzik dinleme ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
			Evet	Hayır		
Müzik dinleme	Arabesk	n	30	8	38	
		%	%40,0	%10,6	%25,3	
	Halk	n	9	16	25	
		%	%12,0	%21,4	%16,7	
	Pop	n	22	22	44	
		%	%29,4	%29,4	%29,3	
	Yabancı	n	5	7	12	
		%	%6,6	%9,4	%8,0	
	Rock	n	5	5	10	
		%	%6,6	%6,6	%6,7	
	Diğer	n	4	17	21	
		%	%5,4	%22,6	%14,0	
	Toplam		n	75	75	150
			%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare =23,078 sd=5 p=0,000

Çizelge 4.17 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların müzik dinleme türlerinin oranı; arabesk dinleyenlerde %40,0, halk müziği dinleyenlerde %12,0, pop müzik dinleyenlerde 29,4, yabancı müzik dinleyenlerde %6,6 ve rock müzik dinleyenlerde ise %6,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların müzik dinleme türlerinin oranı ise; arabesk dinleyenlerde %10,6, halk müziği dinleyenlerde %21,4, pop müzik dinleyenlerde 29,4, yabancı müzik dinleyenlerde %9,4 ve rock müzik dinleyenlerde ise %6,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.17’da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların müzik dinleme türleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.18. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor yapma sıklıklarına göre dağılımı

Spor yapma sıklıkları ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
			Evet	Hayır		
Spor yapma sıklıkları	Her gün	n	7	6	13	
		%	%9,4	%8,0	%8,7	
	İki günde bir	n	10	10	20	
		%	%13,4	%13,4	%13,3	
	Hafta sonları	n	20	19	39	
		%	%26,6	%25,4	%26,0	
	Zamanım oldukça	n	21	23	44	
		%	%28,0	%30,6	%29,3	
	Spor yapmam	n	17	17	34	
		%	%22,6	%22,6	%22,7	
	Toplam		n	75	75	150
			%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=0,193 sd=4 p=0,996

Çizelge 4.18 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların spor yapma sıklıklarının oranına bakıldığında; her gün spor yapanların oranı %9,4, iki günde bir yapanların oranı %13,4, hafta sonları yapanların oranı %26,6, zamanı oldukça spor yapanların oranı %28,0, spor yapmayanların oranı ise 22,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların spor yapma sıklıklarının oranına bakıldığında ise; her gün spor yapanların oranı %8,0, iki günde bir yapanların oranı %13,4, hafta sonları yapanların oranı %25,4, zamanı oldukça spor yapanların oranı %30,6, spor yapmayanların oranı ise 22,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.18'da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların spor yapma sıklıkları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.19. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor haberlerini nereden takip ettiklerine göre dağılımı

Spor haberlerini takip etme ve üyelik		Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
		Evet	Hayır		
Spor haberlerini takip etme	TV	n	46	45	91
		%	%61,4	%60,0	%60,7
	Gazete	n	9	22	31
		%	%12,0	%29,4	%20,7
	İnternet	n	20	8	28
		%	%26,6	%10,6	%18,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=10,605 sd=2 p=0,005

Çizelge 4.19 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların spor haberlerini nereden takip ettiklerinin oranları; TV’ den takip edenlerin %61,4, gazeteden takip edenlerin %12,0, internetten takip edenlerin ise %26,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların spor haberlerini nereden takip ettiklerinin oranları ise; TV’ den takip edenlerin %60,0, gazeteden takip edenlerin %29,4, internetten takip edenlerin ise %10,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.19’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların spor haberlerini nereden takip ettikleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.20. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların futbol dışındaki karşılaşmaları izlemelerine göre frekans dağılımı

Futbol dışındaki karşılaşmaları izleme	n	%
Evet	94	62,7
Hayır	56	37,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.20’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların futbol dışındaki spor karşılaşmalarını izleme oranlarına bakıldığında; evet diyenlerin oranı %62,7 ve hayır diyenlerin oranı ise %37,3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.21. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların futbol oyun kurallarını takip edip etmemelerine göre frekans dağılımı

Futbol oyun kuralları ile ilgili basın açıklamalarını takip etme	n	%
Evet	57	38,0
Hayır	93	62,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.21’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların futbol oyun kuralları ile ilgili FİFA’ nın, UEFA’ nın ve TFF’ nin basın açıklamalarını takip etmeleri ile ilgili oranlara bakıldığında; evet diyenlerin oranı %38,0 ve hayır diyenlerin oranı ise %62,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.22. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların stadyumda maç seyretme sıklıklarına göre dağılımı

Stadyumda maç seyretme sıklığı ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Stadyumda maç seyretme sıklığı	Maç olduğunda her hafta	n	59	29	88
		%	%78,6	%38,6	%58,7
	Ayda iki defa	n	12	28	40
		%	%16,0	%37,4	%26,7
	Ayda bir defa ve üstü	n	4	18	22
		%	%5,4	%24,0	%14,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=25,536 sd=2 p=0,000

Çizelge 4.22 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların stadyumda maç seyretme sıklık oranları; maç olduğunda her hafta maça gidenlerin oranı %78,6, ayda iki defa maç izlemeye gidenlerin oranı %16,0, ayda bir defa veya daha az sıklıkla maça gidenlerin oranı %5,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların stadyumda maç seyretme sıklık oranları; maç olduğunda her hafta maça gidenlerin oranı %38,6 ayda iki defa maç izlemeye gidenlerin oranı %37,4, ayda bir defa veya daha az sıklıkla maça gidenlerin oranı %24,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.22’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların stadyumda maç seyretme sıklıkları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.23. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların stadyumda maçları nereden seyrettiklerine göre dağılımı

Stadyumda maç seyretme yeri ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Stadyumda nereden maçın seyredildiği	Maraton	n	5	24	29
		%	%6,6	%32,0	%19,3
	Açık	n	6	23	29
		%	%8,0	%30,6	%19,3
	Kale arkası	n	64	28	92
		%	%85,4	%36,4	%61,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare =36,501 sd=2 p=0,000

Çizelge 4.23 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların stadyumda maçı stadyumun hangi bölümünde seyrettiklerinin oranları; maraton tribününden (kapalı A ve B) seyredenlerin oranı %3,3, açık tribünden seyredenlerin oranı %4,0, kale arkasından seyredenlerin oranı ise %42,7 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların stadyumda, maçı stadyumun hangi bölümünde seyrettiklerinin oranları ise; maraton tribününden (kapalı A ve B) seyredenlerin oranı %16,0, açık tribünden seyredenlerin oranı %15,3, kale arkasından seyredenlerin oranı ise %18,7 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.23'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların stadyumda maçı stadyumun hangi bölümünde seyrettikleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.24. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların stadyumda maçlara katılım şekillerine göre dağılımı

Maçlara katılım şekli ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Maçlara katılım şekli	Bireysel	n	8	26	34
		%	%10,6	%34,6	%22,7
	Arkadaşlarla, ailemle ve diğer	n	5	45	50
		%	%6,6	%60,0	%33,3
	Taraftar grubuyla	n	62	4	66
		%	%82,6	%5,4	%44,0
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=92,499 sd=2 p=0,000

Çizelge 4.24 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların stadyumdaki maçlara katılım şekillerinin oranları; bireysel maçlara katılanların oranı %10,6, arkadaşlarıyla-ailesiyle maçlara katılanların oranları %6,6, taraftar gruplarıyla maçlara katılanların oranları ise % 82,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların stadyumdaki maçlara katılım şekillerinin oranları ise; bireysel maçlara katılanların oranı %34,6, arkadaşlarıyla-ailesiyle maçlara katılanların oranları %60,0, taraftar gruplarıyla maçlara katılanların oranları ise % 5,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.24'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların stadyumda maçlara katılım şekilleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.25. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların şifreli kanallardan futbol maçlarını nerede seyrettiklerine göre frekans dağılımı

Şifreli kanallardan futbol maçlarını nereden seyrettikleri	n	%
Evde	44	29,3
Kıraathanede	41	27,3
Diğer	11	7,3
Seyretmem	54	36,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.25'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların şifreli kanallardan futbol maçlarını nerede seyrettiklerine bakıldığında; evde seyredenlerin oranı %29,3, kiraathanede seyredenlerin oranı %27,3, diğer mekânlarda seyredenlerin oranı %7,3 ve seyretmeyenlerin oranı ise %36,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.26. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların futbol ile ilgili şans oyunu oynayıp oynamamalarına göre dağılımı

Futbol ile ilgili şans oyunu oynama ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Futbol ile ilgili şans oyunu oynama	Evet	n	43	35	78
		%	%57,4	%46,6	%52,0
	Hayır	n	32	40	72
		%	%42,6	%53,4	%48,0
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=1,709 sd=1 p=0,191

Çizelge 4.26 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların futbol ile ilgili şans oyunu oynama oranlarına bakıldığında; evet diyenlerin oranı %57,4, hayır diyenlerin oranı ise %42,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların futbol ile ilgili şans oyunu oynama oranları ise; evet diyenlerin oranı %46,6 ve hayır diyenlerin oranı ise %53,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.26'da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların futbol ile ilgili şans oyunu oynamaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.27. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların 5149 sayılı yasadan haberdar olmalarına göre dağılımı

5149 Sayılı Şiddet Yasasından haberdar olma ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
5149 sayılı yasadan haberdar olma	Evet	n	34	32	66
		%	%45,4	%42,6	%44,0
	Hayır	n	41	43	84
		%	%54,6	%57,4	%56,0
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=0,108 sd=1 p=0,742

Çizelge 4.27 incelendiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların 5149 sayılı şiddet yasasından haberdar olmaları ile ilgili oranlara bakıldığında; evet diyenlerin oranı %45,4, hayır diyenlerin oranı ise %54,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların 5149 sayılı

şiddet yasasından haberdar olmaları ile ilgili oranlara bakıldığında; evet diyenlerin oranı %42,6, hayır diyenlerin oranı ise %57,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.27da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların 5149 sayılı şiddet yasasından haberdar olmaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı görülmektedir.

Çizelge 4.28. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların takımlarının antrenmanlarına gitmelerine göre frekans dağılımı

Örgütlü taraftarların taraftarı olduğu takımın antrenmanlarına Gitmesi	n	%
Evet	46	61,3
Hayır	29	38,7
Toplam	75	100,0

Çizelge 4.28’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların, taraftarı oldukları takımın antrenmanlarını seyretmeye gitmeleri ile ilgili oranlara bakıldığında; evet diyenlerin oranı %61,3, hayır diyenlerin oranı ise %38,7 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.29. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların takımlarının deplasman maçlarına gitmelerine göre frekans dağılımı

Örgütlü taraftarların taraftarı olduğu takımın deplasman maçlarına gitmeleri	n	%
Evet	44	58,7
Hayır	31	41,3
Toplam	75	100,0

Çizelge 4.29’da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların, taraftarı oldukları takımın yabancı saha maçlarına gitme oranlarına bakıldığında; evet diyenlerin oranı %58,7, hayır diyenlerin oranı ise %41,3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.30. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların dernek toplantılarına katılmalarına göre frekans dağılımı

Örgütlü taraftarların taraftarı olduğu derneğin toplantılarına katılma	n	%
Evet	48	64,0
Hayır	27	36,0
Toplam	75	100,0

Çizelge 4.30'da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların, taraftarı oldukları derneğin toplantılarına katılma oranlarına bakıldığında; evet diyenlerin oranı %64,0, hayır diyenlerin oranı ise %36,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.31. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların taraftarı oldukları grup üyeleri ile maç saati dışında görüşmelerine göre frekans dağılımı

Örgütlü taraftarların taraftarı olduğu derneğin üyeleri ile maç saati dışında görüşmeleri	n	%
Evet	54	72,0
Hayır	21	28,0
Toplam	75	100,0

Çizelge 4.31'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların, taraftarı oldukları derneğin üyeleri ile maç saati dışında görüşmelerinin oranlarına bakıldığında; evet diyenlerin oranı %72,0, hayır diyenlerin oranı ise %28,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.32. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarların tribün liderleriyle görüşmelerine göre frekans dağılımı

Örgütlü taraftarların maç öncesi tribün liderleriyle görüştüğü konular	n	%
Sahaya bir şey atılıp atılmayacağı	6	8,0
Takım lehine atılacak sloganlar	31	41,3
Kulüp yöneticilerinin pretosto edilip edilmeyeceği	16	21,3
Küfür edilip edilmeyeceği	11	14,7
Diğer	4	5,3
Görüşmem	7	9,3
Toplam	75	100,0

Çizelge 4.32’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların, maç öncesi tribün liderleriyle hangi konular hakkında görüşmelerine ilişkin oranlara bakıldığında; sahaya bir şey atılıp atılmayacağı %8,0, takım lehine atılacak sloganlar %41,3, kulüp yöneticilerinin pretosto edilip edilmeyeceği %21,3, küfür edilip edilmeyeceği %14,7, diğer %5,3 ve tribün liderleriyle görüşmem diyenlerin oranı ise %9,3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.33. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takım renklerini maç esnasında taşımalarına göre dağılımı

Taraftarı olduğu takımın renklerini maç esnasında taşıma ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Taraftarı olduğu takımın renklerini maç esnasında taşıma	Evet	n	69	39	108
		%	%92,0	%52,0	%72,0
	Hayır	n	6	36	42
		%	%8,0	%48,0	%28,0
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=29,762 sd=1 p=0,000

Çizelge 4.33 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların takım renklerini maç esnasında taşıma oranları; evet diyenlerin oranı %92,0, hayır diyenlerin oranı ise %8,0 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların takım renklerini maç esnasında taşıma oranları ise; evet diyenlerin oranı %52,0, hayır diyenlerin oranı ise %48,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.33'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların takım renklerini maç esnasında taşımaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.34. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takım renklerini stadyum dışında taşımalarına göre dağılımı

Taraftarı olduğu takımın renklerini stadyum dışında taşıma ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Taraftarı olduğu takımın renklerini stadyum dışında taşıma	Evet	n	62	21	83
		%	%82,6	%28,0	%55,3
	Hayır	n	13	54	67
		%	%17,4	%72,0	%44,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=45,343 sd=1 p=0,000

Çizelge 4.34 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların takım renklerini stadyum dışında taşıma oranları; evet diyenlerin oranı %82,6, hayır diyenlerin oranı %17,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların takım renklerini stadyum dışında taşıma oranları ise; evet diyenlerin oranı %28,0, hayır diyenlerin oranı ise %72,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.34'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların takım renklerini stadyum dışında taşımaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.35. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların maç günlerinde alkol almalarına göre dağılımı

Maç günlerinde alkol alma ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Maç günlerinde alkol alma	Evet	n	16	7	23
		%	%21,4	%9,4	%15,3%
	Hayır	n	59	68	127
		%	%78,6	%90,6	%84,7%
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	100,0%

Ki-kare=4,160 sd=1 p=0,041

Çizelge 4.35 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların maç günlerinde alkol alma oranları; evet diyenlerin oranı %21,4, hayır diyenlerin oranı ise %78,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların maç günlerinde alkol alma oranları ise; evet diyenlerin oranı %9,4, hayır diyenlerin oranı ise %90,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.35'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların maç günlerinde alkol almaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.36. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların maç günlerinde kesici ve delici alet taşımalarına göre dağılımı

Maç günlerinde alet taşıma ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Maç günlerinde alet taşıma	Evet	n	16	6	22
		%	%21,4	%8,0	%14,7
	Hayır	n	59	69	128
		%	%78,6	%92,0	%85,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=5,327 sd=1 p=0,021

Çizelge 4.36 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların maç günlerinde alet taşıma oranları; evet diyenlerin oranı %21,4, hayır diyenlerin oranı ise %78,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların maç günlerinde alet taşıma oranları ise; evet diyenlerin oranı %8,0, hayır diyenlerin oranı ise %92,0 görülmektedir.

Çizelge 4.36'da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların maç günlerinde alet taşımaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.37. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların kavga içerisinde yer almalarına göre dağılımı

Kavga içerisinde yer alma ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Kavga içerisinde yer alma	Evet	n	31	7	38
		%	%41,4	%9,4	%25,3
	Hayır	n	44	68	112
		%	%58,6	%90,6	%74,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=20,301 sd=1 p=0,000

Çizelge 4.37 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların kavga içerisinde yer alma oranları; evet diyenlerin oranı %41,4, hayır diyenlerin oranı ise %58,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların kavga içerisinde yer alma oranları ise; evet diyenlerin oranları %9,4, hayır diyenlerin oranı ise %90,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.37'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların kavga içerisinde yer almaları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.38. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların herhangi bir kavga içerisinde yer aldıktan sonra gözaltına alınmalarına göre frekans dağılımı

Herhangi bir kavga içerisinde yer aldıktan sonra gözaltına alınma	n	%
Evet	11	28,9
Hayır	27	71,1
Toplam	38	100,0

Çizelge 4.38’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların herhangi bir kavga içerisinde yer aldıktan sonra gözaltına alınmaları ile ilgili oranlara bakıldığında; evet diyenlerin oranı %28,9, hayır diyenlerin oranı ise %71,1 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.39. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların giriş biletlerini nasıl temin ettiklerine göre dağılımı

Giriş biletlerinin nasıl temin edildiği ve üyelik		n	Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Giriş biletlerinin nasıl temin edildiği	Kendim	n	62	70	132
		%	%82,6	%93,4	88,0%
	Amigolardan, arkadaşlarımdan, yöneticilerden ve diğer	n	13	5	18
		%	%17,4	%6,6	12,0%
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	100,0%

Ki-kare=4,040 sd=1 p=0,044

Çizelge 4.39 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların giriş biletlerinin temin etme oranları; kendileri temin edenlerin oranı %82,6, amigolardan, arkadaşlardan ve yöneticilerden temin edenlerin oranı ise %17,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların giriş biletlerinin temin etme oranları ise; kendileri temin edenlerin oranı %93,4, amigolardan, arkadaşlardan ve yöneticilerden temin edenlerin oranı ise %6,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.39’da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların giriş biletlerinin nasıl temin edildiği arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.40. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların hakemin taraftarı oldukları takım lehine yanlış karar verdiklerinde ne yaptıklarına göre dağılımı

Hakemin, taraftarı olduğu takım lehine yanlış karar vermesi ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
			Evet	Hayır		
Hakemin, taraftarı olduğu takım lehine yanlış karar vermesi durumunda	Hakeme küfredirim	n	30	11	41	
		%	%40,0	%14,6	%27,3	
	Yabancı madde atarım	n	7	6	13	
		%	%9,4	%8,0	%8,7	
	Federasyona, yöneticilere ve karşı takıma yönelik tezahürat yaparım	n	5	18	23	
		%	%6,6	%24,0	%15,3	
	Yuhalarım, ıslıklarım ve bağırırım	n	29	18	47	
		%	%38,6	%24,0	%31,3	
	Herhangi bir şey yapmam ve diğer	n	4	22	26	
		%	%5,4	%29,4	%17,3	
	Toplam		n	75	75	150
			%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=31,266 sd=4 p=0,000

Çizelge 4.40 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların hakemin taraftarı olduğu takım lehine yanlış karar vermesine gösterilecek tepkilerin oranları; hakeme küfredenlerin oranı %40,0, sahaya yabancı madde atanların oranı %9,4, federasyona, yöneticilere ve karşı takıma yönelik tezahürat yapanların oranı %6,6 ve herhangi bir şey yapmayanların oranı ise %5,4 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların hakemin taraftarı olduğu takım lehine yanlış karar vermesine gösterilecek tepkilerin oranları ise; hakeme küfredenlerin oranı %14,6, sahaya yabancı madde atanların oranı %8,0, federasyona, yöneticilere ve karşı takıma yönelik tezahürat yapanların oranı %24,0 ve herhangi bir şey yapmayanların oranı ise 29,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.40'da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların hakemin taraftarı olduğu takım lehine yanlış karar vermesine gösterilecek tepkiler arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.41. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takımları yenildiğinde ne tür tepkiler verdiklerine göre dağılımı

Taraftarı olduğu takımın yenilmesine verilen tepkiler ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Taraftarı olduğu takımın yenildiği zaman ne yaparsınız	Sahaya yabancı madde atarım	n	7	4	11
		%	%9,4	%5,4	%7,3
	Futbolculara küfredirim	n	9	6	15
		%	%12,0	%8,0	%10,0
	Bundan sonraki maçlara gelmem	n	5	11	16
		%	%6,6	%14,6	%10,7
	Yöneticilere küfredirim	n	8	11	19
		%	%10,6	%14,6	%12,7
	Antrenöre küfredirim	n	15	10	25
		%	%20,0	%13,4	%16,7
Üzülürüm ve kahrolurum	n	26	5	31	
	%	%34,6	%6,6	%20,7	
Herhangi bir şey yapmam ve diğer	n	5	28	33	
	%	%6,6	%37,4	%22,0	
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=35,398 sd=6 p=0,000

Çizelge 4.41 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların taraftarı oldukları takım yenildiği zaman ne yaptıklarına bakıldığı zaman; sahaya yabancı madde atanların oranı %9,4, futbolculara küfredenlerin oranı %12,0, bundan sonraki maçlara gelmeyenlerin oranı %6,6, yöneticilere küfredenlerin oranı %10,6, antrenöre küfredenlerin oranı 20,0, üzülrüm ve kahrolurum diyenlerin oranı %34,6, herhangi bir şey yapmayanların oranı ise %6,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların taraftarı oldukları takım yenildiği zaman ne yaptıklarının oranlarına bakıldığında zaman ise; sahaya yabancı madde atanların oranı %5,4, futbolculara küfredenlerin oranı %8,0, bundan sonraki maçlara gelmeyenlerin oranı %14,6, yöneticilere küfredenlerin oranı %14,6, antrenöre küfredenlerin oranı 13,4, üzülrüm ve kahrolurum diyenlerin oranı %6,6, herhangi bir şey yapmayanların oranı ise %37,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.41'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların takımları yenildiği zaman ne yaptıkları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.42. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların takımları yendiği zaman ne yaptıklarına göre dağılımı

Taraftarı olduğu takımın yendiği zaman ne yapıldığı ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
			Evet	Hayır		
Taraftarı olunan takımın yendiği zaman ne yapıldığı	Araç konvoyu yaparız	n	7	13	20	
		%	%9,4	%17,4	%13,3	
	Dernekte kutlama yaparız	n	24	6	30	
		%	%32,0	%8,0	%20,0	
	Birahaneye gideriz	n	4	5	9	
		%	%5,4	%6,6	%6,0	
	Stadyum dışında kutlama yaparız	n	32	14	46	
		%	%42,6	%18,6	%30,7	
	Herhangi bir şey yapmam ve diğer	n	8	37	45	
		%	%10,6	%49,4	%30,0	
	Toplam		n	75	75	150
			%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=38,443 sd=4 p=0,000

Çizelge 42 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların takımları yendiği zaman ne yaptıklarına ilişkin oranlara bakıldığında; araç konvoyu yapanların oranı %9,4, dernekte kutlama yapanların oranı %32,0, birahaneye gidenlerin oranı %5,4, stadyum dışında kutlama yapanların oranı %42,6, herhangi bir şey yapmadan stadyumu terk edenlerin oranı ise %10,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların takımları yendiği zaman ne yaptıklarına ilişkin oranlara bakıldığı zaman ise; araç konvoyu yapanların oranı %17,4, dernekte kutlama yapanların oranı %8,0, birahaneye gidenlerin oranı %6,6, stadyum dışında kutlama yapanların oranı %18,6, herhangi bir şey yapmadan stadyumu terk edenlerin oranı ise %49,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.42’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların takımları yaptıkları karşılaşmayı yendikleri zaman ne yaptıkları arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çizelge 4.43. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların yabancı maddelerin saha içine nasıl alındığına dair görüşlerine göre dağılımı

Yabancı maddelerin saha içerisine nasıl alındığı ve üyelik		n	Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Yabancı maddelerin saha içine nasıl alındığı	Yeterli düzeyde aramanın yapılmadığı	n	41	33	74
		%	%54,6	%44,0	%49,3
	Ev sahibi takım olmanın avantajının kullanıldığı	n	23	24	47
		%	%30,6	%32,0	%31,3
	Kulüp yöneticilerinin yardımcı olması	n	5	7	12
		%	%6,6	%9,4	%8,0
	Diğer	n	6	11	17
		%	%8,0	%14,6	%11,3
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=2,690 sd=3 p=0,442

Çizelge 4.43 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların yabancı maddelerin nasıl saha içerisine alındığına dair oranlarına bakıldığında; yeterli düzeyde aramanın yapılmadığını beyan edenlerin oranı %54,6, ev sahibi takım olmanın avantajının kullanıldığını söyleyenlerin oranı %30,6, kulüp yöneticilerinin yardımcı olduğunu söyleyenlerin oranı ise %6,6 ve diğerlerinin oranı ise %8,0 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların yabancı maddelerin nasıl saha içerisine alındığına dair oranlarına bakıldığında zaman ise; yeterli düzeyde aramanın yapılmadığını beyan edenlerin oranı %44,0, ev sahibi takım olmanın avantajının kullanıldığını söyleyenlerin oranı %32,0, kulüp yöneticilerinin yardımcı olduğunu söyleyenlerin oranı ise %9,4 ve diğerlerinin oranı ise %14,6 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.43'de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların yabancı maddelerin saha içerisine nasıl alındığı arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.44. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor yazarlarının şiddeti tetikleyip tetiklemediklerine ilişkin görüşlerine göre frekans dağılımı

Spor yazarları şiddeti tetikliyor mu?	n	%
Evet	77	51,3
Hayır	73	48,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.44’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların spor yazarlarının açıklamalarının şiddeti tetikleyip tetiklemediklerine ilişkin frekans dağılımlarına bakıldığında; evet diyenlerin oranı %51,3, hayır diyenlerin oranı ise %48,7 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.45. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor yazarlarının hangi söylemleri şiddeti tetikledikleri görüşlerine göre frekans dağılımı

Spor yazarlarının şiddeti tetikleyen söylemleri	n	%
Kulüp yöneticilerinin takım lehine yanlış karar verdiklerini söylemeleri	14	18,2
Takım oyuncularının takıma zarar verdiklerini söylemeleri	13	16,9
Antrenörlerin takımı yönetemediklerini söylemeleri	11	14,3
Takımların yanlış transfer politikası uyguladıklarını söylemeleri	12	15,6
Taraftarlar hakkında yanlış beyanda bulunmaları	27	35,1
Toplam	77	100,0

Çizelge 4.45’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların spor yazarlarının hangi söylemlerinin şiddeti tetiklediklerine ilişkin oranlara bakıldığında; kulüp yöneticilerinin takım lehine yanlış karar verdiklerini söylemelerine ilişkin orana bakıldığında %18,2,

takım oyuncularının takıma zarar verdiklerini söylemelerine ilişkin orana bakıldığında %16,9, antrenörlerin takımı yönetemediklerini söylemelerine ilişkin orana bakıldığında %14,3, takımların yanlış transfer politikası uyguladıklarını söylemelerine ilişkin orana bakıldığında %15,6 ve taraftarlar hakkında yanlış beyanda bulunmaları ile ilgili oranlara bakıldığında ise %35,3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.46. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların spor sahalarında yaşanan şiddetin sorumlusu olarak kimleri gördüklerine ilişkin görüşlerine göre dağılımı

Spor sahalarında şiddetin sorumlusu ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam	
			Evet	Hayır		
Sizce stadyumlarda yaşanan şiddetin sorumlusu kimdir?	Kulüp yöneticileri	n	16	18	34	
		%	%21,4	%24,0	%22,7	
	Medya	n	10	13	23	
		%	%13,4	%17,4	%15,3	
	Hakem	n	21	17	38	
		%	%28,0	%22,6	%25,3	
	Antrenörler ve futbolcular	n	8	12	20	
		%	%10,6	%16,0	%13,3	
	Takım taraftarları	n	6	9	15	
		%	%8,0	%12,0	%10,0	
	Güvenlik güçleri	n	14	6	20	
		%	%18,6	%8,0	%13,3	
	Toplam		n	75	75	150
			%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=5,530 sd=5 p=0,355

Çizelge 4.46 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların stadyumlarda yaşanan şiddetin sorumlusu olarak belirttikleri oranlara bakıldığında; kulüp yöneticileri %21,4, medya %13,4, hakem %28,0, antrenörler ve futbolcular %10,6, takım taraftarları %8,0, güvenlik güçleri %18,6 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların şiddetin sorumlusu olarak belirttikleri oranlar ise; kulüp yöneticileri %24,0, medya %17,4, hakem %22,6, antrenörler ve futbolcular %16,0, takım taraftarları %12,0, güvenlik güçleri %8,0 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.46'da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların stadyumlarda yaşanan şiddetin sorumlusu olarak kimleri gördükleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Çizelge 4.47. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların güvenlik güçleri ile ilgili görüşlerine göre dağılımı

Taraftarların güvenlik güçleri ile ilgili görüşleri ve üyelik			Herhangi bir taraftar derneğine üyelik		Toplam
			Evet	Hayır	
Taraftarların güvenlik güçleri ile ilgili görüşleri	Şiddeti engeller	n	21	53	74
		%	%28,0	%70,6	%49,3
	Şiddeti tetikler	n	27	6	33
		%	%36,0	%8,0	%22,0
	Şiddeti görmezden gelir	n	27	16	43
		%	%36,0	%21,4	%28,7
Toplam		n	75	75	150
		%	%100,0	%100,0	%100,0

Ki-kare=30,015 sd=2 p=0,00

Çizelge 4.47 incelendiğinde; herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarların güvenlik güçlerine ilişkin görüşlerine ilişkin oranları; şiddeti engeller diyenlerin oranı %28,0, şiddeti tetikler diyenlerin oranı %36,0, şiddeti görmezden gelir diyenlerin oranı ise % 36,0 olduğu görülmektedir. Herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan taraftarların güvenlik güçlerine ilişkin görüşlerinin oranları ise; şiddeti engeller diyenlerin oranı %70,6, şiddeti tetikler diyenlerin oranı %8,0, şiddeti görmezden gelir diyenlerin oranı ise % 21,4 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.47’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların güvenlik güçlerine ilişkin görüşleri arasında gözlenen bu farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.48. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların inanç ile şiddet arasındaki görüşlerine ilişkin beyanlarına göre frekans dağılımı

Şiddete başvurular inançsız mı?	n	%
Evet	46	30,7
Hayır	104	69,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.48’de yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların şiddet ile inanç arasındaki ilişkinin oranlarına bakıldığında; evet diyenlerin oranı %30,7 ve hayır diyenlerin oranı %69,3 olduğu görülmektedir.

Çizelge 4.49. Herhangi bir taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftarlar ile üye olmayan örgütsüz taraftarların dindarlık ile şiddet arasındaki görüşlerine ilişkin beyanlarına göre frekans dağılımı

Dindarlar şiddete daha az eğilimli mi?	N	%
Evet	37	24,7
Hayır	113	75,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.49'da yer alan bulgular değerlendirildiğinde, herhangi bir taraftar derneğine üye olan taraftarlar ile üye olmayan taraftarların Dindarların daha az şiddet eğilimli olduklarına dair görüşlerinin bakıldığında; evet diyenlerin oranı 24,7 ve hayır diyenlerin oranı 75,3 olduğu görülmektedir.

5.TARTIŞMA

Araştırma, sporu sosyal bir olgu olarak kavramsallaştırmada örgütlülük ve şiddet gibi iki temel kavramın önemine dikkat çekmiştir. Bu ekseninde herhangi bir taraftar derneğine üyelik, örgütlülüğü tanımlamada temel bir gösterge olarak benimsenmiştir. Taraftar derneğine üye olan örgütlü taraftar ile örgütsüz taraftar grupları arasında şiddeti betimlediği varsayılan temel göstergeler açısından bir farklılaşmanın olup olmadığını betimleyebilmek araştırmanın temel amacını oluşturmuştur. Araştırmada örgütlülük ve örgütlü olmama ekseninde farklı taraftar gruplarının şiddet davranışı sergilemeleri, taraftarların sosyo-demografik özellikleri ile ilişkilendirerek şiddet davranışının olası sosyolojik nedenleri hakkında bilgi üretmek de hedeflenmiştir.

Araştırmanın kuramsal kısmına ilişkin alanla ilgili taramalarda yer alan çalışmalar genel olarak spor-şiddet ilişkisiyle bağlantılıdır. Sporda örgütlülük hakkında sosyolojik bilgi üretmeye yönelik çalışma oldukça sınırlıdır. Sosyoloji literatüründe modernleşme ile birlikte ele alınan örgütlülük, çağdaş ve gelişmiş bir toplum olabilmenin önkoşulları arasında yer alırken, örgütlenme ile ilgili olarak spor sosyolojisi alanında bu yöndeki çalışmalar oldukça az ele alınmıştır. Çalışma spor sosyolojisi alanında yer alan böyle bir boşluğu giderme yönünde bir öneme sahiptir.

Bu çalışmada yapısal işlevselcilik ve çatışma kuramının yaklaşımları ele alınmıştır. Çalışmanın temel kavramları, taraftarlık ve şiddet olgusu, her iki kuramın temel sayıtlıları içerisinde değerlendirilmiş ve bu kuramsal yaklaşımların içerisinde örgütlenme, çatışma ve yabancılaşma ile ilgili sorunlar da betimlenmiştir.

Araştırmada taraftarlığı herhangi bir dernek çatısı altında yürütmeyen, taraftarı olduğu takımla arasındaki bağı bireysel olarak kuran taraftarlar örgütsüz, herhangi bir taraftar derneğine üye olan kesim ise örgütlü olarak tanımlanmıştır.

Örgütlü ve örgütsüz taraftarların genel sosyo demografik yapıları ve şiddet eğilimleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın bulunduğu çalışmada elde edilen bulgularla desteklenmiştir.

Araştırmada örgütlü/örgütsüz taraftarların sosyo-demografik yapıları belirlenmiştir. Böylelikle herhangi bir taraftar derneğine üye olan ve olmayan taraftarlar

arasında sosyo-demografik nitelikleri açısından bir farklılaşmanın olup olmadığı da ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmaya katılan taraftarların yaş parametreleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Örgütlü taraftarların 20 yaş altı ve 21-30 yaş aralığında yoğunlaştığını, örgütsüz taraftarların ise 41 yaş ve üstünde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Sosyo-demografik nitelikleri dikkate alan benzer çalışmalarda seyircilerin büyük çoğunluğunu 21-25 ve 26-30 yaş arasındakiler oluşturmaktadır (40). Örgütlü taraftarların orta yaş altı grupta yer almaları, gençlerin örgütlenme yeterliliklerinin yüksek olduğunu gösterebilir. Orta yaş ve sonrasında meslek sahibi olma ve evlilik gibi sorumluluklar sporda örgütlenmeyi engelleyici bir unsur olarak ele alınabilir. Oysa modern toplumların genel karakteristiği toplum üyelerinin yaş seviyesi ilerledikçe örgütlülük eğiliminin artmasıdır. Sonuç olarak yaş değişkeni açısından modern toplumlarda örgütlü olma eğiliminin futbol taraftarlığında karşılığının olmadığı belirtilebilir.

Araştırmaya katılan taraftarların cinsiyetleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Bunun nedeni örgütlü/örgütsüz taraftarların büyük çoğunluğunun erkek olmasıdır. Yapılan çalışmalarda taraftarların %91,3'ünün erkek olduğu bulunmuştur (41). Yapılan bu çalışmanın sonuçları araştırma sonuçlarımız ile örtüşmektedir. Bu durum toplumsal cinsiyet stereotipleri ile yakından ilişkilidir. Genel olarak kamusal alanda, taraftarlık erkeğe ait bir alan olarak sunulmakta, sosyalizasyon süreciyle bu tür kalıplar bireye yerleştirilmektedir. Araştırmamızda sunulduğu gibi örgütlü ya da örgütsüz olarak taraftarlık olgusu erkeğe ait bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede kadının toplum içindeki konumu, erkeklerin spora bakış açısı, futbolun erkek oyunu olarak değerlendirilmesi, tribünlerde yaşanan şiddet olayları vb nedenler kadını örgütlü/örgütsüz taraftar olmasının önünde bir engel oluşturmuştur.

Çalışmamızda araştırmaya katılan taraftarların medeni durumları ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farklılaşma anlamlıdır. Yaş değişkeninde olduğu gibi medeni durumda da bekâr olan taraftarların genellikle örgütlü, evli olan taraftarların ise genellikle örgütsüz oldukları sonucu bulunmuştur. Bu konuda yapılan benzer bir çalışmada da taraftarların %51,3'ünün evli ve %48,7'sinin bekârlardan oluştuğu sonucu bulunmuştur (42). Bu çalışmada medeni durum görece birbirine yakın

olmasına karşın çalışmamızda bu farklılık daha belirgindir. Böylelikle futbol taraftarlığında örgütlülüğü tanımlayan iki temel boyut genç ve bekâr olmaktır. Bu durum taraftarların eğitim seviyeleri ile de desteklenmiş ve araştırmaya katılan taraftarların eğitim seviyeleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu ve örgütlü olan taraftarların eğitim seviyelerinin örgütsüz taraftarlara göre daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Futbol taraftarlığında genç, bekar, eğitim düzeyi düşük olan bireyler örgütlenme eğilimi göstermektedir. Sosyolojide modernleşme literatüründe yer alan eğitim seviyesi ve örgütlülük arasında yer alan pozitif korelasyon, çalışmamızda tamamen farklı olarak bulgulanmıştır. Bireylerin eğitim seviyeleri yükseldikçe futbol taraftarı olarak örgütlenmekten uzaklaşmakta, sporla kurduğu ilişkiyi daha bireysel düzeye çekmektedir.

Sosyo-demografik değişkenler arasında yer alan doğum yeri ile taraftarların örgütlü ve örgütsüz olmaları arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmamıştır. Mersin ilinde ikamet eden örgütlü/örgütsüz taraftarların çoğunluğunun Mersin doğumlu olduğu gözlemlenmiştir. Yoğun göç alan bu kente göç etmiş insanların, bu kentin takımını yeteri kadar desteklemedikleri sonucuna varabiliriz.

Araştırmaya katılan taraftarların oturdukları semt ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Mersin ilinde yapılan bir araştırmada mahallelerin gecekondulu, karma ve kentli olma durumları referans alındığında (43) , gecekondulu mahallelerde daha çok örgütlü taraftarların, kentli mahallelerde örgütsüz taraftarların ve karma mahallelerde her iki taraftar grubunun ikamet ettikleri söylenebilir. Bu sonuç özellikle spor sosyolojisi alanında önem taşımaktadır. Genç, bekar, eğitim düzeyi düşük ve gecekondulu bir örgütlü taraftar kitlesi söz konusudur. Mersin gibi yoğun göç karşısında kentleşme ve kentlileşme sorunları yaşayan kentlerde taraftar dernekleri, gecekondulu gençlerin kentle bütünleşme alanları ve kendi kimliklerini kurgulayabilme yerleri haline dönüşebilmektedir.

Araştırmamızda taraftarların meslekleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan örgütlü taraftarların mesleklerinin genellikle öğrenci ve örgütsüz taraftarların ise işçi-memur-emeklilerde yoğunlaştığı belirtilebilir. Bu çerçevede işçi, memur, emekli gibi farklı meslek gruplarında yer alan bireyler futbol taraftarlığı düzeyinde örgütlenmeye çok

yakın durmamakta, ancak herhangi bir düzenli ekonomik geliri olmayan ya da ekonomik gelir açısından diğer aile üyeleri tarafından desteklenen bireyler genellikle örgütlenmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalarda araştırmaya katılan taraftarların; %60,1'i işçi, %11,2 öğrenci, %7,3'ü serbest meslek ve %6,2'si ise serbest meslek olarak meslek gruplarına ayrılmıştır (40). Araştırma sonuçlarında da olduğu gibi işçi ve öğrenci meslek gruplarında yoğunlaşan taraftarlar örgütlülük açısından değerlendirildiğinde öğrencilerin daha çok örgütlendikleri belirtilebilir. Bu bulguya paralel olarak araştırmaya katılan taraftarların ekonomik gelirleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan örgütlü taraftarların ekonomik gelirlerinin düşük, örgütsüz taraftarların ise yüksek olması taraftarların meslekleri ile ilişkili olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan taraftarların boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, maç izlemede stadyumu mekan olarak nasıl kullandıkları ve maçlara katılım şekilleri, taraftarların örgütlü olup olmama durumları ile ilişkilidir.

Yapılan çalışmada taraftarların boş zamanlarını değerlendirmeleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Örgütlü taraftarların genellikle genç, öğrenci, işsiz ve ekonomik gelirlerin az olduğu göz önüne alındığında, bu taraftarların boş zaman faaliyetleri için ayıracakları zaman, bir meslek sahibi olan örgütsüz taraftarlara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Taraftarlık kapsamında yapılan bir araştırmada, taraftarların boş zamanlarını değerlenme oranlarına bakıldığında; 18,9'u gezme ve seyahat, %18,6'sı TV izleme, %14,7' si tiyatroya gitme, %14,0 dernek etkinlikleri, 13,1'i sağlık için spor yapma ve %9,8'i ise kitap okuma oranları(41), yaptığımız çalışmanın oranları ile bağdaşmamaktadır.

Araştırmaya katılan taraftarların maç izleme yeri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Örgütlü taraftarların genellikle stadyumun deniz tarafı kale arkasında, örgütsüz taraftarların ise maraton, açık ve kale arkasında stadyuma belli oranlarda dağılım göstererek maçları izledikleri görülmektedir. Sosyolojik bir kuramsal perspektif işığında örgütlü taraftarların grup, örgütsüz taraftarlar ise yığın kavramı içerisinde değerlendirdiğimizde, örgütlü taraftarları grubun ortak özelliği olan ortak mekânda birlikte hareket etme yeterliliğine sahip oldukları, örgütsüz taraftarların ise bireysel hareket ettiklerini söyleyebiliriz. Yine böyle bir yaklaşım çerçevesinde, örgütlü taraftarların maçlara katılım şekli taraftar

gruplarıyla gerçekleşmekte, örgütsüz taraftarların ise genellikle bireysel katılım olarak belirginleşmektedir. Bu durumda, grup ve yığın kavramları, örgütlü ve örgütsüz taraftarlar açısından karşılığını bulmaktadır.

Araştırmaya katılan taraftarların maç seyretme sıklıkları ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkında anlamlı olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan örgütlü/örgütsüz taraftarların %58,7' sinin maç olduğunda her hafta, %41,3' ünün ayda bir iki defa gittiği maç seyretmeye gittikleri sonucu alınmıştır. Literatürde yapılan bir araştırmaya katılan taraftarların %46,1'inin ekonomik durumu iyi olmadığı halde her zaman takımının yanında olduğunu ve %37,1'inin ise her hafta sonu maçlara gittiğinin sonuçlarını vermektedir (42). Özellikle örgütlü taraftarların öğrenci-işsiz ve ekonomik seviyelerinin düşük olduğu bilinmesine rağmen, her zaman destekledikleri takımların bütün maçlarına gitmeleri, yapılan bu çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Araştırmaya katılan taraftarların müzik dinleme türleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın da anlamlı olduğu bulunmuştur. Yaptığımız araştırma kapsamında araştırmaya katılan örgütlü taraftarların genellikle arabesk müzik dinlemeleri, örgütsüz taraftarların ise genellikle pop müzik dinlemeleri, taraftarların sosyo-demografik yapıları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Literatürde araştırmamıza benzer yapılan bir çalışmada taraftarların %64,7 arabesk müzik, %13,5 halk müziği ve %1,7'si ise rock müzik dinledikleri bulunmuştur (42). Yapılan bu araştırmada taraftarların genellikle arabesk müzik dinledikleri sonucu, araştırmamızdaki örgütlü taraftarların müzik dinleme tercihleri ile aynı sonucu vermektedir.

Araştırmaya katılan taraftarların 5149 sayılı şiddet yasasından haberdar olmaları ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur. Beden eğitimi ve spor yüksek okulu öğrencileri ile ilgili yapılan bir çalışmada 5149 sayılı şiddet yasasından haberdar olanların oranı %51, haberdar olmayanların oranı ise %49 olarak bulunmuştur (44). Bu çalışmanın sonuçları yaptığımız araştırma sonuçlarımız ile örtüşmektedir. Literatürde spor sahalarında yaşanan taraftar şiddeti ile ilgili yapılan çalışmalar tarandığında, taraftar şiddetin az görüldüğü ülkelerde, taraftarların suç ile ilgili yasal politikalar ve uygulamalara daha az ilgili oldukları görülmektedir. Bu bağlamda Kuzey Amerika'da yapılan çalışmada aynı sonuçlar elde edilmiştir (45).

Araştırmamızda örgütlü taraftarların genellikle destekledikleri takımın antrenmanına ve deplasman maçlarına gittikleri, dernek toplantılarına katıldıkları, dernek üyeleri ile maç saati dışında görüştükleri ve maç öncesi tribün liderleri ile görüşerek dernek binasından stadyuma geldikleri, takım renklerini stadyumda ve günlük hayatta kullandıkları, örgütsüz taraftarların ise genellikle destekledikleri takımları ve taraftar kitlesi ile bir ilişki ağı içerisinde olmadıkları bulgulanmıştır. Grup kavramı içerisinde değerlendirdiğimiz örgütlü taraftar kitlesinin yukarıda sıraladığımız benzer bedensel özellikler ve ortak ilgi parametreleriyle grubun ortak özelliklerini, yığın kavramı içerisinde değerlendirdiğimiz örgütsüz taraftarların ise sosyal yığının ortak özelliklerini bünyesinde taşıdığını söyleyebiliriz.

Araştırmaya katılan taraftarların maç günlerinde alkol almaları ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Örgütlü taraftarların maç günlerinde alkol alanların oranının örgütsüz taraftarlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Literatürde taraftarların şiddet eğilimi ile ilgili yapılan bir araştırmada, taraftarların destekledikleri takımlarının başarısı şiddeti arttırdığı ve bu şiddetin kutlama değil maç sonrası alkol kullanımını güdülediği sonucu (46), yaptığımız çalışmadaki taraftarların alkol kullanım oranlarının sonucu arasında paralellik bulunamamıştır. Bu araştırmanın sonuçları yaptığımız çalışma ile örtüşmemektedir.

Araştırmaya katılan taraftarların güvenlik güçlerine ilişkin görüşleri ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Yaptığımız çalışmada örgütlü taraftarların güvenlik güçlerine ilişkin görüşlerinde, güvenlik güçlerinin genellikle şiddeti tetiklediğini ve görmezden geldiğini, örgütsüz taraftarların ise genellikle güvenlik güçlerinin şiddet olaylarını engellediklerini beyan etmişlerdir. Güvenlik güçlerinin örgütlü taraftar kitlesinin stadyumda ortak mekan (kale arkası) olarak paylaştıkları yerde her an bir sorun çıkacakmış yaklaşımı ile yoğun güvenlik önlemi alması, şiddet olayları karşısında uyguladıkları yanlış politikalar (orantısız güç kullanımı, göz yaşartıcı bombanın kullanımı) vb nedenler, örgütlü taraftarların güvenlik güçleri ile ilgili görüşlerini bu nedenle olumsuzlaştırmaktadır. Literatürde yapılan bir araştırmada farklı türde güvenlik önlemlerinin şiddeti etkilemesi ve saldırgan taraftar kulüplerinin sayılarını kontrol altına almasını araştırmak için bir holiganizm modelini ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Holiganların şiddet eylemlerine karşı emniyet güçlerinin fark gözetken politikalar izlemesi şiddet olaylarını her zaman

azalttığı sonucu (47), yaptığımız çalışmadaki güvenlik güçlerinin şiddet olaylarına karşı izledikleri politikaların değiştirilmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırmaya katılan taraftarların hakemin taraftarı olduğu takım aleyhine karar vermesinde ve destekledikleri takımları yenildiği zaman gösterilecek tepkiler ile örgütlü olup olmama durumları arasında gözlenen farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Taraftarların gösterdikleri tepkileri şiddet eğilimi açısından değerlendirdiğimizde, örgütlü taraftarların örgütsüz taraftarlara oranla daha fazla şiddet eğilimi içerisinde oldukları sonucunu çıkarabiliriz.

Futbol taraftarlarının şiddet eğilimi üzerine yapılan bir çalışmada, fanatik futbol taraftarlarının ılımlı futbol taraftarlarından kendi kulüpleri ile daha güçlü bir bağ kurduklarında, taraftar dernekleri arasında daha keskin bir ayrımın ortaya çıktığını ve fanatik taraftarların şiddet olaylarına katılmalarının daha mümkün olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada, şiddet davranışının farklı fan kulüpleri ile ilişkili normlara bağlı olduğu varsayılmıştır. Dahası, şiddet olaylarına katılmanın sosyo-demografik değişkenlere bağlı olduğu hipotez haline gelmiştir. Şiddet olaylarına katılan futbol fanatiklerinin genellikle genç, işsiz ve düşük eğitilmiş olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (48). Bu çalışmadaki fanatik futbol taraftarlarının şiddet eğilimlerinin sosyo-demografik yapıları, araştırma konumuzdaki örgütlü taraftar kitlesinin sosyo-demografik yapıları ile paralellik göstermesi, araştırma konumuzun bulgularını desteklemektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Mersin İdman Yurdu futbol takımını destekleyen Genç Mersin İdman Yurdu Taraftarlar Derneğine üye örgütlü taraftarlar (kırmızı şeytanlar) ile herhangi bir taraftar derneğine üye olmayan örgütsüz taraftarlar arasında şiddet eğilimi açısından gözlenen farkın anlamlı olduğu görülmektedir.

Taraftarların sosyo-demografik yapılarına, spor-futbol kültürlerine ve üyelik ve şiddet eğilimlerine göre elde ettiğimiz bulgular değerlendirildiğinde;

- 1- Örgütlü taraftarların yaş seviyelerinin örgütsüz taraftarlara oranla daha düşük olduğu,
- 2- Örgütlü ve örgütsüz taraftarları cinsiyet bakımından değerlendirdiğimizde, kadın taraftarların erkeklere oranla az olduğu,
- 3- Örgütlü taraftarların genellikle bekâr, örgütsüz taraftarların ise genellikle evli olduğu,
- 4- Evli olan taraftarların genellikle 0 -2 arası çocuk sahibi olduğu,
- 5- Örgütlü taraftarların eğitim seviyesinin düşük, örgütsüz taraftarların ise eğitim seviyesinin yüksek olduğu,
- 6- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların anne-babalarının eğitim seviyelerinin genellikle ilkokul düzeyinde olduğu,
- 7- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların doğum yerlerinin genellikle Mersin olduğu,
- 8- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların Mersin iline göç enlerin ikamet etme sürelerinin genellikle 11-20 yıl arasında olduğu,
- 9- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların Mersin iline göç etme sebeplerinin genellikle ekonomik nedenlerden kaynaklı olduğu,
- 10- Örgütlü taraftarların genellikle gecekondü ve karma, örgütsüz taraftarların ise genellikle karma ve kentli mahallelerde ikamet ettikleri,
- 11- Örgütlü taraftarların genellikle mesleklerinin öğrenci, işsiz ve serbest meslek, örgütsüz taraftarların ise işçi-memur-emekli ve serbest meslekte yoğunlaştığı,
- 12- Örgütlü taraftarların ekonomik gelirlerinin genellikle düşük, örgütsüz taraftarların ise yüksek olduğu,

- 13- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların ailelerinin ekonomi gelirleri arasında bir farklılaşmanın olmadığı,
- 14- Örgütlü taraftarlar boş zamanlarını genellikle arkadaş gruplarıyla, örgütsüz taraftarlar ise spor yaparak ve müzik dinleyerek geçirdiği,
- 15- Örgütlü taraftarlar televizyondan genellikle spor programlarını, örgütsüz taraftarların ise genellikle haber, dizi ve belgesel programlarını seyrettikleri,
- 16- Örgütlü taraftarlar genellikle arabesk müzik, örgütsüz taraftarlar ise halk ve pop müzik dinledikleri,
- 17- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların spor yapma sıklıkları arasında bir farklılaşmanın olmadığı,
- 18- Örgütlü taraftarlar spor haberlerini genellikle televizyondan ve internette, örgütsüz taraftarlar ise televizyondan ve gazeteden seyrettikleri,
- 19- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların futbol dışındaki spor karşılaşmaları arasında bir farklılaşmanın olmadığı,
- 20- Örgütlü ve örgütsüz taraftarlar genellikle futbol ile ilgili yeni gelişmeleri takip etmedikleri,
- 21- Örgütlü taraftarların genellikle her hafta, örgütsüz taraftarların ise iki haftada bir maç izlemeye gittikleri,
- 22- Örgütlü taraftarlar maçları genellikle kale arkasında, örgütsüz taraftarların ise maraton ve açık tribünden seyrettikleri,
- 23- Örgütlü taraftarlar maçlara genellikle taraftar gruplarıyla, örgütsüz taraftarların ise arkadaş gruplarıyla ve bireysel katıldıkları,
- 24- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların şifreli kanallardan nerede maç seyrettikleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı,
- 25- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların futbol ile ilgili iddia oyunu oynamaları arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı,
- 26- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların çoğunun 5149 sayılı yasadan haberdar olmadıkları,
- 27- Örgütlü taraftarların genellikle, deplasman maçlarına, taraftarı oldukları takımın antrenmanlarına, dernek toplantılarına gittikleri, grup üyeleri ve tribün liderleri ile maç saati dışında görüştikleri,

- 28- Örgütlü taraftarların takım renklerini örgütsüz taraftarlara göre maç esnasında ve stadyum dışında daha çok taşıdıkları,
- 29- Örgütlü taraftarların maç günlerinde alkol alma oranlarının örgütsüz taraftarlara göre daha fazla olduğu,
- 30- Örgütlü taraftarların maç günlerinde alet taşımaları örgütsüz taraftarlara göre sayıca daha fazla olduğu,
- 31- Herhangi bir kavga içerisinde yer alma oranlarının örgütlü taraftarlarda daha fazla olduğu,
- 32- Örgütlü taraftarların herhangi bir kavga içerisinde bulunduktan sonra genellikle gözaltına alınmadığı,
- 33- Hakemin takım lehine yanlış karar vermesi sonucunda taraftarların verdikleri tepkiler bakımından, örgütlü taraftarların örgütsüz taraftarlardan daha fazla şiddet eğilimi içerisinde olduğu,
- 34- Taraftarı oldukları takımın yenilmesi durumunda verdikleri tepkiler bakımından, örgütlü taraftarların örgütsüz taraftarlardan daha fazla şiddet eğilimi içerisinde olduğu,
- 35- Taraftarı oldukları takımın yenmesi durumunda verdikleri tepkiler bakımından, örgütlü taraftarların dernekte ve stadyum dışında kutlama yaptıkları, örgütsüz taraftarların ise araç konvoyu yapıp stadyum dışında kutlama yaptıkları,
- 36- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların yabancı maddelerin nasıl saha içerisine alındığına dair görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı,
- 37- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların spor yazarlarının açıklamalarının şiddeti tetikleyip tetiklemediği hakkındaki görüşleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı,
- 38- Spor yazarlarının genellikle taraftarlar hakkında yanlış beyanda buldukları,
- 39- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların spor sahalarında yaşanan şiddetin sorumlusunun kim olduğuna dair görüşlerinin genellikle hakem ve kulüp yöneticilerinin olduğu,
- 40- Örgütlü taraftarların güvenlik güçleri ile ilgili görüşleri alındığında, genellikle şiddeti tetikledikleri ve görmezden geldiklerini, örgütsüz taraftarların ise şiddeti engellediklerini beyan ettikleri,

41- Örgütlü ve örgütsüz taraftarların inanç, dindarlık ile şiddet arasındaki ilişkiye dair görüşleri alındığında, anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir.

Sonuç olarak; futbolda örgütlü taraftarların şiddet eğiliminin örgütsüz taraftarlara oranla daha fazla olduğu söylenebilir.

Sporda ve özellikle de futbolda yaşanan şiddet olaylarının önlenmesi ve asgariye düşürülebilmesi için, elde ettiğimiz veriler değerlendirilerek, sosyolojik olarak makro düzeyde metropol kentlerde örgütlülük, yabancılaşma ve şiddet üzerine araştırmaların yapılması önerilir.

7. KAYNAKLAR

1. **Özmen H.** Futbol, Holiganizm ve Medya. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, **2000**.
2. **Sungur H.** Sporda Şiddet ve Saldırganlığın Psikoloji ve Sosyolojik Durumu Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, **2003**.
3. **Talimciler A.** Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, **1998**.
4. **Çağlayan H. Fişekcioğlu B.** Futbol Seyircisini Şiddete Yönelten Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, **2003**.
5. **Fişek K.** Türkiye Spor Tarihi. 1.Baskı, İstanbul, Gerçek yayınevi, **1985**: 21-35.
6. **Amman T.** Sporda Sosyal Bilimler. 1.Baskı, İstanbul:Alfa Yayınevi, **2000**: 101-133.
7. **Amman T.** Spor Sosyolojisi Ders Notları. İstanbul, **1994**: 35-48.
8. **Doğan İ.** Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Ruhu. *Düşünen Siyaset*, **1999**: 1(2): 75-78.
9. **Aydın B. ve Hatipoğlu D.** Endüstriyel Futbol Çağında Taraftarlık. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, **2008**; 3(26): 299-300.
10. **Galeano E.** Gölgede ve Güneşte Futbol. 1. Baskı, İstanbul: Eko Basımevi, **1997**: 16-17.
11. **Fichter J.** Sosyoloji Nedir?. 2. Baskı, Ankara: Atilla Kitapevi, **1994**: 46-57.
12. **Voigt D.** Spor Sosyolojisi. 1. Baskı, İstanbul: Alkım Yayınevi, **1998**: 124-125.
13. **Poloma M.** Çağdaş Sosyoloji Kuramları. 1. Baskı, Ankara: Gündoğan Yayınları, **1993**: 37.
14. **Öncü A.** Örgüt Sosyolojisi, 1. Baskı, Ankara: Turhan Kitapevi, **1982**: 45-52.
15. **Ünsal A.** Genişletilmiş Şiddet Tipolojisi. *Cogito*, **1996**; (6-7): 29-30.
16. **Simmel G.** Modern Kültürde Çatışma, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, **2008**: 78-91.
17. **Fişek K.** Spor Yönetimi. 2.Baskı, Ankara: Bağırhan Yayınevi, **1998**: 34-36.
18. **Öztürk F.** Toplumsal Boyutlarıyla Spor. 1.Baskı. Ankara: Bağırhan Yayınevi, **1998**: 5-6.
19. **Talimciler A.** Kurumlara Sosyolojik Bakış. 1. Baskı, İstanbul: Birey Yayıncılık, **2005**: 463.
20. **Slattery M.** Sosyolojide Temel Fikirler. 1. Baskı, İstanbul: Sentez Yayınları, **2007**:182-376.
21. **Kızılcılık S.** Frankfurt Okulu. 2. Baskı, Ankara, Anı Yayınları, **2000**: 27-30.
22. **Vehbi B.** Üniversite Gençliğinde Anıomi ve Yabancılaşma. 1.Baskı, Ankara. Kültür Bakanlığı Yayınları, **1997**: 28.
23. **Ertay M.** Yabancılaşma Kavramına Sosyolojik Yaklaşım. 1. Baskı, İstanbul, **1995**: 36.

24. **Swingewood A.** Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi. 1. Baskı, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, **1998**: 88-90.
25. **Marx K.** Kapital. 1. Baskı, Ankara: Sol Yayınları, **1995**: 76.
26. Kültür Endüstrisi. Erişim: <http://www.blog.milliyet.com.tr>. Erişim Tarihi: 10.12.2008.
27. **Kayaoğlu A.** Futbol Fanatizmi, Sosyal Kimlik ve Şiddet, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, **2000**
28. **Öğüt G.** Futbolun Dayanılmaz Çekiciliği. 2. Baskı, Ankara: Anı Yayınları, **2000**: 49.
29. **Ünsal A.** Tribün Cemaatinin Öfkesi. 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, **2005**: 205-206.
30. **Poyraz H.** Fanatizm ve Ahlak, *Fanatizm*, **2007**: (53), 32.
31. **Kocabay Y.** Fransızca Türkçe Sözlük. 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, **2001**: 88.
32. **Ertan A.** Saldırganlık-Şiddet. *Cogito*, **1996**; (6-7): 143.
33. Ergil D. **Şiddetin Kültürel Kökenleri.** *Cogito*, 1996; (6-7): **102**.
34. Michaud, **Şiddet. 1. Baskı, Ankara: İletişim Yayınları**, 1998: **15-53**.
35. Köknel Ö. **Bireysel Ve Toplumsal Şiddet. 2. Baskı, İstanbul; Altın Kitapları**, 2000: **5-15**.
36. Yakupoğlu M. **Ahlak Ve Şiddet, 1. Baskı, Ankara: Göçebe Yayınları**, 1997: **7-10**.
37. **Şiddet, Erişim: [Http://:Www.Siddet.Com.Tr](http://www.siddet.com.tr). Erişim Tarihi: 09.15.2008.**
38. Durkheim E. **Toplumbilim Yöntem Kuralları, 1. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları**, 1995: **76**.
39. **Football Violence In Europe, Erişim:[Http://:Ihs.Mysteria.Cz/Football_Violence.Pdf](http://Ihs.Mysteria.Cz/Football_Violence.Pdf). Erişim Tarihi: 15.09.2008.**
40. **Öcalan M.** Sporda Fanatizm,. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, **2003**.
41. **Turgut M.** Fenerbahçe Spor Kulübü Örgütlü Taraftarlarının Taraftarlık Anlayışı Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2006**.
42. **Bozdemir M.** Futbol Fanatizminin Sosyolojik Tahlili. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, **1998**.
43. **Yetim N. ve Çağlayandereli M.** Toplumsal Algı Boyutuyla Sokakta Çalışan Çocuklar. *Sosyoloji Dergisi*, 2007; 14: 42.
44. **Orhan Ü.** 5149 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun Çerçevesinde Spor Güvenliği. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, **2007**.
45. **Julian V. Roberts and Cynthia J. Benjamin.** Spectator Violence in Sports: A North American Perspective. Department of Criminology Department of Sociology University of Ottawa Queen.s University **Canada**

46. **Simon C. Moore, Jonathan P. Shepherd, Sam E. and Vaseekaran S.** The Effect of Rugby Match Outcome on Spectator Aggression and Intention to Drink Alcohol. *Wales College of Medicine, Biology and Life Sciences, Cardiff University, Wales, UK, 2007*, 17:118-127
47. **Poutvaara P. Priks M.** Hooliganism and Police Tactics, *Journal of Public Economic Theory*, Stockholm University, Stockholm, **Sweden. 2009**, 441-453
48. **Richard Giulianotti R. Robertson R.** Glocalization, Globalization and Migration: The Case of Scottish Football Supporters in North America. Correspondence to Bruna Zani, Dipartimento di Scienze dell'Educazione, Università degli Studi di Bologna, Via Zamboni 34, Bologna, **Italy. 2006**, 21:171-198

EK-1: Bilgi Toplama anketi

Değerli Taraftarlar;

Bu anket, Mersin'deki taraftar gruplarının spor alışkanlıklarının ve taraftarlık düzeylerinin sosyolojik analizini değerlendirme amacına yönelik bir araştırmaya veri toplamak için hazırlanmıştır. Sizlerden toplanacak bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak, özel olarak herhangi bir kişi ya da kuruma verilmeyecektir. Bu çalışmanın amacına ulaşması için soruları dikkatlice okuyup size en uygun seçeneği ya da seçenekleri (x) ile işaretleyiniz. Çalışmamıza katıldığınız için teşekkür ederim.

Şahin TAŞTAN
Beden Eğitimi Öğretmeni

BÖLÜM 1- KİŞİSEL BİLGİLER

- 1- Yaş
20 ve altı () 21-30 ()
31-40 () 41-50 () 51 ve üzeri ()
- 2- Cinsiyet
Kadın () Erkek ()
- 3- Medeni durumunuz
Evli () Bekâr ()
- 4- Çocuk sayısı
0-2 () 3-5 () 5' in üzeri ()
- 5- Sizin ve anne-babanızın eğitim düzeyi

	Okur-Yazar değil	İlkokul	Ortaokul	Lise/dengi	Üniversite
Sizin					
Annenizin					
Babanızın					

- 6- Doğum yeri
Mersin () Diğer.....
***Mersin ise 9.soruya geçiniz.**
- 7- Mersin' de kaç yıldır ikamet ediyorsunuz?
1-10 yıl () 11-20 yıl ()
21-30 yıl () 31 yıl ve üzeri ()
- 8- Mersin' geliş sebebiniz nedir?
Ekonomik () Siyasal () Sosyal ()

Doğal () Diğer
9- Oturduğunuz
semt/mahalle.....

10- Mesleğiniz
İşsiz () Öğrenci () İşçi () Memur()
Emekli () Esnaf () Serbest meslek ()
Çiftçi () Diğer

***İşsiz ve öğrenci ise 12.soruya geçiniz.**

11- Sizin ekonomik geliriniz
500 YTL ve altı () 501–1000 YTL ()
1001–1500 YTL () 1500–2000 YTL ()
2001 YTL ve üstü ()

12- Ailenizin ekonomik geliri
500 YTL ve altı () 501–1000 YTL ()
1001–1500 YTL () 1500–2000 YTL ()
2001 YTL ve üstü ()

BÖLÜM 2. SPOR ve FUTBOL KÜLTÜRÜ

13- Boş zamanınızı genellikle nasıl değerlendirirsiniz?
Müzik dinleyerek () Kitap okuyarak () TV izleyerek ()
Spor yaparak () Sinemaya giderek ()
Arkadaş grupları ile () İnternet ()
Diğer

14- TV' de en çok hangi programı izlersiniz?
Haberler () Diziler () Spor programları ()
Filmler () Magazin () Yarışma programları ()
Belgesel () Eğlence ()
Diğer

15- Hangi tür müzik dinlersiniz?
Arabesk () Halk müziği () Pop () Yabancı ()
Rock () Diğer

16- Spor yapıyor musunuz?
Her gün () İki günde bir ()
Hafta sonları () Zamanım oldukça/Nadiren () Spor yapmıyorum ()
)

17- Spor ile ilgili haberleri nereden takip edersiniz?
TV' den () Gazetelerden ()
İnternette () Diğer ise belirtiniz

18- Futbol dışında spor karşılaşmalarını izler misiniz?
Evet () Hayır ()

19- Futbol oyun kuralları ile ilgili FİFA'nın, UEFA'nın ve TFF'nin basın bildirimlerini ve açıklamalarını takip ediyor musunuz?
Evet () Hayır ()

20- Stadyumdaki maçları ne kadar sıklıkla seyredersiniz?

- Maç olduğunda her hafta () Ayda bir-iki defa ()
İki-üç ayda bir defa () Yılda bir-iki defa/Nadiren ()
- 21- Stadyumda maçları genellikle nerede seyredersiniz?
Maraton () Açık () Kale arkası ()
- 22- Stadyumdaki maçlara katılım şekliniz nasıldır?
Bireysel () Arkadaş gruplarıyla ()
Taraftar gruplarıyla () Diğer
- 23- Şifreli kanallardan futbol maçlarını nerede seyredersiniz?
Evde () Kiraathanede () Birahanedede ()
Diğer Seyretmem ()
- 24- Futbolla ilgili şans oyunu (iddia) oynuyor musunuz?
Evet () Hayır ()
- 25- Spor sahalarında şiddet ve düzensizliği önlemek için özel bir kanundan haberiniz var mı?
Evet () Hayır ()
***Hayır, ise 27.soruya geçiniz.**
- 26- 5149 sayılı şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair yasanın cezai önlemleri spor sahalarındaki şiddet olaylarını engeller mi?
Evet () Hayır ()

BÖLÜM 3. TARAFTARLIK ve ŞİDDET

- 27- Herhangi bir taraftar derneğine veya grubuna üyeliğiniz var mı?
Evet () Hayır () Evet ise adını yazınız
.....
***Hayır, ise 33.soruya geçiniz.**
- 28- Taraftarı olduğunuz takımın antrenmanlarını seyretmeye gider misiniz?
Evet () Hayır ()
- 29- Taraftarı olduğunuz takımın yabancı saha (deplasman) maçlarına gidiyor musunuz?
Evet () Hayır ()
- 30- Taraftarı olduğunuz derneğin veya grubun toplantılarına katılır mısınız?
Evet () Hayır ()
- 31- Taraftar derneğinizin veya grubunuzun üyeleri ile maç saati dışında görüşür müsünüz?
Evet () Hayır ()
- 32- Tribün liderleri (Amigolarla) ile maç öncesi genellikle hangi konular hakkında görüşürsünüz?
Sahaya herhangi bir şey atılıp/atılmayacağı ()
Takım lehine atılacak sloganlar ()
Kulüp yöneticilerinin protesto edilip/edilmeyeceği ()
Küfür edilip/edilemeyeceği
Futbolcuların protesto edilip/edilmeyeceği ()
Diğer
Tribün liderleri ile görüşmem ()
- 33- Maça giderken taraftarı olduğunuz takımın renklerini taşıyan, kaşkol, tişört, şapka, eşofman, vb. sembolleri taşıyor musunuz?

- Evet () Hayır ()
- 34- Maç günleri dışında taraftarı olduğunuz takımın renklerini taşıyan, kaşkol, tişört, şapka, eşofman, vb. sembolleri taşıyor musunuz?
Evet () Hayır ()
- 35- Maç seyrettiğiniz günlerde alkol alıyor musunuz?
Evet () Hayır ()
- 36- Maça giderken, herhangi bir kavgaya karşı, kendinizi savunmak için bir alet taşıyor musunuz?
Evet () Hayır ()
- 37- Daha önce oynanan herhangi bir maç öncesi, esnası ve sonrası çıkan olayların içerisinde yer aldınız mı?
Evet () Hayır ()
***Hayır, ise 39.soruya geçiniz.**
- 38- Gözaltına alındınız mı?
Evet () Hayır ()
- 39- Giriş biletlerinin ücretini nasıl karşılıyorsunuz?
Kendim () Kulüp yöneticilerinden ()
Arkadaşımdan () Tribün Liderlerinden/Amigolardan ()
Diğer
- 40- Hakemlerin takımınız aleyhine vermiş olduğu kararlara karşı nasıl davranırsınız?
Hakemlere küfredirim() Sahaya yabancı madde atarım ()
Karşı takım ve taraftarı aleyhine tezahürat yaparım ()
Diğer
- 41- Takımı yenildiği zaman nasıl tepki gösterirsiniz?
Sahaya yabancı madde atarım () Futbolculara küfredirim ()
Bundan sonraki maçlara gelmem () Yöneticilere küfredirim ()
Antrenöre küfredirim ()
Diğerleri
- 42- Takımınız herhangi bir maçı kazandıktan sonra ne yaparsınız?
Araç konvoyu yaparız () Dernekte kutlama yaparız ()
Birahane kutlama yaparız () Stadyumun dışında kutlama yaparız ()
Diğer
- 43- Stadyumlara girişlerde arama noktalarında kontrol yapılmasına rağmen, sahaya, oyunculara, karşı rakip takımın taraftarlarına vb. yerlere atılan yabancı maddeler ile ilgili ne düşünüyorsunuz?
Yeterli düzeyde aramanın yapılmadığını ()
Ev sahibi takım olmanın avantajının kullanıldığını ()
Kulüp yöneticilerinin bu maddeleri sahaya alınmasında yardımcı olduğunu ()
Diğer ise belirtiniz
- 44- Sizce TV' de ve basında açıklama yapan spor yazarları, spor sahalarında yaşanan şiddet olaylarını tetikliyor mu?
Evet () Hayır ()
***Hayır ise 46.soruya geçiniz.**

- 45- Evet, ise hangi konular hakkında yapılan açıklamalar şiddeti tetikliyor?
Kulüp yöneticilerinin takım lehine yanlış karar verdiklerini söylemeleri ()

Takım oyuncularının takıma zarar verdiklerini söylemeleri ()
Antrenörlerin takımı yönetemediklerini söylemeleri ()
Takımların yanlış transfer politikası uyguladıklarını söylemeleri ()
Taraftarlar hakkında yanlış beyanda bulunmaları ()
Diğerleri

46- Sizce spor sahalarında yaşanan şiddetin sorumlusu olarak en önemli unsurun ne olduğunu düşünüyorsunuz?

Kulüp yöneticileri () Medya () Hakem ()
Antrenörler () Futbolcular () Karşı takım taraftarları ()
Güvenlik Güçleri () Aynı takımı desteklediğimiz farklı taraftar grupları ()
Diğer

47- Sizi, stadyumlarda güvenlik gerekçesiyle korumaya çalışan güvenlik güçleri ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

Şiddet olaylarının engelleyicisi olarak görüyorum ()
Şiddet olaylarını tetikleyicisi olarak görüyorum ()
Şiddet ile ilgili bazı olayları görmezden geldiklerini düşünüyorum ()
Diğer

48- Şiddete başvuranların inançsız olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet () Hayır ()

49- Tüm Müslümanların, İslam'ın temel şartlarını (Kelime-i şahadet getirmek, namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve hacca gitmek) yerine getirmesi gerektiğini düşünüyor musunuz?

Evet () Hayır ()

50- Camiler gibi toplu ibadet mekânlarının, Müslümanlar arasında birleştirici bir etkiye sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet () Hayır ()

51- Dindar olanların şiddete daha az eğilimli olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet () Hayır ()

ÖZGEÇMİŞ

1975 yılında Malatya' da doğdu. İlk ve ortaöğretimini Gaziantep'de tamamladı. 1998 yılında Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'ndan mezun oldu. 1998 yılından beri Mersin merkezde çeşitli ilk ve ortaöğretim kurumlarında beden eğitimi öğretmeni olarak çalıştı. Halen Mersin Endüstri Meslek Lisesi'nde beden eğitimi öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.